

INTERZIS XEROX

TRAIAN DEMETER

ISTORIA DESCOPERIRILOR GEOGRAFICE

TRAIAN DEMETER

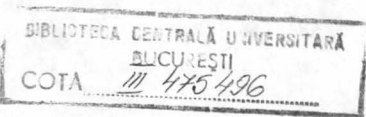
ISTORIA DESCOPERIRILOR GEOGRAFICE

ANTICHITATEA ȘI EVUL MEDIU

BDm 255621

BDs 255622

EDITURA UNIVERSITĂȚII DIN BUCUREȘTI
2002

93/03

Referenți științifici : prof. univ. dr. Mihai Grigore
prof. univ. dr. Mihai Ielenicz

B.C.U. Bucuresti

C20030304

Editura Universității din București
Șos. Panduri, 90-92, București – 76235; Telefon 410.23.84.
E-mail: [editura @ unibuc.ro](mailto:editura@unibuc.ro)
Internet: www.editura.unibuc.ro

Culegere computerizată: conf. univ. dr. Traian Demeter
Tehnoredactare computerizată: conf. univ. dr. Traian Demeter
Reprezentări grafice: conf. univ. dr. Traian Demeter

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
DEMETER, TRAIAN**

Istoria descoperirilor geografice / Traian Demeter,
București: Editura Universității din București,
2002

132 p.

ISBN 973-575-690-0

Vol. 1: Antichitate și Evul Mediu. - 2002 - p. -
Bibliogr.

ISBN 973-575-691-9

913

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
1. Introducere	9
2. Descoperirile geografice ale popoarelor antice	12
2.1. Considerații generale	12
2.2. Chinezii	14
2.2.1. Civilizația chineză	14
2.2.2. Chinezii se extind spre est și sud	16
2.2.3. Călătoria lui Cian Tian	17
2.2.4. Călătoriile spre India	19
2.3. Perșii	22
2.3.1. Civilizația persană	22
2.3.2. Sumerienii, babilonienii și asirienii	24
2.3.3. Descoperirile geografice ale perșilor	25
2.4. Indienii și malaezii	26
2.4.1. Civilizația indiană	26
2.4.2. Indienii și descoperirile lor	28
2.4.3. Malaezii călătoresc pe mare	29
2.5. Egiptenii	30
2.5.1. Civilizația egipteană	30
2.5.2. Egiptul antic și descoperirile geografice	31
2.6. Fenicienii	33
2.6.1. Civilizația feniciană	33
2.6.2. Carienii și cretanii	34
2.6.3. Fenicia stăpâna mării	35
2.7. Grecii	37
2.7.1. Civilizația greacă	37
2.7.2. Călătoria lui Pytheas	39
2.7.3. Marea colonizare greacă	40
2.7.4. Expedițiile lui Alexandru Macedon	43
2.8. Romanii	46
2.8.1. Civilizația romană	46
2.8.2. Romanii cuceresc Europa	47
2.8.3. Călătoriile romanilor în Asia și Africa	50
2.9. Rolul geografilor din Antichitate și evoluția Geografiei ..	51
2.9.1. Geografii greci	51

2.9.2. Geografii romani	56
2.9.3. Evoluția geografiei	61
2.10. Navele Antichității	63
2.10.1. Primele mijloace de plutire	63
2.10.2. Apariția navelor	68
2.11. Cronologia descoperirilor geografice	72
2.12. Stadiul cunoașterii Pământului	76
3. Descoperirile geografice din Evul Mediu	79
3.1. Considerații generale	79
3.2. Celții	81
3.3. Normanzii	84
3.1. Civilizația normandă	84
3.2. Rutele comerciale ale normanzilor	86
3.3. Descoperirile geografice din Atlanticul de Nord	87
3.4. Arabii	89
3.4.1. Civilizația arabă	89
3.4.2. Expansiunea arabă	91
3.5. Bizanțul	96
3.5.1. Civilizația bizantină	96
3.5.2. Rolul Imperiului bizantin în dezvoltarea geografiei	98
3.6. Călătorii în Asia	98
3.6.1. Contribuția chinezilor	98
3.6.2. Soliile creștine la mongoli	99
3.6.3. Marco Polo	102
3.6.4. Călători europeni în Asia, secolele XIV– XV ...	104
3.6.4.1. Misionarii catolici	104
3.6.4.2. Călători laici	104
3.7. Descoperirile rușilor	105
3.7.1. Descoperirea Europei nordice	105
3.7.2. Primele călătorii în Siberia	107
3.7.3. Călătoria lui Afanasi Nikitin	108
3.8. Descoperirile portughezilor	110
3.8.1. Premizele expansiunii portugheze	110
3.8.2. Descoperirea Africii de Vest	112
3.9. Rolul geografilor și evoluția Geografiei în Evul Mediu	115
3.10. Navele Evului Mediu	118
3.11. Cronologia descoperirilor geografice	122
3.12. Stadiul cunoașterii Pământului	128
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	131

Două dintre atributele fundamentale ale Terrei, care îi conferă o frumusețe aparte, sunt diversitatea și armonia.

În acest sens, planeta pe care trăim are munți greu accesibili, oceane aproape fără sfârșit și regiuni înghețate, care reprezintă tărâmul celor îndrăzneți și puternici.

Există de asemenea, regiuni temperate, patria oamenilor rafinați și leagănul marilor civilizații și jungle de nepătruns, tărâmul celor agili și cu simțurile foarte dezvoltate. Nu în ultimul rând, deșerturile întinse reprezintă patria celor rezistenți și cumpătați.

Din cele mai vechi timpuri, în așa numitele “neguri ale istoriei”, oamenii au simțit “chemarea naturii”, reușind să-i deslușească mesajele transmise, prin intermediul formelor, culorilor, sunetelor și aromelor.

Probabil, tocmai datorită acestei armonii și perfecțiuni, ființele umane au fost atrase de natură, chiar dacă la începuturi, în Comuna Primitivă, pe care o putem numi și “copilăria omenirii”, ele se temeau poate, din cauză că nu-i puteau înțelege atunci, profunda armonie.

Credința oamenilor primitivi în anumite elemente naturale, soare, tunet, fulger, vânt, animale sau plante, rezidă cred eu, din conștientizarea la acea vreme a faptului că în absența acestei perfecte organizări a naturii, societatea omenească nu ar fi existat.

Din acest motiv, nu este întâmplător faptul că numeroase triburi aveau în perimetrul lor de locuire un așa numit “copac al înțelepciunii”, sau că indienii antici atribuiău simbolul înțelepciunii elefantului.

În altă ordine de idei, curiozitatea și dorința de a ști reprezintă trăsături fundamentale ale ființei umane și de aceea, din timpuri imemorabile oamenii au fost atrași să afle ce se găsește dincolo de dealul de lângă satul lor, dincolo de creasta înaltă și înzăpezită a muntelui, dincolo de pădurea deasă și înfricoșătoare, sau dincolo de imensa întindere albastră a oceanului.

Din păcate, multe informații s-au pierdut în negura timpului, iar omenirea continuă și astăzi să caute răspunsurile referitoare la originea ființelor umane și la modul în care au colonizat planeta, scormonind în stratele de pământ pentru a găsi resturi care să-i ofere frânturi din începuturile ei.

Au existat din fericire, oameni îndrăzneți care au înfruntat necunoscutul din fața lor, pentru că așa cum spunea marele Herodot “călătoria este totul”.

Cursul universitar intitulat “Istoria descoperirilor geografice”, îmi doresc să reprezinte în primul rând, un omagiu adus acestor îndrăzneți.

Istoria descoperirilor geografice nu semnifică altceva, decât o epopee pe care am putea-o numi simplu “cum au descoperit oamenii Pământul”.

În absența celor care și-au pus întrebări și care au îndrăznit să sfideze necunoscutul din fața lor, cursul de față nu și-ar fi găsit rostul .

Credința mea sinceră este aceea că, înainte de orice, oamenii trebuie să-și cunoască planeta pe care s-au născut, pentru că numai în acest mod se pot integra în mod armonios în spațiul natural pe care l-au moștenit, fără a-l afecta în nici un fel.

În mod obligatoriu, orice ființă umană care dorește să se dedice studierii Geografiei, trebuie să cunoască sinuozitățile evoluției acestei științe precum și pe cei care s-au străduit de-a lungul timpului să-i pătrundă înțeleșurile.

A cunoaște “cărămizile” pe care înaintașii noștri le-au așezat la temelie a actualei societăți omenești, de multe ori prin încercări disperate și pline de pericole și frustrări, reprezintă o onoare, de care fiecare dintre noi ar trebui să ne apropiem cât mai mult.

În încheiere, vreau să vă ofer cuvintele scrise de marele poet roman al antichității, Virgiliu, în lucrarea sa renumită Georgice:

**«FELIX QUI POTUIT RERUM
COGNOSCERE CAUSAS».**

**«FERICIT ESTE CEL CARE POATE
CUNOAȘTE CAUZELE LUCRURILOR».**

Autorul

CAPITOLUL 1 INTRODUCERE

“E mai bine să fii o sopărlă de stâncă,
O rămă târătoare
Un șarpe orb într-o peșteră
Decât un om fără întrebări”.

Înțeleptul indian Vasista

Istoria descoperirilor geografice reprezintă o parte a Geografiei istorice, care abordează o problemă diversă ținând de modul în care oamenii au cunoscut Pământul, de etapele în care s-a realizat această cunoaștere și de impactul descoperirilor geografice asupra societății omenești.

În legătură cu ultima afirmație, trebuie să precizez că în lucrarea de față sunt tratate succint și aspecte legate de rolul geografilor dintr-o anumită perioadă, sau de evoluția geografiei ca știință și a gândirii geografice în general, chiar dacă aceste elemente se regăsesc mai degrabă, în Istoria Geografiei.

Motivațiile oamenilor de a întreprinde călătorii obositoare și pline de pericole, atât pe mare cât și pe uscat, au fost dintre cele mai diverse, ținând atât de latura sentimentală, cât și de cea pragmatică a oamenilor. De aceea, pentru a încerca să explic într-un fel sau altul aceste motivații, voi reproduce două citate, unul din lumea sentimentalului, iar celălalt din lumea raționalului, citate care cred eu că definesc cel mai bine complexa natură umană:

“Fiecare om își are o
Atlantidă a lui, pe care o
caută toată viața”

Jacques Yves Cousteau,
Frederic Dumas

“Lumea tăcerii”

“Istoria omenirii este o
permanentă luptă a
luminii cu întunericul. De
aceea, întrebarea ce folos
ne aduce cunoașterea?,
este absurdă. Omul vrea
să cunoască și dacă-și
pierde această dorință
încetează de a mai fi om”

Fridtjof Nansen

Trebuie subliniat faptul că în abordarea vastei tematici a descoperirilor geografice, periodizarea nu respectă întotdeauna pe cea existentă în domeniul istoriei, din rațiuni care țin de impactul unei anumite descoperiri geografice asupra omenirii.

În acest sens, Antichitatea se desfășoară până în secolul VI d.Hr., în timp ce Evul Mediu respectă și el periodizarea istorică, secolele VI-XV d.Hr., cu precizarea că se oprește la anul 1492. De ce anul 1492 ?, pentru că în acel an Cristofor Columb, cel care avea să schimbe în mod dramatic ritmul descoperirilor geografice, își începea prima sa călătorie.

În continuare, având în vedere faptul că urmează ceea ce mulți autori ai vremii au numit, "cei 160 de ani glorioși pentru omenire", această perioadă nu putea fi tratată decât separat, sub titulatura care i se cuvenea, aceea de Epoca marilor descoperiri geografice, desfășurată pe intervalul 1492-1650 d.Hr.

Începând cu anul 1650 și până în anul 1916 d.Hr a fost separată Epoca modernă, iar după anul 1916, Epoca contemporană.

Istoria descoperirilor geografice nu poate fi confundată cu Istoria Geografiei, pentru simplul motiv că ea reprezintă o componentă a acesteia din urmă.

Pentru a crea însă, o imagine de ansamblu, referirile legate de evoluția Geografiei ca știință și a gândirii geografice, de rolul geografilor dintr-o anumită epocă istorică sau cele de cultură și civilizație, trebuie să își găsească loc în lucrarea de față.

Din păcate, trebuie făcută precizarea, că în domeniul Istoriei descoperirilor geografice, de multe ori, întâietatea nu îi este atribuită în mod just, celui care a ajuns pentru prima dată într-un anumit loc, din rațiuni care țin de exactitatea științifică, bazată pe informații certe care au ajuns până la noi.

De foarte multe ori, informația fie s-a pierdut, fie a fost înregistrată deformat în scrierile vremii pierzându-și astfel credibilitatea, mulți dintre îndrăzneții care au înfruntat necunoscutul pierzându-și locul cuvenit în Istoria descoperirilor Geografice.

Ceea ce mai putem noi face astăzi, este numai de a ne gândi la ei și de a accepta faptul că totuși au existat și că societatea omenească a cunoscut în zburciunea ei evoluție multe imperfecțiuni.

Istoria descoperirilor geografice, nu poate fi tratată decât pe baza unor informații certe, evenimentele asupra cărora planează incertitudinea fiind consemnate cu rezervele de rigoare.

Încheiem această scurtă introducere, amintind cuvintele «părintelui Geografiei», Strabon extrase din lucrarea sa «Geographia»:

«ÎNTR-ADEVĂR, TERENUL ACȚIUNILOR OME-
NEȘTI ESTE PĂMÂNTUL ȘI MAREA UNDE
LOCUIM: PENTRU ACȚIUNI MĂREȚE, SCENĂ
MICĂ, PENTRU ACȚIUNI MARI, MARE SCENĂ,
CEA MAI MARE FIIND SCENA TOTALĂ, PE
CARE O NUMIM ÎNDEOSEBI «LUMEA LO-
CUITĂ», ASTFEL CĂ EA CONSTITUIE TERENUL
CELOR MAI MĂREȚE ISPRĂVI».

CAPITOLUL 2

DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE POPOARELOR ANTICE

«Apparent rari nantes in gurgite vasto».

«Se văd doar puțini naufragiați
plutind în uriașele vâltori».

Virgiliu, Eneida.

2.1. CONSIDERAȚII GENERALE

Antichitatea își are începuturile cu 3 600 de ani î.Hr., odată cu apariția civilizației sumeriene, între văile fertile ale Tigrului și Eufratului.

În sens istoric, Antichitatea se extinde până în anul 500 d.Hr., cuprinzând perioada de dezvoltare a marilor civilizații : sumeriană, egipteană, akadiană, babiloniană, feniciană, ebraică, hittită, indiană, chineză, asiriană, persană, greacă și romană (fig. 1).

Antichitatea, considerată a fi «leagănul umanității», era caracterizată la începuturi printr-o nediferențiere a științelor, informațiile geografice provenind mai ales din descrieri care aveau un caracter eterogen, în care acestea se amestecau cu informații vizând obiceiurile, caracteristicile umane, portul, viața de curte, armata, religia.

De asemenea, orizontul geografic al popoarelor antice era redus, ceea ce limita accesul lor la sursele de cunoaștere, determinându-le să aibă de cele mai multe ori interpretări absolut naive în legătură cu fenomenele geografice.

Primele informații geografice din antichitate au apărut din rațiuni pur practice, odată cu dezvoltarea producției, științei și tehnicii, care i-a determinat pe oameni să dezlege din ce în ce mai multe dintre misterele naturii.

Cele dintâi noțiuni geografice erau legate de observațiile vizând succesiunea zilelor și a nopților, formarea anotimpurilor sau revărsările fluviilor.

Fig. 1. Harta lumii antice

De asemenea, perfecționarea mijloacelor de deplasare, odată cu inventarea roții și a corăbiei cu pânze, a permis oamenilor să înceapă opera de cucerire a planetei.

Din punct de vedere geografic, Antichitatea este caracterizată ca o perioadă de căutări legate de orientare, realizarea primelor hărți, forma și dimensiunile Pământului, coordonatele geografice, existența continentelor și oceanelor.

Interpretările anticilor, caracterizate de multe ori prin naivitate, cu privire la anumite fenomene naturale, popoare sau teritorii, demonstrează totuși dorința acestora de a cunoaște cât mai multe lucruri despre planeta pe care trăiau.

Cu toate că multe dintre informațiile geografice sintetizate în diverse lucrări, pe care anticii ni le-au transmis, din nefericire s-au pierdut, analizându-le pe cele care au ajuns până la noi ne putem forma o imagine destul de apropiată de realitate, în legătură cu descoperirile geografice din acea perioadă.

Luând în considerare cele spuse mai sus, Antichitatea trebuie tratată cu înțelegerea de rigoare și mai ales, trebuie catalogată ca reprezentând începutul epopeii de cunoaștere a Pământului, epopee pe care oamenii au transferat-o în zilele noastre în spațiul cosmic, demonstrându-se încă o dată aspirația noastră permanentă spre cunoaștere.

2.2. CHINEZII

2.2.1. CIVILIZAȚIA CHINEZĂ

“Sub dinastia Tang, China a fost fără îndoială cea mai mare țară din lume și cea mai civilizată”.

Walley A.

Reprezentând una dintre marile civilizații ale planetei, cea chineză, își are originile acum aproximativ 3500 de ani (anul 1500 î.Hr.), atunci când în bazinul mijlociu al fluviului Huang-He a luat naștere statul chinez, care în perioada sa de maximă extensiune ocupa o suprafață de 9 000 000 km².

Centrul acestui stat se afla acolo unde fluviul Huang-He primește ca afluent pe Veihe, actualmente în zona orașului Xian.

Primele informații certe despre civilizația chineză sunt din anul 2000 î.Hr., în legătură cu dinastia Xia sau Hia (Ovidiu Drimba, 2000). Înainte de această dată putem vorbi numai despre legende, care consideră drept populație băștinașă originară triburile Miao, care ocupau centrul și sudul Chinei.

Tradiția chineză situează la începuturi un număr de împărați (considerați însă de istorici, fictivi), de numele cărora se leagă anumite invenții sau evenimente istorice (Richard Wilhelm, 1931).

Astfel, primul dintre ei, Fu-xi a inventat plasa de pescuit, lațurile vânătorilor, a copt pentru prima oară alimentele, a domesticit animalele și a împărțit țara în clanuri.

Cel de-al doilea, Shen-nong, ar fi inventat plugul, cultura cerealelor, ar fi descoperit proprietățile tămăduitoare ale plantelor și ar fi organizat primele târguri.

Îi urmează, Hoang-Ji care ar fi inventat căruța, barca, arcul cu săgeți, mortarul, construirea caselor, tonurile muzicale, riturile funerare, sistemul prețurilor, creșterea viermilor de mătase și împărțirea țării în provincii.

Împăratului Yao îi sunt atribuite inventarea îmbrăcăminții, determinarea astronomică a lunilor și anotimpurilor, instituirea celor 5 pedepse, introducerea sistemului funcționăresc și lupta cu triburile Miao.

Ultimilor doi, Shun și Yu-li se atribuie organizarea statului, reglarea cursurilor fluviilor și turnarea primelor piese de bronz.

Dinastia Xia este cea care a fondat statul chinez, prin unificarea diferitelor triburi și a domnit între anii 2000-1520 î.Hr.

I-a urmat dinastia Shang (1520-1028 î.Hr.) creatoarea unui stat monarhic important în partea de nord-vest, care s-a prăbușit sub presiunea triburilor Zhou venite din nord, acestea din urmă menținându-și dominația între anii 1027-247 î.Hr. De remarcat este faptul că în această perioadă au trăit cei mai mari filozofi chinezi, a căror operă trezește până și astăzi admirație, printre care și renumitul Confucius (Kong-zi).

Între anii 246-210 î.Hr. domnește dinastia Qin, iar între 208 î.Hr.-220 d.Hr. dinastia Han, care are meritul de a fi reunit pentru prima dată toate teritoriile care compun China de astăzi.

În continuare, până în anul 589 d.Hr., China este dezmembrată și sfâșiată de lupte interne, care se încheie prin reunificarea realizată de dinastia Sui (581-618 d.Hr.), urmată de perioada de apogeu a civilizației chineze din timpul dinastiei Tang (618-907 d.Hr.), când China era considerată ca fiind cea mai mare și mai civilizată țară din lume (A. Walley).

După o perioadă de frământări, se impune dinastia Song, care domnește din anul 960 d.Hr. până la cucerirea Chinei de către mongolii conduși de Gengis Khan (1279 d.Hr.).

Stăpânirea mongolă a durat până în anul 1368, când hanul Kubilai (de care se leagă și numele lui Marco Polo) se proclamă împărat și fondează dinastia Yuan.

În anul 1351, în urma unei răscoale țărănești, mongolii sunt alungați și se constituie cea de-a treia dinastie țărănească chineză, dinastia Ming.

Între anii 1644-1911, China cade pentru aproape 300 de ani sub stăpânirea dinastiei manciuriene Qing, fondate în partea de nord-est.

În sfârșit, în anul 1911 este proclamată de către adunarea revoluționară din Nankin, republica chineză, sub conducerea președintelui SunYat-sen.

2.2.2. CHINEZII SE EXTIND SPRE EST ȘI SUD

După fondarea statului chinez (aproximativ 3500 î.Hr), cu timpul, locuitorii acestuia au început să se extindă spre răsărit, ocupând teritoriu după teritoriu și ajungând în cele din urmă până la Oceanul Pacific.

Navigând pe aceste ape de coastă, ei au descoperit pe rând Marea Galbenă și peninsulele Shandung (Yantai), Liaodong și Korea.

De asemenea, trecând prin strâmtoarea Korea chinezii au descoperit insulele japoneze Honshu, Kyushu și Shikoku.

A urmat în continuare, explorarea Mării Chinei de Est, cu insula Taiwan, fiind traversată și Tropicul Racului. Expansiunea chineză pe mare nu s-a oprit aici, urmând explorarea Mării Chinei de Sud, cu golful Tonkin, insula Hainan, Indochina de nord-est și est, bazinul fluviului Roșu.

În secolul al III - lea î.Hr., chinezii și-au extins dominația până la marginea de nord-est și est a Podișului Tibet și au descoperit toate teritoriile de pe cursurile mijlocii și inferioare ale marilor fluvii care se varsă în Oceanul Pacific de la lahe (granița cu Coreea) și până la Mekong.

În secolul al II - lea î.Hr., în timpul domniei împăratului U Di, chinezii reușesc să cucerească Vietnamul, pătrunzând astfel în peninsula Indochina.

În secolul al V - lea d.Hr., ei navigau deja spre răsărit (fig. 2), spre un pământ întins pe care îl numeau Fu-Sang (se crede că este vorba despre coastele vestice ale Americii, mai precis Mexicul de astăzi).

Fig. 2. Chinezii călătoresc spre Mexic (după Boland Ch. M.)

Pentru prima dată se afirmă acest lucru în anul 1761, când savantul francez De Guignes publică un articol adresat Academiei inscripțiilor din Paris, intitulat «Fu-Sang-ul chinezilor este oare America?», inspirat dintr-o veche cronică chineză aparținând lui Ma Tuan-Lin.

În acest articol este relatată călătoria întreprinsă în anul 499 d.Hr. de către călugărul budist Hoei-Sin în țara Tahan și apoi la miazăzi de aceasta în Fu-sang.

În legătură cu țara Tahan, sau «Marea Chină», se crede că reprezenta insulele Aleutine și Alaska, iar Charles R. Beasley susține în lucrarea sa «The dawn of Modern Geography» («Începuturile Geografiei moderne»), că Tahan înseamnă «Țara trupurilor însemnate», având în vedere faptul că eschimoșii din Alaska se tatuau.

De asemenea, există o relatare care atestă prezența chinezilor în America, din care rezultă că pe litoralul vest-mexican a fost descoperită epava unei jonci chinezești, ambarcațiune inconfundabilă prin caracteristicile ei.

În afara celor prezentate anterior, izvoarele istorice amintesc de trei călătorii importante prin rezultatele lor geografice, cele efectuate de chinezii Cian Țian, Siuan Tzan și I Tzin.

2.2.3. CĂLĂTORIA LUI CIAN ȚIAN

În secolul al III-lea î.Hr. chinezii cunoșteau foarte puține lucruri despre ținuturile din nord sau din vest, altfel spus despre Asia centrală.

Principala primejdie pentru statul chinez, venea tocmai din nord, unde trăiau popoarele nomade și de aceea, în secolul al IV-lea î.Hr. chinezii au început construirea Marelui Zid Chinezesc, având scop de apărare.

Marele Zid Chinezesc, care se întinde de la golful Liaodong (la Marea Galbenă) până în sudul deșertului Alașan, reprezintă construcția cea mai mare din Antichitate și a necesitat o minuțioasă cercetare geografică și topografică.

Pentru a se realiza o astfel de construcție, recunoașterea terenului era absolut necesară, chinezii fiind forțați în acest mod să culegă informații despre teritoriile din vest.

În anul 206 î.Hr., hunii conduși de către hanul Mode atacă China în nord-vest și pe iuecizii (numiți de greci sciți-massageți), o populație din vecinătatea Chinei, în vest.

Chinezii nu au făcut față acestui atac, au fost înfrânți, Marele Zid Chinezesc nereușind să oprească invazia hunilor, fiind nevoiți în cele din urmă să plătească tribut.

Datorită acestor condiții umiltoare ei s-au gândit să realizeze o alianță cu iuecizii înfrânți și ei de către huni, trimițându-l pe Cian Țian (Cian Tzian) care avea calitatea de ofițer în garda imperială, să-i găsească, deoarece după înfrângerea suferită aceștia se retrăseseră mult spre vest și nu se mai știa nimic despre ei.

Călătoria lui Cian Țian începe în anul 138 î.Hr., el fiind însoțit de 100 de oameni printre care și hanul Tanî, prieten său apropiat și s-a desfășurat în condiții dramatice, deoarece, după ce a trecut de Marele Zid Chinezesc el a fost prins de către huni și luat prizonier, reușind să fugă din captivitate abia în anul 128 î.Hr.

Călătoria a durat până în anul 126 î.Hr. și a urmărit traseul:

- Munții Tian Shan - lacul Issîk Kul - valea râului Fergana - fluviul Sâr Daria - fluviul Amu Daria (în acest loc găsim-i de fapt pe iuecizi) - nordul Pamirului - sudul Deșertului Takla Makan - Lacul Lobnoor - de unde credea el că izvorăște fluviul Huang-He- și de aici înapoi în China (fig. 3).

De remarcat este faptul că Cian Țian a străbătut 15 000 km și a descoperit drumul spre Asia Centrală iar de acolo mai departe, spre nord-vestul Indiei.

El a adus informații despre Munții Tian Shan, Podișul Pamir, fluviile Amu-Daria, Sâr-Daria și despre depresiunea Tarim.

De asemenea, este primul călător care a arătat ulterior că în India se poate ajunge și pe un drum mai scurt, spre sud, peste bazinul mijlociu al fluviului Yangtze și podișul Yunan.

După întoarcerea în China a avut parte de multe peripeții, fiind la început considerat trădător, motiv pentru care a fost arestat și degradat, dar ulterior meritele sale au fost recunoscute, fiind repus în drepturi și a murit în anul 103/102 î.Hr.

Pe drumul descoperit de către Cian Țian spre Asia Centrală, a luat naștere ulterior, ramura sudică a Marelui drum al mătăsii.

Remarcabil este faptul că, în urma expediției lui Cian Țian au început să fie folosite două rute importante care ocoleau Tibetul :

- una spre vest, drumul prin Podișul Pamir care ducea în India de nord-vest (valea Indului).
- alta spre sud, drumul prin Podișul Yunan, care ducea în Indochina de vest (valea fluviului Irrawaddy).

După călătoria lui Cian Țian, în secolul I d.Hr., Ban Ciao a ajuns (anul 97), în orașul Antiochia Margiana (în actuala Republică Turkmenă), iar de aici l-a trimis pe Gan Iu spre vest, acesta din urmă ajungând la Marea de Apus (considerată a fi Marea Mediterană, însă mult mai probabil era vorba despre golful Persic).

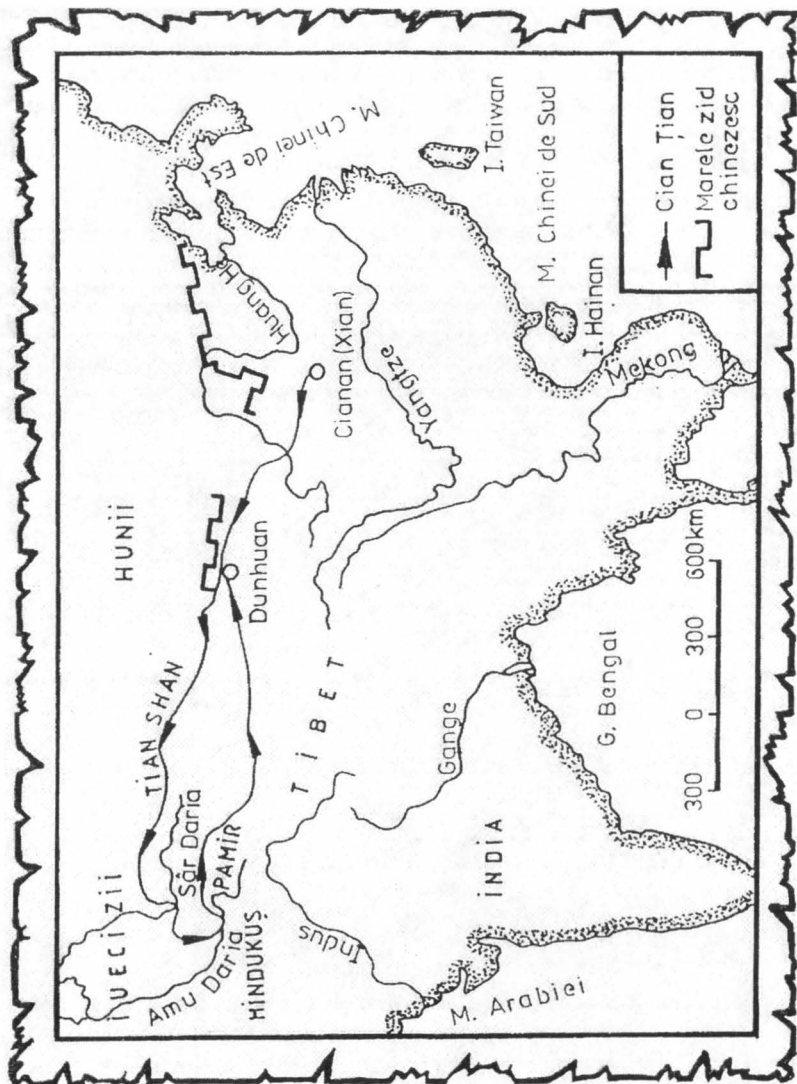

Fig. 3. Călătoria lui CIAN ȚIAN

2.2.4. CĂLĂTORIILE SPRE INDIA

Un capitol aparte al explorărilor chinezilor din antichitate îl reprezintă călătoriile spre India, desfășurate fie pe uscat, fie pe mare.

Astfel, în anul 399 d.Hr., chinezul Fa Sian, un călugăr budist, ajunge în Asia Centrală și India de nord-vest pe drumul lui Cian Țian și se întoarce pe

mare, trecând prin insulele Ceylon și Jawa, immortalizând impresiile de călătorie în cartea „Fo go tzi“, în traducere „Însemnări despre vizitarea țărilor budiste”.

În secolul VII d.Hr., Siuan Tzan a întreprins o călătorie care a durat 16 ani între 629-645, al cărei traseu a urmărit drumul parcurs de Cian Țian până la fluviul Amu-Daria, iar mai departe Munții Hindukuș, valea Kabulului, trecătoarea Haiber (ambele în Afganistan), provincia Pundjab din nord-vestul Indiei, valea Indului, după care a traversat peninsula India până la Golful Bengal și a urmărit litoralul estic și vestic, fără a ajunge însă în extremitatea sudică a Indiei.

Întoarcerea din această lungă călătorie s-a realizat pe valea Indului, provincia Pundjab, fluviul Amu-Daria și înapoi în China, pe același drum ca la ducere (fig. 4). Informațiile și impresiile receptate în această călătorie au fost așternute pe hârtie în lucrarea „Însemnări despre țările din Apus”.

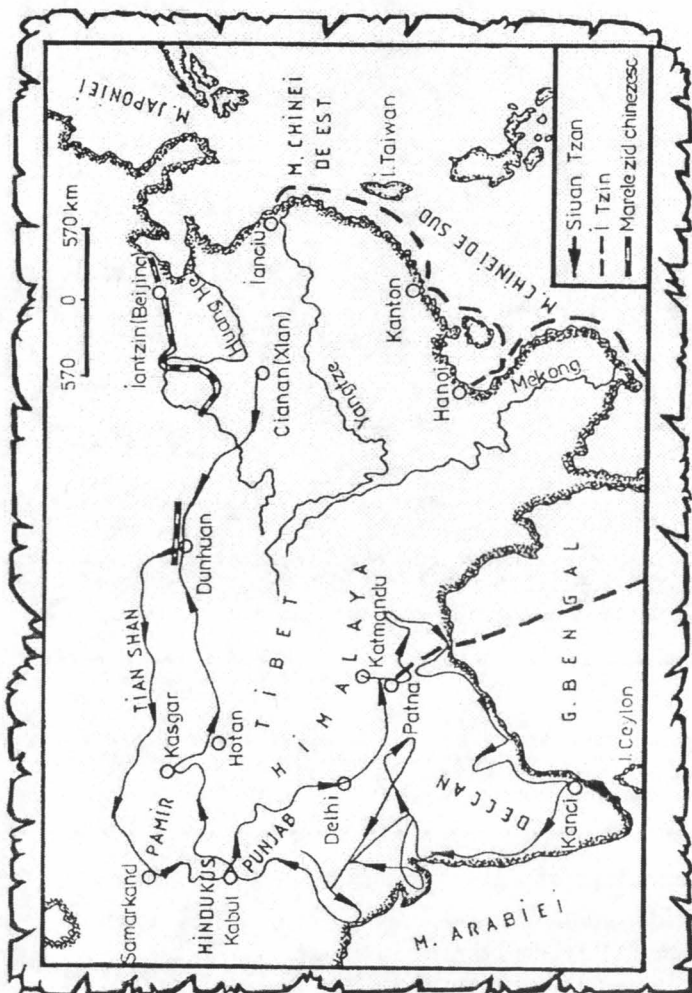

Fig. 4. Călătoriile lui SIUAN TZAN și I TZIN

În cea de-a doua jumătate a secolului al VII-lea, chinezii și tibetanii au explorat drumurile mai scurte între China de est și India, armata tibetană traversând Himalaya prin pasurile de la Hit și ajungând în valea Gangelui, descoperind astfel drumul cel mai scurt, chiar dacă și cel mai periculos între China și India peste Munții Himalaya.

O altă călătorie importantă este cea a lui I Tzin, care în anul 689 d.Hr. pleacă pe mare spre India, urmărind traseul Indochina, peninsula Malacca, insula Sumatra, unde trece și prin orașul Palembang, strâmtoarea Malacca, golful Bengal, delta Gangelui, unde ajunge în anul 691 d.Hr., apoi traversează nordul Indiei și se reîntoarce în China, în anul 695 (fig. 4).

Chinezii au avut preocupări și în domeniul cartografiei, mărturie stând o veche hartă chinezească, care reprezenta China și Korea, pe care era delimitată linia țărmului, erau reprezentate aproximativ unele insule și rețeaua hidrografică (fig. 5).

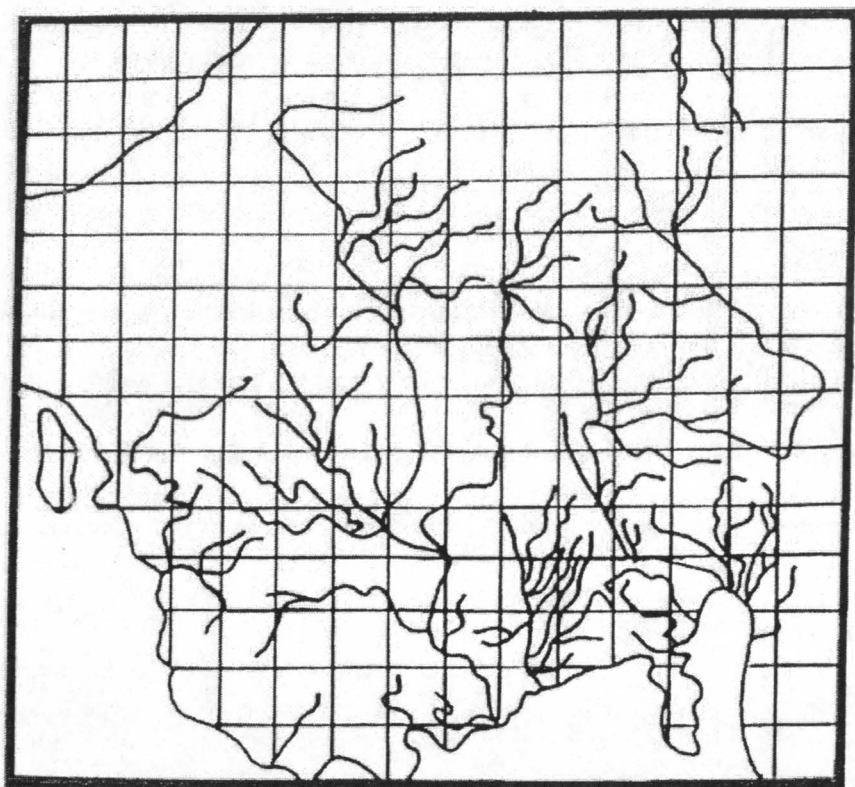

Fig. 5. Hartă veche chinezească, reprezentând China și Korea

2.3.1. CIVILIZAȚIA INDIANĂ

“Între culturile Antichității, cultura indiană nu poate fi comparată, ca extensiune, varietate și durată, decât cu cea chineză”.

Ovidiu Drimba

Între culturile Antichității, cultura indiană are un loc aparte, India reprezentând chiar și astăzi un loc misterios, care a înflăcărat dintotdeauna imaginația oamenilor.

Denumirea de India provine de la numele fluviului Sindhu (în limba băștinașilor), numit în persană Hindhu, în greacă Indos, iar actualmente Indus sau Ind.

Primii locuitori își numeau țara Jambudvipa, în traducere “insula fructului jambu” (asemănător cu măslinea uscată), iar în limba indiană veche, Bharatvarsa, adică “subcontinentul India”.

Cele dintâi urme de civilizație au apărut în valea Indusului, acum aproape 5000 de ani (2800 sau chiar 3150 î.Hr.) în peste 100 de așezări, grupate în jurul orașelor Mohenjo Daro și Harappa, zonă locuită de băștinașii dravidieni (fig. 6).

În jurul anului 1500 î.Hr. s-a încheiat invazia arienilor veniți din nord-vest, care a însemnat practic, sfârșitul civilizației Indus.

Arienii mai erau denumiți și arii (arya), în traducere având sensul de nobili sau stăpâni și reprezintă autorii străvechilor texte vedice. Ei au reușit să-și extindă dominația (1000-600 î.Hr.) și spre est, în regiunea Gangelui.

În timpul stăpânirii lor s-a constituit deasupra tuturor, casta brahmanilor. Termenul castă, traduce cuvântul de origine indiană varna, care înseamnă culoare, iar în casta brahmanilor nu puteau intra decât arieni, care aveau tenul alb, comparativ cu cel măsliniu al băștinașilor dravidieni. De asemenea, cuvântul brahma înseamnă “calea zeilor”.

În secolul al IV – lea î.Hr. epoca vedică i-a sfârșit odată cu apariția celor două mari curente religioase, buddhismul și jainismul, care se opuneau brahmanismului și cu cucerirea Punjabului, provincia din nord-vestul Indiei, de către persani.

Fondatorul buddhismului a fost Siddharta Gautama, care a trăit între 540-480 sau 566-486 î.Hr., iar denumirea de buddha însemna “iluminatul”.

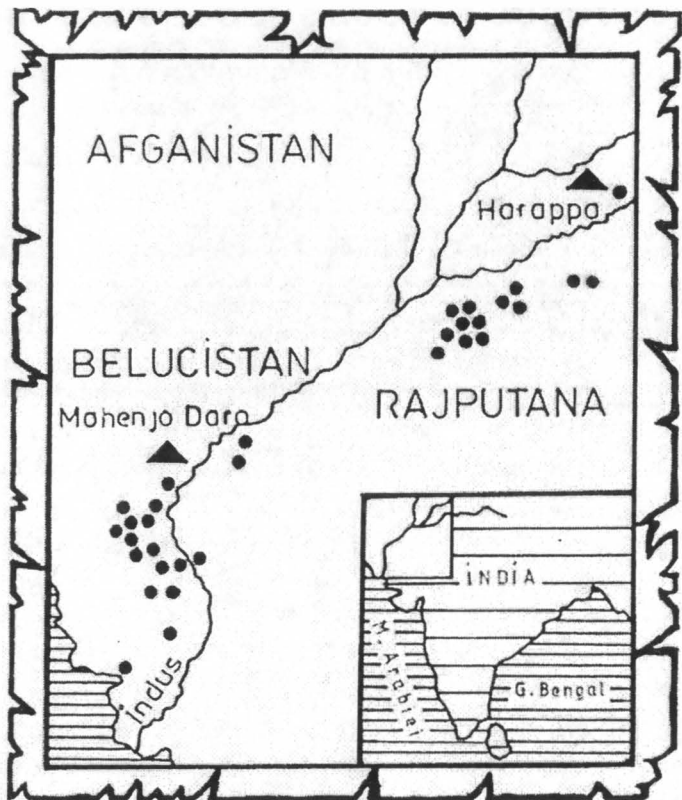

Fig. 6. Spațiul de
extindere
al civilizației Indus
(după Drimba O.)

Centrul politic al Indiei se mută din acest moment în regiunea Gangelui, unde i-a naștere regatul Magadha, cu capitala la Pataliputra.

A urmat sub conducerea lui Așoka primul mare imperiu indian, sub dinastia Maurya care s-a dezvoltat între anii 322-185 î.Hr. și stăpânea aproape toată peninsula, având capitala tot la Pataliputra.

Cel de-al doilea imperiu indian a fost fondat de către kușani, invadatori veniți din Asia Centrală și care au avut ca principal reprezentant pe regele Kaniska, întemeietorul imperiului Kușan.

Cel de-al treilea imperiu indian, Gupta (320-670 d.Hr.) a avut ca figură centrală pe Ciandragupta al II-lea.

Urmează o perioadă de invazii succesive, cea a arabilor din anul 712 d.Hr., cea a mahomedanilor din anul 1192 și cea a mongolilor conduși de Gengis Khan (1221) sau Timur Lenk (1398), care au fărâmițat India și au aruncat-o într-o epocă întunecată a istoriei sale.

Ultima perioadă s-a suprapus peste dominația dinastiei Moghul, care a dispărut în momentul transformării Indiei în dominion britanic.

2.3.2. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE INDIENILOR

Datele istorice ne arată că încă din mileniul al III-lea î.Hr. indienii aveau legături comerciale pe mare cu Mesopotamia.

Există informații că în mileniul I î.Hr., statele sclavagiste din bazinele Indului și Gangelui aveau de asemenea, relații comerciale prin intermediul caravelor cu țările iraniene, Arabia și Egiptul.

La mijlocul mileniului I î.Hr. apare budismul, la început, ca o reacție a păturilor sărace împotriva castei conducătoare a brahmanilor.

Apariția budhismului, printre alte efecte, l-a avut și pe acela de a lărgi orizontul geografic al indienilor, datorită acțiunii de trimitere a numeroși misionari cu rolul de a răspândi acest nou curent religios.

Astfel, în secolul al III-lea î.Hr., Așoka, conducătorul regatului Magadha și-a trimis misionarii, fapt cunoscut ca urmare a descoperirii de către arheologi a decretelor sale săpate în stâncă, în Siria, Egipt, Cirenaica, Libia, Grecia, Indochina și Ceylon.

În primele secole ale erei noastre, indienii au întreprins expediții în Munții Himalaya și Tibet, descoperind cursurile superioare ale fluviilor Indus cu afluentul său Sutlej și Brahmaputra.

De asemenea, din Bengal, în estul Indiei, au ajuns în bazinele marilor fluvii indochineze Irrawaddy, Salween, Mae Nam (Menam) și Mekong, explorând practic întreaga Indochină, iar în mările Asiei de sud și sud-est au descoperit, insula Ceylon, peninsula Malacca și insulele Sumatra, Jawa și Borneo.

În secolul al VI-lea d.Hr., Badhidharma întreprinde o călătorie pe mare până în China, ajungând la gurile de vărsare ale fluviului Yangtze.

De asemenea, călătorii indieni Paramarphtha și Djinahopta au străbătut “marele drum al mătăsii” până în actualul oraș Xian.

În secolul al VIII-lea, alți doi indieni, pe nume Subeahara și Bodhisena au întreprins o călătorie pe mare, ajungând până în Japonia.

Indienii au contribuit la lărgirea orizontului geografic al popoarelor antice și printr-o serie de lucrări, cum ar fi tratatul astronomic intitulat “Soluția dată de soare” scris de Suryasiddhanta în secolul al IV-lea d.Hr., în care se fac referiri la meridiane și la punctele cardinale.

De asemenea, în secolele V-VI d.Hr., astronomul Aryabhata a intuit sfericitatea Pământului și mișcarea de rotație a acestuia.

2.3.3. MALAEZII CĂLĂTORESC PE MARE

Malaezii făceau parte din vechile triburi indoneziene care populau peninsula Malacca și puzderia de insule din sud-estul Asiei și erau navigatori iscusiți, întrecându-i pe indieni (fig. 7).

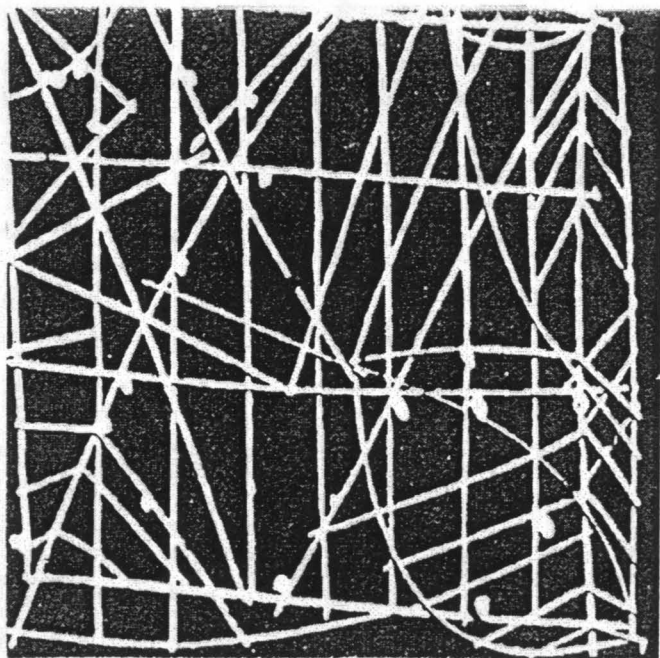

Fig. 7. Hartă nautică polineziană (după Fradkin N.)

Ei au descoperit toate rutele maritime spre Indonezia Centrală și de Est, colonizând insulele Borneo, Celebes, Moluce și Filipine, ajungând până în Noua Guinee și chiar dacă nu există informații, au debarcat probabil și în Australia.

Malaezii au traversat totodată Oceanul Indian și au colonizat Insula Madagascar, urmașii lor fiind actuala populație băștinașă, malgașii.

Trebuie să mai amintim în legătură cu această regiune și o populație din Pacificul central, polinezienii, despre care se susține că ar fi debarcat pe coastele vestice ale Americii de Sud, pe litoralul chilian și peruan.

Ipoteza că polinezienii ar fi ajuns în America, are la bază numai dovezi lingvistice și de asemănare culturală cu populațiile băștinașe din America de Sud. Din păcate nu există izvoare scrise care să ateste acest lucru, motiv pentru care această ipoteză este extrem de controversată.

Amintim totuși o legendă, cea a lui Anua Motua (Todericiu D., 1966), care era mare șef în Hawaiki și care spune că acesta ar fi ajuns mai întâi în insula Mangareva (de unde provine și legenda), apoi în insula Paștelui și de aici în «Taikoko și Rangiriri pe pământul cel mare din răsărit», considerat a fi, fie extremitatea sudică a statului Chile, fie sudul litoralului peruvian.

Analiztii susțin că traseul se putea realiza pe două rute:

- una nordică, prin insulele Hawaii spre California
- una sudică, prin arhipelagul Touamotou, insulele Marshall și insula Paștelui, spre coastele chiliene și peruviane

De altfel, cele două expediții transpaifice ale lui Thor Heyerdhal și Eric de Bisschop, realizate în epoca modernă cu plute asemănătoare celor polineziene, au dorit să combată ideea că polinezienii nu au ajuns în America deoarece plutele lor nu ar fi putut să reziste la traversarea întinderilor aproape nesfârșite ale Oceanului Pacific.

Părerea personală este că polinezienii, așa cum au făcut-o și chinezii, au ajuns chiar dacă și accidental, aruncați de furtună, pe coastele vestice ale Americii de Sud și simplul fapt că nu avem dovezi scrise în acest sens, nu ne îndreptățește să respingem în totalitate această idee.

2.4. PERSII

2.4.1. CIVILIZAȚIA PERSANĂ

“În timpul lui Marco Polo persana era limba comerțului și a civilizației, de-a lungul întregii Asii Centrale, de la Buhara până la Beijing”.

Rene Grousset

Civilizația persană a apărut în podișul iranian, spațiu cuprins între fluviile Tigru și Indus, Marea Caspică, Golful Persic și Oceanul Indian, situat la interferența drumurilor comerciale care legau India și China, cu țările Orientului Apropiat sau cele din bazinul răsăritean al Mării Mediterane.

Din acest motiv, istoria Persiei a fost strâns legată atât în Antichitate, cât și la începutul Evului Mediu cu cea a Romei, Greciei, Egiptului, Asiriei și Babilonului, Bizanțului și Islamului.

În podișul iranian, primele așezări sunt atestate încă din mileniul al V-lea î.Hr., iar spre sfârșitul mileniului al IV-lea, triburile indo-europene ale elamiților, gutților și kașșilor, coborau din munți și își mâneau turmele în câmpiile Mesopotamiei. Ei au denumit întreg spațiul de migrație Aryanam (țara arienilor = a nobililor), care ulterior s-a transformat în Eran sau Iran.

Denumirea Persia (țara celor originari din regiunea Fars), a fost dată în timpul dominației succesive a arabilor, mongolilor și turcilor.

Primul dintre popoarele iraniene care a pătruns pe scena istoriei, în jurul anului 3000 î.Hr. (fig. 8) a fost cel al elamiților care a creat regatul Elamului cu capitala la Suza (sud-vestul Iranului de astăzi).

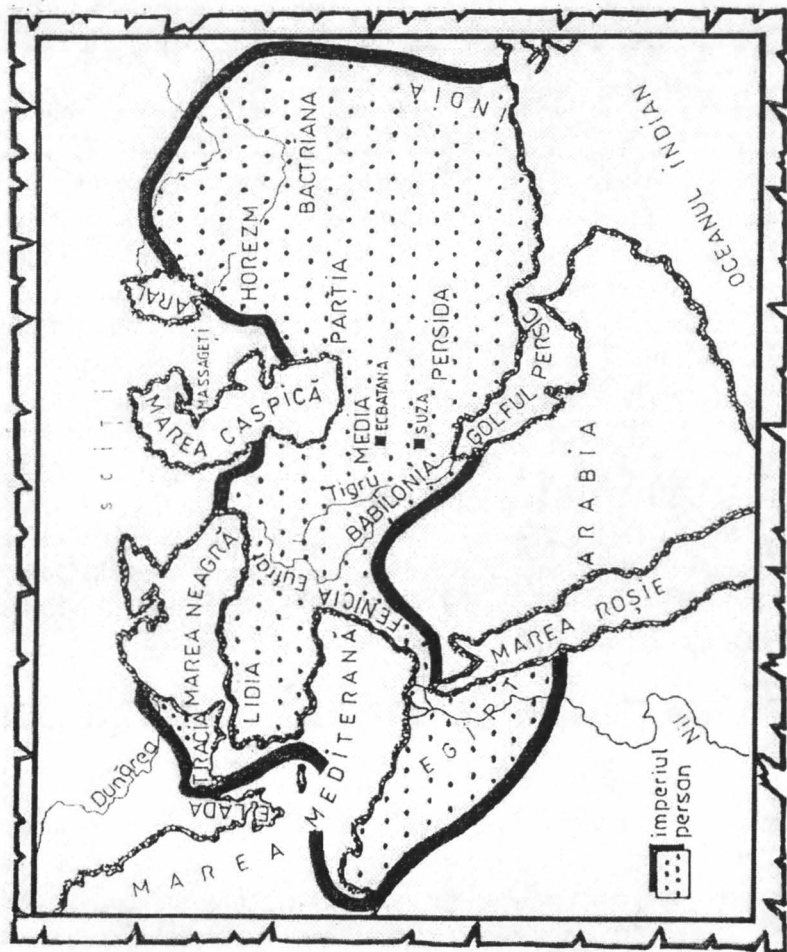

Fig. 8. Harta extinderii maxime a Imperiului Persan

Practic însă, începuturile civilizației persane sunt situate undeva în preajma anului 1000 î.Hr., când din regiunea Caucazului și a Rusiei sudice au început să

migreze spre sud și sud-vest, triburile de păstori ale mezilor și perșilor, menționați sub această denumire în secolul al IX-lea î.Hr., în analele asiriene.

Triburile mezilor s-au unit în secolul al VIII-lea î.Hr. sub conducerea regelui Daiaukku (Deioces la Herodot), în anul 715 î.Hr., întemeind statul med, cu capitala la Ecbatana (actualmente Hamadan, fig. 8).

O atestare documentară interesantă ne spune că pentru prima dată informațiile legate de purtarea pantalonilor apar la mijlocul mileniului I î.Hr., în legătură cu călăreții mezi.

În același timp, în jurul anului 700 î.Hr., cele 10 triburi ale perșilor se unesc sub conducerea lui Ahemene (fondatorul dinastiei Ahmenizilor), pentru ca ulterior, în anul 550, Cyrus al II-lea cel Mare să unifice triburile mezilor și perșilor și să cucerească mari teritorii (fig. 8) fondând Imperiul Persan, continuatorul său fiind Darius I (522-486 î.Hr.).

Legat de numele lui Darius I este interesant faptul că, acesta era un mare latifundiar, proprietar printre altele a numeroase parcuri de vânătoare, pe care grecii le numeau "paradeisos", de aici trăgându-și originea cuvântului paradis.

Odată cu Alexandru cel Mare (331 î.Hr.), începe epoca seleucidă care a durat 160 de ani, fondatorul dinastiei fiind unul dintre generalii lui Alexandru cel Mare, Seleucos I, care a stăpânit Babilonul și apoi India și Iranul.

Începând cu anul 255 î.Hr. se desfășoară perioada arsanidă din timpul stăpânirii parților, Arsace (fondatorul dinastiei) și Mithidrate I (171-138 î.Hr.) reprezentând figurile centrale ale acestei perioade, care a durat până în anul 224 d.Hr.

Între anii 224-651 d.Hr. s-a întins perioada sassanidă, denumită după numele unui mare preot al templului, Sassan și care începe cu Ardasir, conducătorul răscoalei persane împotriva parților.

În anul 651 d.Hr., Iranul este cucerit de către arabi, apoi de către regii turkmeni sau hanii mongoli, situație care durează până în anul 1502 d.Hr. Din acest moment și până în anul 1925 domnesc în Iran dinastiile persane Safavidă și Kadjară.

2.4.2. SUMERIENII, BABILONIENII ȘI ASIRIENII

Denumirea generică de «civilizație mesopotamiană», atribuită popoarelor ce locuiau, aproximativ pe teritoriul de astăzi al Irakului, cuprinde practic civilizația sumerienilor, care au populat regiunile sudice, pe cea a akkadienilor (întemeietorii Babilonului) care ocupau partea centrală și pe cea a asirienilor, triburi războinice din nord.

Apelativul de Mesopotamia, se datorează grecilor și înseamnă «Țara dintre fluvii», astfel fiind denumit teritoriul dintre fluviile Tigru și Eufrat.

Istoricul italian Giuseppe Furlani susține în legătură cu importanța civilizației mesopotamiene următoarele:

«Civilizația Mesopotamiei a constituit baza și modelul civilizației popoarelor vecine și a influențat indirect chiar și civilizația mai puțin veche a Greciei și a Occidentului».

Sumerienii, a căror civilizație a luat naștere cu 4000 î.Hr., au avut un rol foarte important în epopeea cunoașterii Pământului, prin cele două descoperiri remarcabile ale lor, roata și vasul cu pânze (fig. 9).

De asemenea, sumerienii cunoșteau golful Persic și regiunile mediteraneene și întrețineau legături, atât pe uscat, cât și pe mare cu India.

De pe vremea babilonienilor (2800 î.Hr.) ni s-a transmis o hartă săpată pe o placă de argilă, realizată în jurul anului 700 î.Hr. În concepția babilonienilor, Pământul era reprezentat ca un disc înconjurat de două cercuri, iar centru lumii era orașul Babilon. Pe hartă erau reprezentate atât uscatul cât și oceanul, iar pe uscat erau figurați munții, principalele fluvii și principalele orașe.

Denumirea de Babilon provine de la Bab-ili, în traducere «poarta zeului», fiind vorba de zeul babilonian Marduk, sau de la Bab-ilanis, care înseamnă «poarta zeilor».

Asirienii, ajunseseră în jurul anului 2000 î.Hr. în Asia Mică trecând peste Munții Taurus și apoi chiar la Marea Neagră.

Fig. 9. Navă asiriană, de pe un basoreliev din secolul al VII-lea î.Hr.

2. 4. 3. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ALE PERȘILOR

Începutul descoperirilor persane se situează la mijlocul secolului al VI-lea î.Hr., sub regele Cyrus al II-lea, când perșii au descoperit cea mai mare

parte a Asiei Centrale, ajungând pe litoralul vestic al Mării Caspice, până la paralela de 40° latitudine nordică.

În acest sens, ei au descoperit stepele din sud-estul Mării Caspice (cunoscute sub denumirea de Parția), Marea Caspică, Munții Kopet Dag, Deșertul Karakorum, ajungând până la Munții Hindukuș.

De asemenea, Darius I a pătruns în nord-vest, trecând prin peninsula Asia Mică, până la Marea Neagră, a cucerit strâmțorile Bosfor și Dardanele, Tracia de Nord și Cirenaica (peninsula Barka, în Libia).

Tot regele Darius I a organizat și două mari expediții pe mare:

- una spre vest, de la strâmțorile Mării Negre la golful Taranto, în Italia
- una spre est, comandată de Skilak din Carianda, pe traseul Marea Arabiei - Marea Roșie - Golful Suez, care a avut loc între anii 510-508 î.Hr.

2.5. EGIPTENII

2.5.1. CIVILIZAȚIA EGIPTEANĂ

«Egiptul este țara cea mai veche din lume, iar vechimea și măreția sa, precum și «misterul» care l-a învăluit timp îndelungat au stârnit întotdeauna un interes deosebit».

Claire Lalouette

Teritoriul Egiptului era format în antichitate din valea fertilă a Nilului, cu o lățime de 10-25 km, pe o distanță de 1000 km, între prima cataractă și gura de vărsare în Marea Mediterană.

Culoarea negricioasă a aluviunilor depuse de fluviu la revărsări, i-a determinat pe locuitori să-și numească patria «Țara neagră» (Keme în limba vechilor faraoni), termenul Aigyptos fiind de origine grecescă.

Începuturile se situează undeva în mileniul al IV-lea î.Hr., în jurul a două nuclee de influență, Naqadah denumit apoi Hieraconpolis în sud și Behdet denumit apoi Buto în zona Deltei (Horia C. Matei, 1984).

Între anii 3100-2686 î.Hr. se extinde perioada Regatului Timpuriu în care se cristalizează principalele elemente ale civilizației egiptene, sub conducerea primelor două dinastii.

Perioada Regatului Vechi cuprinde intervalul 2686-2181 î.Hr., capitala fiind Memphis și se constituie ca o primă perioadă de afirmare a civilizației egiptene, sub conducerea faraonilor din dinastiile 3-6 dintre care enumerăm: Djoser, Snefru, Keops (Khufu), Kefren (Khafre), Teti, Pepi I și Pepi al II-lea.

Până în anul 2133 î.Hr. are loc o perioadă tulbure, de fărâmițare și de lupte interne pe timpul dinastiilor 7-10

Între anii 2133-1786 î.Hr. se extinde perioada Regatului Mijlociu, timp în care Egiptul a fost condus de dinastiile 11-13: printre alții, faraonii Mentuhotep al II-lea, Sesostriș I, Sesostriș al III-lea, Amenemhet I (Amenemes I), Mentuhotep al IV-lea, Amenemhet al III-lea.

În continuare, până în anul 1567 î.Hr. are loc o a doua perioadă de frământări interne, pe timpul dinastiilor 13-17.

Între 1570-1085 î.Hr. se desfășoară perioada Regatului Nou, condus de dinastiile 18-20, în timpul căruia Egiptul cunoaște perioada de maximă înflorire. Dintre faraonii care au domnit în acele vremuri amintim: Ahmosis I, Amenofis al II-lea, Tutmes I, Tutmes al II-lea, Tutmes al III-lea, Tutmes al IV-lea, Amenofis al III-lea, Amenofis al IV-lea (Akhenaton), Tutankhamon, Ramses I, Seti I, Ramses al II-lea, Ramses al III-lea.

Regatul Târziu condus de dinastiile 21-24, se desfășoară între anii 1085-525 î.Hr. și este caracterizat printr-o sumedenie de războaie purtate de către egiptenii cu o serie de populații invadatoare, precum asirienii, sciții, babilonienii, sau lupte pe plan intern, pentru putere.

Ultimul faraon de origine egipteană a domnit între anii 360-343 î.Hr. și se numea Nectanebos al II-lea.

În anul 332, Egiptul este cucerit de către Alexandru Macedon și cunoaște în perioada dinastiei macedonene a Lagizilor (305-30 î.Hr.) o puternică afirmare în contextul lumii elenistice.

2.5.2. EGIPTUL ANTIC ȘI DESCOPERIRILE GEOGRAFICE

Deși teritoriul fertil al Egiptului, constituit din valea Nilului, era înconjurat din trei părți de deșerturi, respectiv al Libiei, Nubiei și Arabiei, egiptenii au depășit aceste bariere naturale cu 3000 ani î.Hr.

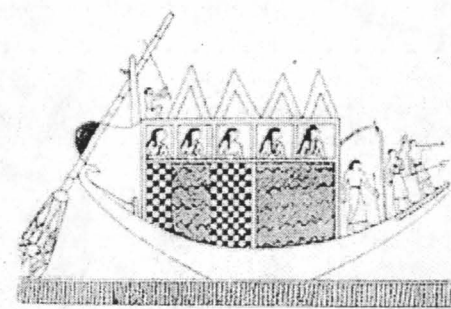
Astfel, ei au cucerit Nubia (Sudanul de astăzi), au descoperit istmul Suez și peninsula Sinai, de aici aducând cupru și piatră de construcție.

Faraonul Djoser a organizat expediții militare de amploare în peninsula Sinai și a stabilit granița sudică a Egiptului la prima cataractă a Nilului.

După el, faraonul Snefru inițiază mai multe expediții în Nubia pe care o numea «Țara Kuș», ajungând până la cea de-a doua cataractă a Nilului.

Pe timpul lui Sesostriș I, la începutul mileniului al II-lea, au loc campanii militare în Libia și Nubia, ajungându-se până la cea de-a treia cataractă a Nilului.

Cu 2500 ani î.Hr. egiptenii navigau în lungul țărmului estic al Mării Mediterane, aducând din Fenicia lemn de cedru (fig. 10), în timp ce în Asia au cucerit Siria și Palestina, ajungând până la fluviul Eufrat.

Navă egipteană din dinastia a XII-a de pe mormintul Nevothyph.

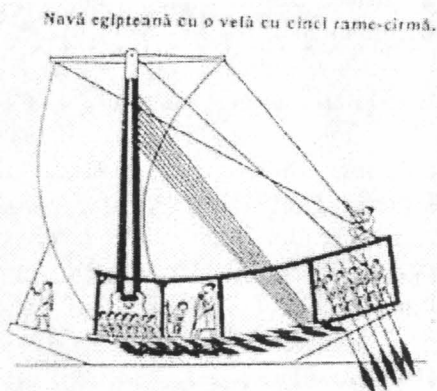

Fig. 10. Tipuri de nave egiptene

Au călătorit în lungul țărmurilor Mării Roșii până în Țara Punt (Somalia și/sau Yemen) și după spusele lui Herodot nu cunoșteau izvoarele Nilului, informațiile în legătură cu acesta oprindu-se la cea de-a VI-a cataractă.

În schimb, cunoșteau țările africane tropicale, demnitarul Hirhuf susținând că a descoperit țara sudică Yam.

Au avut și preocupări topografice și cartografice, ei realizând primele ridicări topografice rudimentare, precum și cea mai veche încercare de hartă (fig. 11) realizată pe papyrus sub formă de tablou. Pe această hartă, Nilul era reprezentat prin două linii paralele, care desemnau brațele acestuia, între care apăreau câmpurile cultivate și chiar și un lac cu valuri.

De asemenea, de o parte și de cealaltă a Nilului erau figurați munții și în interiorul acestora minele. Interesant este faptul că pe unul dintre brațele Nilului sunt reprezentate aluviunile purtate de către fluviu în suspensie.

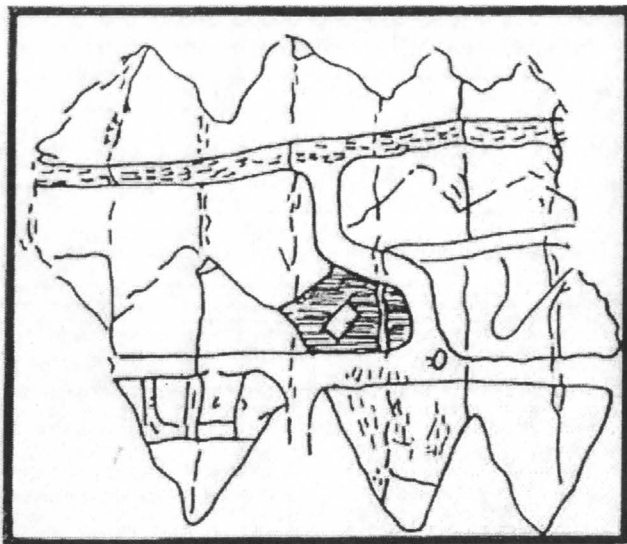

Fig. 11. Hartă egipteană realizată pe papirus din vremea lui Ramses al II-lea

2.6. FENICIENII

2.6.1. CIVILIZAȚIA FENICIANĂ

«Fenicienii sunt ca apa: aduc mult, iau mult și se vâra pretutindeni».

Bogdan Prus, Faraonul.

Civilizația feniciană își are începuturile undeva în mileniul al III-lea î.Hr., pe coasta Mediteranei, în spațiul cuprins între Nahr el-Kelb în nord și Muntele Carmel, în sud.

După anul 1200 î.Hr. regiunea este cunoscută sub denumirea de Fenicia, în traducere “Țara purperei”. Locuitorii își spuneau canaaneeni iar grecii îi numeau poinikes (fenicieni).

Principalul zeu fenician era Melkart, zeul comerțului, dar exista și credința în Moloh, distrugătorul de oameni, care a reprezentat cel mai sângeros cult religios al Antichității.

Fenicia nu a reprezentat niciodată un stat unitar ci o serie de orașe-state extrem de înfloritoare: Sidon, Tyr, Byblos, Arados, Beritos, Tripolis, Ugarit. Epoca de apogeu a civilizației feniciene a reprezentat-o intervalul 1200-900 î.Hr., când aceștia dominau întreg bazinul Mediteranei.

În anul 814 î.Hr. ei întemeiază în nordul Africii colonia Cartagina (Quart Hadașt), care ulterior, între anii 500-300 î.Hr. continuă pe cont propriu procesul de colonizare în regiune.

Începând cu secolul al VIII-lea, Fenicia decade, fiind cucerită pe rând de către asirieni, babilonieni, perși și macedonenii, pentru ca în anul 64/63 î.Hr. să fie inclusă de către Cnaeus Pompeius în provincia romană Siria.

Fenicienii au fost poate cei mai mari navigatori ai Antichității, fapt atestat și de faptul că prima flotă comercială cunoscută a fost cea feniciană.

Orașele state pe care ei le-au întemeiat pe litoralul estic al Mediteranei, au devenit înfloritoare datorită comerțului pe mare, acesta reprezentând activitatea de bază a fenicienilor, care erau practic intermediarii legăturilor comerciale între principalele civilizații antice.

2.6.2. CARIENII ȘI CRETANII

În strânsă legătură cu fenicienii trebuie analizați carienii și cretanii, două populații mediteraneene considerate premergătoarele acestora.

Carienii au apărut conform spuselor marelui istoric antic Tucidide, în Insulele Ciclade și pe litoralul continental învecinat (sud-vestul Asiei Mici). Insulele Ciclade (Paros, Naxos, Santorin, etc.) sunt situate în sudul Mării Egee, între Grecia continentală, insulele Sporade de sud și insula Creta.

Se consideră că acești carieni străbăteau Mediterana încă dinaintea cretanilor și fenicienilor și mai erau denumiți pelasgi sau lelegi. Ei au întemeiat în Asia Mică două state, Caria cu capitala la Halicarnas și Cara, aflată sub dominația celei dintâi. Lucrul interesant legat de carieni este acela că ei sunt considerați de către istoricul antic Diodor din Sicilia, autorul lucrării de istorie universală "Biblioteca istorică", ca fiind primii care au trecut dincolo de Coloanele lui Hercule (strâmtoarea Gibraltar), ieșind în Oceanul Atlantic.

Bazându-se pe aceste informații, unii cercetători au încercat prin argumente mai ales arheologice și lingvistice, să ateste ideea că navigatori carieni au ajuns în America, fapt care nu a putut fi totuși demonstrat științific.

Înlocuind flota carienilor, navele Cretei controlau Mediterana încă din anul 1700 î.Hr., însemnări despre ei apărând chiar de pe vremea faraonilor, egiptenii numindu-i kefti.

Există păreri că ei ar fi ajuns în insulele Canare înaintea fenicienilor și de aici până la a-i plasa și pe coasta Americii nu a mai fost decât un pas. Însă, ca și în cazul carienilor, prezențe cretanilor în America nu poate fi demonstrată fără puțință de tăgadă.

2.6.3. FENICIA STĂPÂNA MĂRII

Fiind așezată pe țărmul de est al Mării Mediterane la poalele Munților Libanului, Fenicia beneficia de o poziție geografică avantajoasă, într-o regiune plină de resurse, fapt care i-a permis să aprovizioneze cele două mari state vecine, Egiptul și Babilonul, flota feniciană fiind prima ca existență, din lume (fig. 12).

Fenicienii foloseau pentru navigație vase mari cu vâsle la care utilizau sclavi, iar cu timpul, nevoia tot mai mare de sclavi i-a împins să navigheze tot mai departe spre așa numitele "țărmuri barbare" (fig. 13).

Nu se cunoaște cu precizie cine au descoperit primii insula Cipru, fenicienii sau egiptenii, dar la jumătatea mileniului al II-lea vizitau insula Creta, pe care au folosit-o apoi, ca bază pentru descoperirea Europei Sudice.

Din insulele Mării Ahipelagului (denumirea antică a Mării Egee), au ajuns pe țărmurile sudice ale Peninsulei Balcanice.

Au explorat de asemenea, Marea Ionică, Marea Adriatică (numită atunci Marea Superioară) și sudul Peninsulei Italice căreia i-au spus Apulia și Calabria.

Fenicienii au descoperit și Sicilia, Sardinia (unde au întemeiat orașul Caralis, actualul Cagliari), insulele Baleare și vizitau insula Corsica.

Tot ei au descoperit în estul Mării Mediterane, insula Malta, cunoscută sub denumirea de Melite la greci și Melita la romani.

Din Sicilia au trecut în nordul Africii întemeind Cartagina (denumirea feniciană: Quart-Hadašt = orașul nou), au explorat golfurile Sirta Mare și Mică și au descoperit Munții Atlas, până la Coloanele lui Melkart (mare zeu fenician), astăzi strâmtoarea Gibraltar.

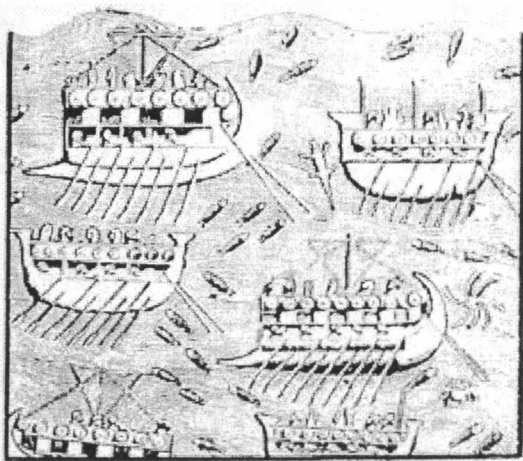

Fig. 12. Prima flotă din lume, cea feniciană (basoreliev din palatul Sennacherib, secolul al VII-lea î.Hr.)

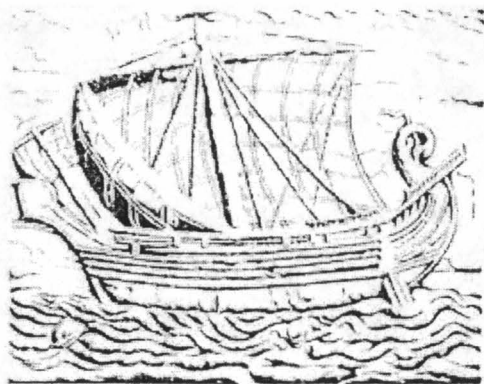

Fig. 13. Navă feniciană de comerț din epoca Imperiului Roman (basorelieful de pe sarcofagul din Sidon).

Gibraltar orașul Malaca (astăzi Malaga), iar la ieșirea în Oceanul Atlantic orașele Gadir (astăzi Cadiz) și Tingis (astăzi Tanger), lângă Gadir descoperind zăcămintele de cupru de la Tarșiș (Tharsis, în Spania).

În legătură cu expedițiile pe mare ale fenicienilor se pune o întrebare : cât de departe au navigat spre nord în lungul țărmurilor Europei?. Răspunsul poate fi dat de faptul că aceste expediții aduceau cositor din așa numitele Insule Casiteride (în traducere insulele Cositorului), care puteau fi situate, fie în sud-vestul Marii Britanii (Peninsula Cornwall), fie în nord-vestul Peninsulei Iberice (provincia Galicia).

Sigur este însă că fenicienii au cunoscut întreg litoralul vestic al Peninsulei Iberice și Golful Biscaya până la Peninsula Bretagne din Franța.

Naturalistul Plinius cel Bătrân (secolul I d.Hr.) și poetul Avienus (secolul al IV-lea d.Hr.) amintesc despre călătoria lui Himilcon în secolul al V-lea î.Hr., în insulele Britanice fapt care nu este însă sigur.

Fenicienii construiau corăbii pentru vecinii lor, călătorind în folosul egiptenilor în Țara Punt, iar pentru regele iudeilor Solomon în Țara Ofir (nedescoperită) și au navigat în jurul Peninsulei Arabia înaintea perșilor.

În secolul al VI-lea î.Hr. (aproximativ anul 600) fenicienii călătoresc în jurul Libiei (denumirea grecească a Africii), la comanda regelui egiptean Nechao sau Necho al II-lea, informație pe care o deținem de la Herodot, care își exprima uimirea, că ei spuneau că au avut tot timpul Soarele în dreapta. Călătoria a început din Marea Eritreică (Marea Roșie) și s-au înapoiat după trei ani în Egipt, trecând prin Coloanele lui Melkart (fig. 14).

În secolul al V-lea î.Hr., fenicianul Hannon (Hanno) pornește cu 60 vase și 30 000 de oameni și explorează coasta de vest a Africii până la sud de Capul Verde.

Denumirea de Gibraltar a avut o evoluție interesantă, de la Coloanele lui Melkart la fenicieni, la Coloanele lui Heracles la grecii, Coloanele lui Hercule la romanii, pentru ca arabii, să numească regiunea în evul mediu Djebel-Tariq, în traducere «muntele lui Tariq», după numele generalului care i-a învins pe vizigoți în bătălia de la Toledo din anul 711 d.Hr., din care a derivat cuvântul Gibraltar.

Continuându-și expansiunea în bazinul Mediteranei, fenicienii au descoperit Peninsula Iberică întemeind la intrarea în strâmtoarea

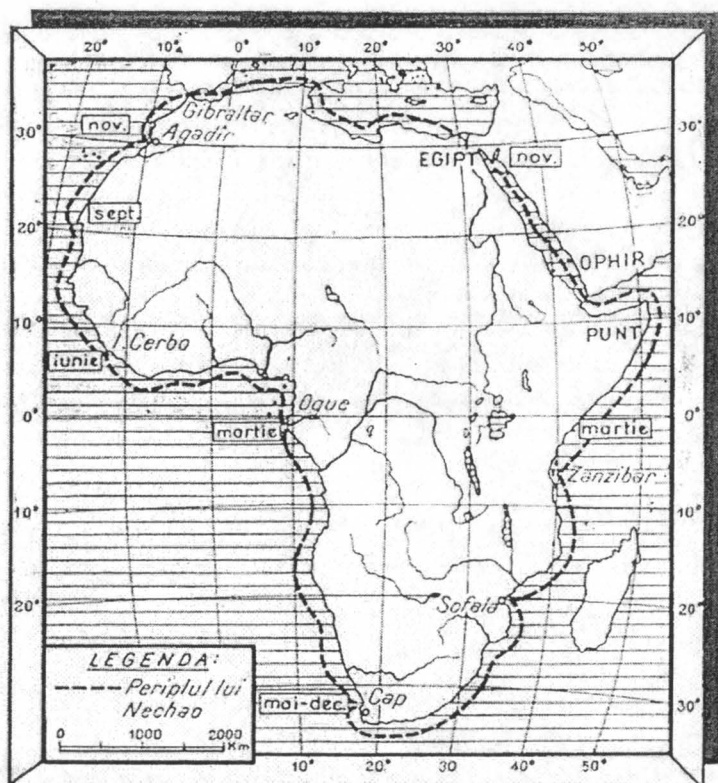

Fig. 14. Fenicienii înconjoară Africa (după Hilt V., Popovici I.)

2.7. GRECII

2.7.1. CIVILIZAȚIA GREACĂ

«Când privești marea albastră,
luminoasă și clară, legenda se
naște fără de voie».

Pan V. VANDOROS

Civilizația greacă își are originile în jurul anului 2000 î.Hr., când o serie de populații de origine indo-europeană migrează din stepele meridionale ale Rusiei și se așează pe teritoriul Greciei.

În jurul anului 2000 î.Hr. primii care își fac apariția sunt ionienii (Finley M.I.), care supun populațiile băștinașe pe care le denumeau pelasgi și cuceresc întreaga Grecie, aducând cu ei pe acest teritoriu calul și roata olarului.

Către anul 1600 î.Hr., se produce invazia aheilor care cuceresc și Creta și care au dat naștere civilizației miceniene (principalul centru orașul Micene), purtând și un război cu Troia, plasat de către Eratostene în anul 1183 î.Hr.

După ei s-a produs invazia eolilor, iar începând cu anul 1200 î.Hr. coboară din regiunile de la sudul Dunării, dorienii care cuceresc întreaga Grecie, inclusiv Creta și coasta Asiei Mici.

Invazia dorienilor a avut consecințe nefaste, prin distrugerea civilizației miceniene și aruncarea Greciei până în secolul al VIII-lea î.Hr., în așa numita "Epocă obscură", o perioadă de regres evident. Totuși, nu trebuie omis faptul că tocmai în această perioadă au trăit Homer, autorul Iliadei și Odiseei și Hesiod care a scris lucrările Teogonia și Munci și zile, toate reprezentând opere de referință pentru civilizația greacă și nu numai.

Începând cu anul 800 î.Hr. se conturează Epoca arhaică a civilizației grecești, epocă în care au avut loc marile mișcări de colonizare, care s-au desfășurat până în jurul anului 550-500 î.Hr. și care au fost determinate în principal de necesitatea găsirii de noi resurse agricole, fapt generat de pauperizarea țăranilor.

Mișcările de colonizare ale grecilor au jucat un rol deosebit de important în lărgirea orizontului geografic al popoarelor antice.

De asemenea, are loc un avânt deosebit al artelor și științelor, simpla enumerare a unor nume precum Solon, Sappho, Eschil, Pindar, Thales din Milet, Anaximandru, Anaximene sau Pitagora fiind cred eu grăitoare.

Din jurul anului 700 î.Hr. grecii încep să își spună eleni, termenul de Elada cuprinzând toată lumea greacă (Grecia continentală, coasta apuseană a Asiei Mici, insulele Mării Egee, coloniile din Italia peninsulară și Sicilia).

În același context, trebuie să subliniem faptul că denumirea de greci, le-a fost atribuită de către romani.

Epoca clasică a civilizației grecești începe în jurul anului 500 î.Hr. odată cu războaiele duse împotriva perșilor, așa numitele războaie medice (499-449 î.Hr.).

Aceasta reprezintă perioada de apogeu a civilizației grecești, în care au trăit printre alții, sculptorul Fidias, filozofii Heraclit, Parmenide, Empedocle, Anaxagora, Democrit, medicul Hipocrate, scriitorii Sofocle, Euripide, Aristofan, istoriograful Hecateu din Milet, Herodot, Tucidide, sau marii învățați al Antichității, Socrate, Platon și Aristotel.

Epoca elenistică se dezvoltă începând cu anul 323 î.Hr., anul morții lui Alexandru Macedon (Drimba O., 2000), până în anul 30 î.Hr.

În domeniul geografiei au loc evenimente importante legate de numele celebre ale lui Pytheas, Eratostene, Hiparchos sau Poseidonios, care vor fi prezentate și analizate în continuare.

2.7.2. CĂLĂTORIA LUI PYTHEAS

In secolul al IV-lea î.Hr. se produce un eveniment important, constituit din călătoria realizată de către grecul Pytheas, care era originar din colonia Massalia (sudul Franței).

Călătoria lui Pytheas desfășurată pe mare, a avut loc între anii 325-320 î.Hr. și a urmărit traseul (fig. 15):

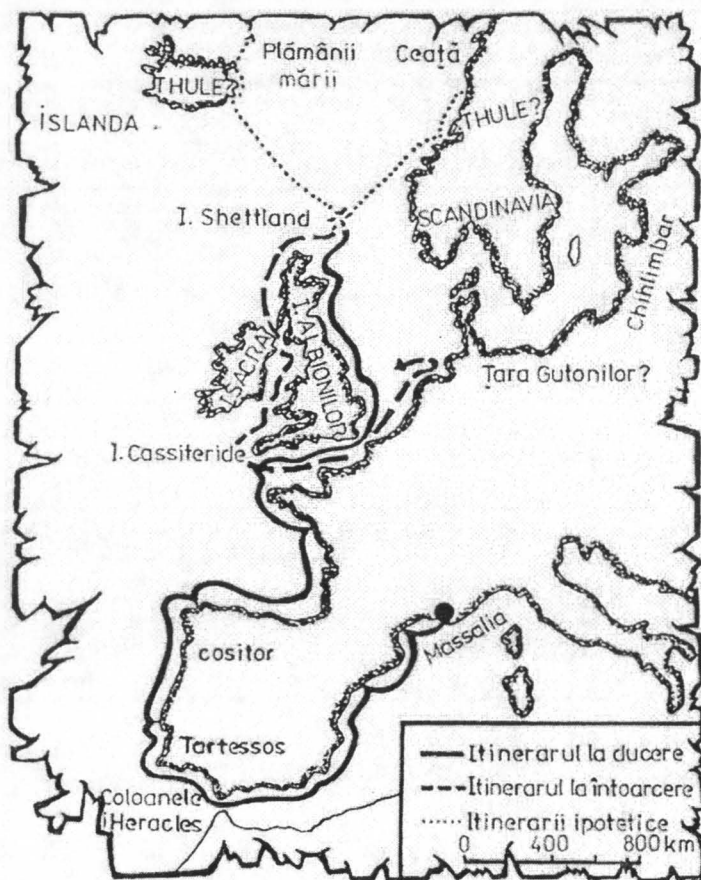

Fig. 15. Călătoria lui Pytheas

- Massalia - Coloanele lui Hercule - țărmul vestic al peninsulei Iberice - Peninsula Bretagne - Strâmtoarea Mânecii - sud-vestul Angliei (Peninsula Cornwall) - țărmul vestic al Angliei prin Marea Irlandei - Insulele Hebride (grecii le numeau Hemodae și Hebudae) - Insulele Orcade (Orkney) - Ultima Thule? - țărmul estic al Britaniei - Kantion (provincia engleză Kent) - Insulele Frisice - litoralul nord-vestic al Germaniei.

Pytheas reprezintă o figură controversată a Antichității, geografii Polybios și Strabon considerându-l un mare mincinos. Pe de altă parte, este recunoscut faptul că Pytheas a descoperit Britania (unde este sigur că a ajuns), aceasta în cazul că nu ar fi ajuns primii acolo fenicienii (vezi insulele Casiteride) și că este primul om care a ajuns atât de departe spre nord, fiind considerat primul explorator polar.

Tot de numele lui Pytheas se leagă și denumirea de origine latinească Ultima Thule, care în traducere ar însemna "ultimul pământ locuit din nord", pe care el spune că l-ar fi găsit la 6 zile de drum spre nord de Britania.

Există două ipoteze care susțin că Pytheas ar fi ajuns fie pe litoralul norvegian, fie în Islanda, care nu pot fi însă dovedite. Având în vedere faptul că el a ajuns într-un loc pe care l-a denumit "plămâni mării" unde susținea că pământul este amestecat cu apa și că amestecul este suspendat în aer, de acolo orice înaintare pe uscat sau cu vase fiind imposibilă și corelând acest lucru cu ceața densă care există de fapt în Atlanticul de Nord, se poate trage concluzia că el a ajuns întradevăr, undeva la nord de Britania.

De altfel, pe măsură ce aveau loc noi descoperiri geografice, Ultima Thule a fost mutată tot mai la nord și vest, până a ajuns în Groenlanda, în cele din urmă renunțându-se la această denumire.

Pytheas are de asemenea și marele merit de a fi fost primul care a descoperit faptul că mările se datorează forței de atracție a Lunii, scriind în acest sens și o lucrare care din păcate s-a pierdut intitulată "În jurul oceanului".

2.7.3. MAREA COLONIZARE GREACĂ

Epopea geografică pe care o constituie marea colonizare greacă, pleacă de la faptul că datorită sărăciei resurselor naturale specifică din păcate, sau poate nu? Greciei, orașele state grecești au fost nevoite să trimită numeroase expediții, cu scopul de a găsi țărmuri ospitaliere în vederea creării de noi așezări, cele mai importante fiind cele spre nord și vest, care au lărgit orizontul geografic al Antichității.

Marea colonizare greacă s-a produs în secolele VIII-VII î.Hr. și s-a desfășurat pe două direcții:

- spre vestul Mării Mediterane, în jurul anului 770 î.Hr.
- spre nord-est, cu puțin înainte de anul 700 î.Hr.

În secolul VIII î.Hr., dorienii (fig. 16) au colonizat Insulele Ionice de Nord (Insula Corcyra sau Corfu de azi) și au explorat Marea Superioară (Marea Adriatică), descoperind Illiria (țărmul balcanic de vest), țărmurile de est ale

Peninsulei Italice, Țara veneților, cu fluviile Pad (Po) și Atresis (Adige), unde au și înființat colonia Atria (Adria), din al cărei nume a provenit denumirea Mării Adriatice.

Fig. 16. Localizarea populațiilor din Grecia antică (1. Dorienii; 2. Eolienii; 3. Ionienii).

Ionienii (fig.16) au colonizat țărmul de est și de nord al Siciliei, cu orașul Messana (Messina), Leontinoi, Catane (Catania) și Akragas (Agrigento), au navigat în Marea Tireniană înființând coloniile Neapolis, Cumae și apoi în cea Ligurică, întemeind pe coastele sudice ale Franței, orașul Massalia (Marsilia)

The map illustrates the Greek world (Grecii) in the central Mediterranean. Key regions and cities labeled include:

- North:** GERMANI, BASTARNI, TIRAS, ISTROS, GETHI, PHANAGORIA, PHASIS, CHERSONES, PONTUS, EUXINUS, SINOPÉ, TREBIZONDA, HERACLEA, APOLLONIA, LIDIA, FRIGIA, FENICIA, CIPRU.
- West:** GALLI, CELTI, ISTROS, ATRIA, ROMANI, NEAPOLIS, MESSANA, SIRACUSA, CIRENA, MARE INTERNÄ.
- South:** IBERI, SAGUNTUM, MASSALIA, CARALIS, NUMIZI.
- East:** BOSPHORUS, TANAI, OLBIJA, G. ARABIC, NII.

A scale bar indicates 0, 400, and 800 km. A legend in the bottom right corner shows a box with a Greek key pattern and the label 'Grecii'.

Fig. 17. Grecia antică și coloniile grecești

La sfârșitul secolului al VIII-lea î.Hr. coloniștii greci din Asia Mică (Milet) au pornit spre nord-est față de Marea Egee, explorând Marea Neagră, pe care au denumit-o Pontos Euxeinos, adică Marea Ospitalieră, din dorința că așa va fi ea în viitor pentru coloniștii stabiliți aici.

Expedițiile lor dincolo de strâmtoarea Bosfor, în bazinul Mării Negre (cu puțin înainte de anul 700 î.Hr.) au explorat în două direcții:

- una spre nord, incluzând țărmul balcanic, gurile fluviilor Istros (Dunărea), Tyras (Nistrul) și Borysthenes (Niprul), unde au și întemeiat coloniile Tomis, Tyras, Apollonia (Sozopol), Odessos (Varna) și Olbia (fig. 17).
- cealaltă spre est, incluzând țărmul Asiei Mici până în Crimeea (numită Chersonesul Tauric), Marea Azov (Lacul Maeotis), unde au înființat coloniile Tanais (la gurile de vărsare ale Donului), Panticapaeum (Kerci), Phanagoria (la gurile de vărsare ale Kubanului), Heraclea (țărmul sudic), Chersones (extremitatea sudică a Peninsulei Crimeea) și Sinope (fig. 17).

În urma acestor expediții de colonizare, grecii au descoperit tot spațiul cuprins între gurile de vărsare ale Dunării și Donului, căruia i-au dat denumirea de Sciția și a cărei descriere îi aparține lui Herodot (fig. 17).

2.7.4. EXPEDIȚIILE LUI ALEXANDRU MACEDON

Alexandru Macedon (356-325 î.Hr.), figură am putea spune legendară a Antichității, a parcurs în timpul celor 11 ani de campanii militare, 26 000 de kilometri, urmărindu-și visul său de a uni Occidentul cu Orientul.

În pofida amplitudinii lor militare și duratei foarte mari, expedițiile lui Alexandru Macedon nu au îmbogățit în mod deosebit cunoștințele geografice din Antichitate, în principal pentru că au fost străbătute ținuturi deja cunoscute și pentru că nu a existat o preocupare deosebită de a se strânge materiale geografice noi.

Totuși, această concluzie s-ar putea dovedi eronată, dacă ținem seama de faptul că Alexandru a fost însoțit în această expediție de mari învățați, mulți dintre ei greci și este imposibil ca aceștia să nu fi consemnat cele văzute. Simplul fapt că aceste însemnări s-au pierdut nu ne îndreptățește să fim atât de drastici în a afirma că rezultatele geografice și nu numai ale acestei expediții sunt minore.

Putem totuși aminti expediția pe mare a lui Nearchos (325-324 î.Hr.), unul dintre generalii lui Alexandru Macedon, care a străbătut distanța cuprinsă între gurile de vărsare ale Indului, până la cele ale Eufratului (fig. 18), în 80 de zile, însemnările acestei călătorii păstrându-se până astăzi.

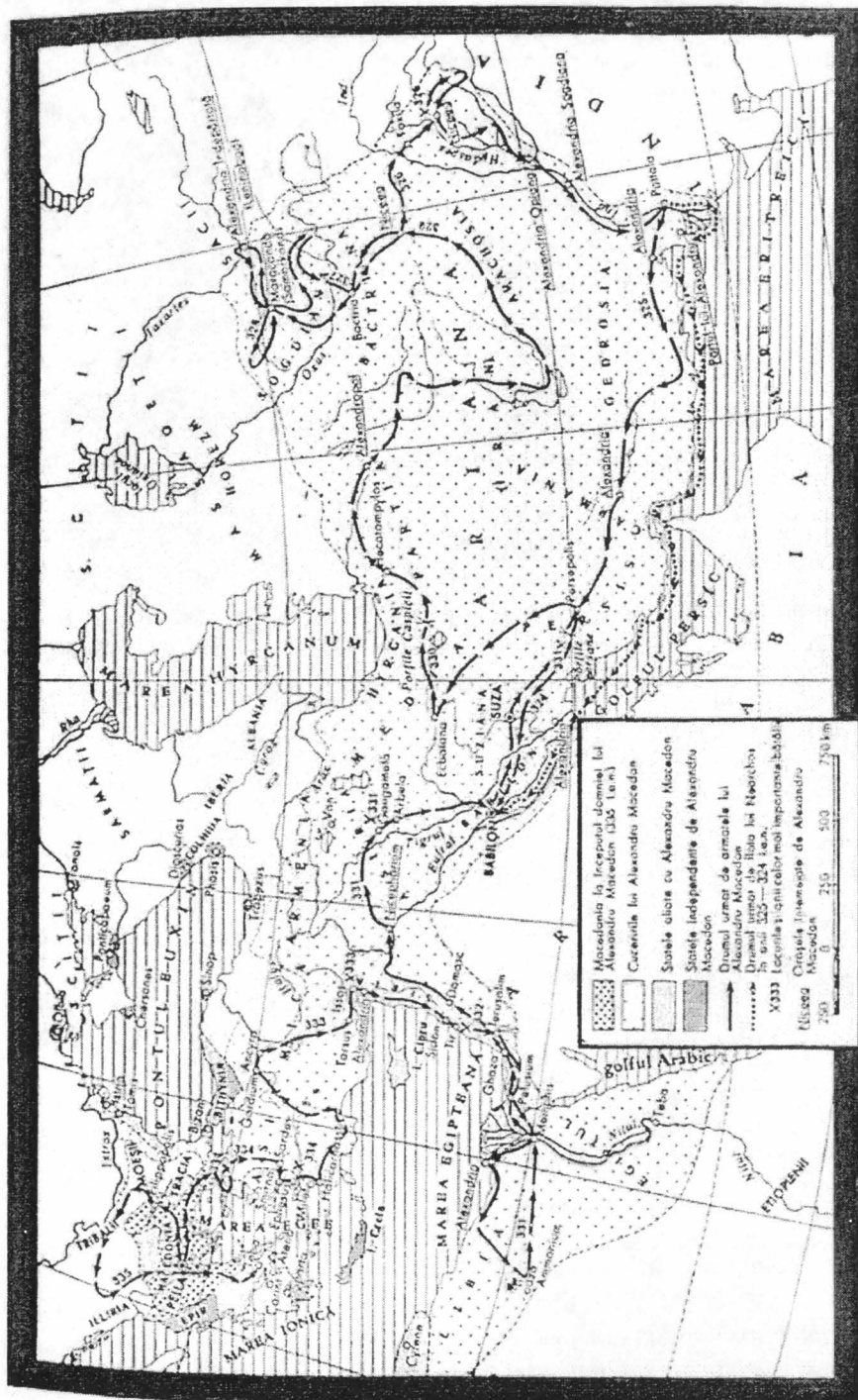

Fig. 18. Expediția lui Alexandru Macedon în Asia (după Maghidovici I. P.)

De asemenea, Megasthenes, un cercetător din statele elenistice care a însoțit expedițiile lui Alexandru Macedon, aduce informații despre valea fluviului Gange și despre așa numiții Munți Imai (Himalaya).

Campania militară împotriva Persiei a început în anul 334 î.Hr., armata lui Alexandru fiind alcătuită din aproximativ 30000 de pedestrași și 5000 de călăreți.

Celebra falangă macedoneană era însoțită și de ostași greci, atât hopliți conduși de Antigonos, cât și mercenari, conduși de Menandros.

După ce a debarcat în Asia Mică, Alexandru Macedon obține o primă victorie pe malurile râului Granicos, cucerind Lydia iar apoi Frigia și Caria, toate alcătuind vestul Peninsulei Asia Mică (fig. 18).

În continuare a pătruns în interiorul Asiei Mici, cucerind Cappadocia și Cilicia, iar în anul 333 î.Hr. se confruntă pentru prima dată cu regele persan Darius, în bătălia de la Issos, pe care o câștigă.

Până spre sfârșitul anului 332 î.Hr., Alexandru Macedon cucerește Siria, Fenicia și Palestina și ajunge la Memphis, anexând Egiptul și Libia.

La începutul anului 331 î.Hr. pornește în fruntea a 40000 de pedestrași și 7000 de călăreți, spre Mesopotamia și în urma bătăliei de la Gaugamela, cucerește Babilonia. Urmează în continuare țărmul Golfului Persic și intră pe rând în Susa și Persepolis, anexând Susiana și Persida.

În acest moment Alexandru își oprește înaintarea și se întoarce la Ecbatana în Media (fig. 18), pentru ca în campania din anul 330 î.Hr. să cucerească teritoriile din sudul Mării Caspice (Marea Hyrcanum), Media, Hyrcania și Parția.

În cursul anului 329 î.Hr. se îndreaptă spre sud și străbate Drangiana (Ariana), actualul Iran și Gedrosia (sudul Pakistanului), după care își schimbă din nou direcția spre nord, străbătând Arachosia (Afganistanul).

La începutul anului 328 î.Hr. armatele lui Alexandru traversează Munții Hinduș și cuceresc Bactriana (nordul Afganistanului) și Sogdiana, regiunea cuprinsă între fluviile Oxus (Amu Daria) și Iaxartes (Sâr Daria), adică actualul Uzbekistan și sudul Kazastanului (fig. 18).

De remarcat este faptul că aici se produce o mare confuzie, ei considerând fluviul Iaxartes (Sâr Daria) ca fiind Tanais (Donul).

În anul 326 î.Hr. Alexandru traversează din nou Munții Hinduș, dar spre sud și pătrunde în nordul Pakistanului și al Indiei (provincia Punjab), cucerind valea Indului de la Lahore până la Karachi și ajungând astfel la Oceanul Indian.

De aici, în anul 325 î.Hr. el s-a întors prin sudul Pakistanului și al Iranului, la Babilon, unde a și murit în anul 323 î.Hr. De la gurile de vărsare ale Indusului a trimis în paralel cu deplasarea sa pe uscat, expediția pe mare comandată de către generalul Nearchos (325-324 î.Hr.), amintită anterior.

Prin expediția lui Alexandru Macedon în Asia, grecii și-au lărgit mult orizontul geografic, cunoscând Iranul, teritoriile din sudul Mării Caspice, Asia Centrală și India.

2.8.1. CIVILIZAȚIA ROMANĂ

«Geniul roman a fost atent întotdeauna la realitate și la pragmatism, la soliditate și la eficiență».

Ovidiu Drimba

Începuturile civilizației romane sunt legate de valea Tibrului și anume de regiunea Latium, locuită de către triburile de păstori latini și sabini, încă din secolul al X-lea î.Hr.

Procesul de organizare politică și statală a acestor triburi s-a desfășurat sub influența directă a etruscilor (populație stabilită în centrul Italiei în secolul al X-lea), între anii 650-575 î.Hr.

Începuturile istoriei orașului Roma sunt legate de asemenea de istoria etruscilor, însăși denumirea provenind din limba etruscă de la Rumlna, numele unei ginți etrusce.

Întemeietorii orașului au fost căpeteniile etrusce Tarchu și Mastarna (în latină Tarquinius Priscus Superbus și Servius Tullius).

În anul 509 î.Hr. are loc o răscoală populară care îi alungă pe etrusci și proclamă republica, din acest moment începând opera de unificare a Peninsulei Italice, care a durat trei secole și a necesitat numeroase războaie de lungă durată, cu latinii, samniții, celții, etruscii, grecii din Taranto și cartaginezii.

Prima posesiune romană a devenit în urma celui dintâi război punic (264-241 î.Hr.) insula Sicilia preluată de la cartaginezi, ca și insulele Sardinia și Corsica.

Între anii 252-222 î.Hr., în urma unui război cu celții este anexată regiunea de la nord de râul Pad, până la Munții Alpi, iar în anul 219 î.Hr. este cucerită și Iliria (coasta dalmatică).

După înfrângerea în timpul celui de-al doilea război punic (218-201 î.Hr.) a cartaginezilor conduși de Hannibal, romanii anexează cea mai mare parte a Peninsulei Iberice și posesiunile cartagineze din nordul Africii.

În continuare, romanii reușesc ca până în anul 30 î.Hr. să cucerească, Macedonia, Epirul, Asia Mică, Galia și Egiptul.

La sfârșitul secolului I î.Hr. și la începutul secolului I d.Hr. sunt cucerite întreaga Peninsulă Iberică, Panonia, Britania, Tracia, Germania și Armenia.

În timpul împăratului Traian sunt cucerite Dacia (101-106 d.Hr.) și regatul parților (Mesopotamia și Asiria), în anul 117 d.Hr, la moartea împăratului, expansiunea teritorială a romanilor atingând punctul culminant, 3.300.000 km² și 55.000.000 de oameni.

În secolele II-III d.Hr., începe declinul sub loviturile date de popoarele care presau la granițe, pentru ca în anul 395 d.Hr. imperiul să se rupă în două, provinciile de răsărit având capitala la Constantinopol sub conducerea împăratului Arcadius, iar cele de apus la Ravenna, sub conducerea împăratului Honorius.

Imperiul Roman de Apus se prăbușește în anul 476 d.Hr. sub loviturile triburilor germanice ale herulilor, conduși de Odoacru.

Imperiul Roman de Răsărit va mai dăinui până în anul 1453 sub denumirea de Imperiul Bizantin și va ieși de pe scena istoriei odată cu cucerirea Constantinopolului de către turci.

2.8.2. ROMANII CUCERESC EUROPA

Descoperirile geografice ale romanilor au început în Europa și sunt legate în special, de războaiele pe care le-au purtat cu celții și germanii.

În acest sens, ei au desăvârșit descoperirea Messetei spaniole (regiunea centrală de podiș), Munților Pirinei și a bazinelor fluviilor care izvorăsc din cele două unități: Anis (Guadiana), Tagus (Tejo), Durius (Duero) și Iberus (Ebru).

De asemenea, ei au cercetat trecătorile alpine din nordul imperiului, prin care năvăleau periodic cartaginezii și cimbrii.

Beneficiind de ajutorul grecilor din Massalia, romanii au cercetat la vest de Munții Alpi, Galia de sud, adică bazinul Rhodanus (Ron), Garumna (Garonne), Munții Jura, Podișul Central (fig. 19).

Totodată, este incontestabil faptul că în secolul II î.Hr., romanii cunoșteau bazinele marilor fluvii din Galia centrală și de nord, Liger (Loara), Sequana (Sena) și Rhenus (Rin).

La mijlocul secolului I î.Hr. au loc campaniile militare ale împăratului Caius Iulius Cezar, a căror descriere, acesta o realizează în cartea "De bello gallico", în traducere «Însemnări despre războiul galic».

Cezar a traversat Galia (Franța) și a trecut Strâmtoarea Mânecii, prin locul cel mai îngust, prin așa numitul teritoriu al belgilor, năvălind în valea fluviului Tamesis (Tamisa), dar a părăsit repede Britania, aceasta putând fi considerată cea de-a doua descoperire a mării insule (fig. 19).

Tot în acest timp, romanii află și despre marea insulă Hibernia (Irlanda) situată spre vest, dar nu ajung încă acolo.

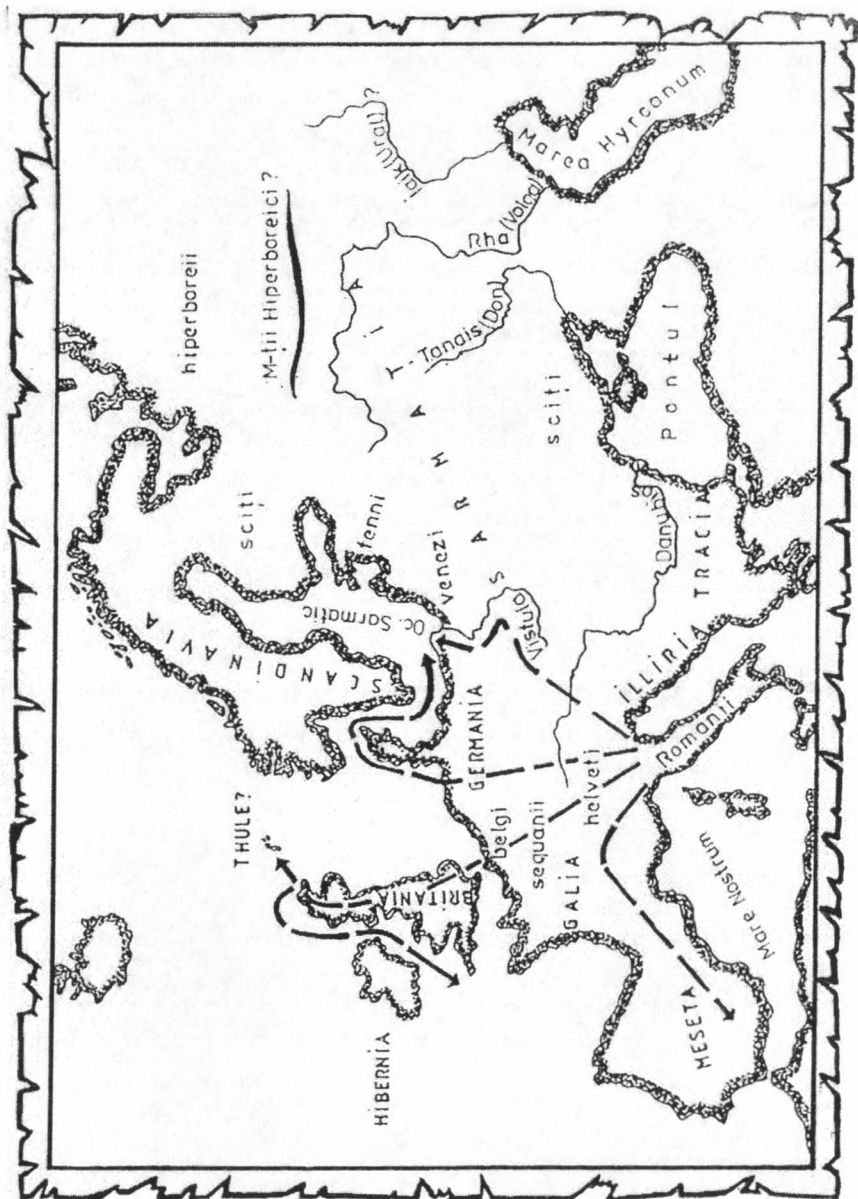

Fig. 19. Descoperirile romanilor în Europa

În anul 43 d.Hr. a început practic cucerirea Britaniei, prin ocuparea părții de sud a insulei, romanii înaintând apoi spre nord-vest până la râul Humber și ajungând la Marea Irlandei.

Descoperirea Britaniei s-a încheiat în anii 78-85 d.Hr. în timpul guvernatorului Iulius Agricola, odată cu înfrângerea muntenilor din nordul Scoției, la poalele Munților Grampiani.

Romanii au navigat și în Marea Irlandei, ocazie cu care au stabilit precis poziția Irlandei, în continuare au cucerit Insulele Orcade (Orkney) și au navigat spre nord până la Ultima Thule, probabil una dintre insulele arhipelagului Shetland (fig. 19).

Începând cu mijlocul secolului I î.Hr. începe campania militară în Europa Centrală, granița cu Germania fiind stabilită încă de pe vremea lui Cezar pe fluviul Rin.

Denumirea «Alemannia», provine de la tribul alamanilor aparținând populațiilor vest germanice, care stăpâneau regiunea râului Main. Acest termen apare pentru prima dată în secolul al IV-lea d.Hr. și a pătruns în limbile franceză și spaniolă cu înțelesul de «statul german» (Matei C. H., 1984).

În anul 12 î.Hr. expediția militară condusă de Claudius Nero Drusus, a mers în lungul Rinului până la Marea Nordului, iar apoi spre est până la râul Visurgis (Wesser) unde corăbiile au eșuat. Din acest motiv, au continuat înaintarea pe uscat, ajungând până la râul Albis (Elba).

Între anii 4-6 d.Hr., corăbiile comandantului roman Tiberius (fig. 20) s-au îndreptat de la gurile de vărsare ale Elbei spre nord, descoperind litoralul vestic al așa numitei peninsule a Cimbrilor (Peninsula Yutlanda), obținând de asemenea și informații despre sudul Suediei și Marea Baltică (fig. 19).

Rezultatele expediției lui Tiberius sunt prezentate de către învățatul roman Pomponius Mela și apoi de Plinius cel Bătrân, existând câteva erori, precum aceea că Marea Baltică reprezenta o parte a Oceanului Nordic, iar Scandinavia, numită așa pentru prima dată de către Plinius cel Bătrân, era considerată a fi insulă.

În secolul al II-lea d.Hr. istoricul roman Cornelius Publius Tacitus îi descrie în cartea sa «Germania» pe venezi și fenni (fini), care trăiau undeva la est de râul Vistula. Alte informații despre Europa Estică ne oferă renumitul Claudius Ptolemeu, care o numea ca și Pomponius Mela, Sarmația și care susținea că aceasta este tăiată în două de râul Tanais (Don) și că limita estică o reprezintă fluviul Rha (Volga).

Din păcate, masivele muntoase cu excepția Carpaților, nu corespund nici unui lanț de munți cunoscut, apărând chiar Munții Hiperboreici, care sunt plasați la nord de izvoarele Volgăi în apropierea cercului polar, într-o regiune în care pe distanțe foarte mari nu se găsește nici măcar un munte (fig. 19).

De altfel, lămurirea din punct de vedere geografic, a problemelor legate de așa numita Sarmație, va trebui să mai aștepte aproape încă 1000 de ani, până când rușii din Novgorod își vor începe expansiunea spre est.

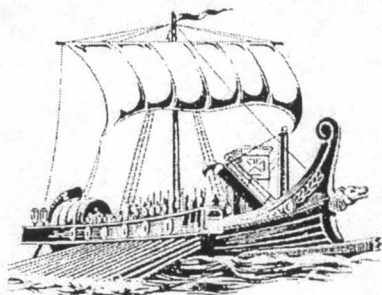

Fig. 20. Corabie romană

2. 8. 3. CĂLĂTORIILE ROMANILOR ÎN ASIA ȘI AFRICA

Informațiile romanilor despre Asia erau confuze, ei cunoscând bine numai țărmurile Arabiei, Iranului de sud și Indiei de vest.

Dintre cele câteva expediții cunoscute ale romanilor în Asia amintim pe cea din anul 125 î.Hr., condusă de către Elius Gallus, care a plecat din Marea Roșie și a ajuns până în Yemen (fig. 21).

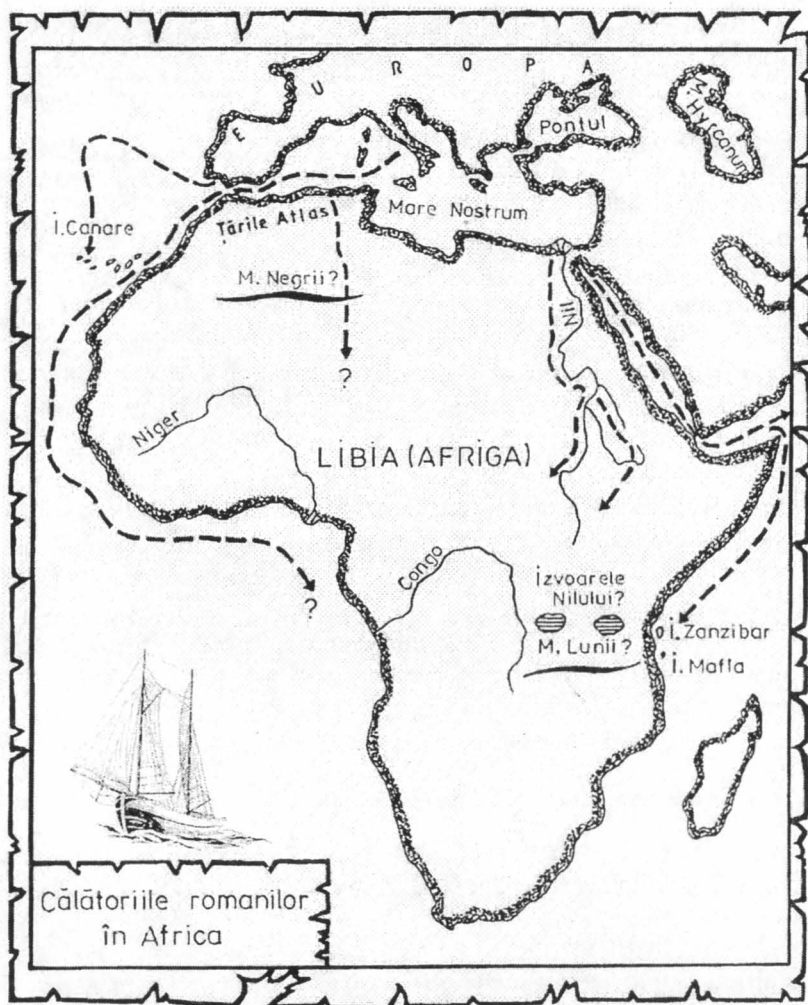

Fig. 21. Călătoriile romanilor în Africa

De asemenea, romanul Hippalus a folosit musonul de sud-vest, pentru a traversa Marea Arabiei.

În ceea ce privește Africa, există două călătorii în largul coastelor sale de vest, cea a lui Polybios și cea a lui Eudox din Cyzicus, dar conform izvoarelor istorice nu se poate preciza cât de departe au ajuns spre sud (fig. 21).

În altă ordine de idei, insulele Canare au fost descoperite în sec. I î.Hr. de către regele maur Juba al II-lea, un aliat al romanilor.

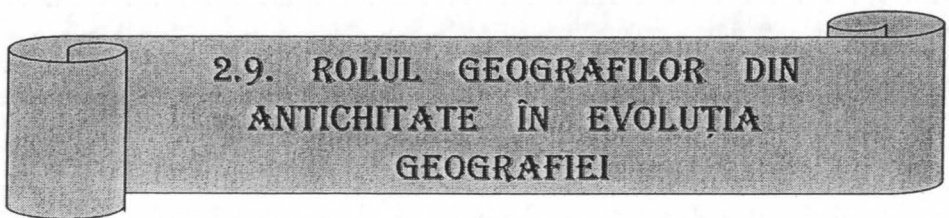
Putem însă să susținem, că în secolul I î.Hr. romanii cunoșteau bine coasta de est a Africii, de la Istmul Suez până la Insula Zanzibar.

La începutul erei noastre romanii cunoșteau întreg litoralul nordic al Africii, Strabon denumind țările situate între Oceanul Atlantic și Tunisia, "Țările Atlas".

În anul 19 î.Hr. are loc prima expediție spre sud în Sahara, condusă de proconsulul Lucius Cornelius Balbus, care a ajuns până la paralela de 30° latitudine nordică.

În secolul I d.Hr. au plecat încă două expediții spre sud, cea a lui Septimius Flaccus și cea a lui Iulius Maternus, despre care nu se știe precis cât de departe au ajuns (fig. 21).

Cea de-a doua jumătate a secolului I d.Hr. se remarcă prin descoperiri în bazinul Nilului, mai precis extremitatea vestică a Podișului Abisiniei cu fluviile Atbara și Nilul Albastru și valea Nilului Alb, până la pragurile din zona defileului (fig. 21).

2.9. ROLUL GEOGRAFILOR DIN ANTICHITATE ÎN EVOLUȚIA GEOGRAFIEI

2.9.1. GEOGRAFII GRECI

Pentru început trebuie să amintim că în literatura geografică greacă din antichitate s-au consacrat o serie de termeni:

- Periodos, care reprezenta o descriere a țărilor cunoscute
- Periplus, care însemna descrieri de călătorii pe mare
- Periegehez, având semnificația de descrieri ale unor călătorii pe uscat

Primele călătorii care s-au păstrat sub formă de legende, sunt Călătoria argonauților (corabia Argo, în traducere cea iute), Iliada și Odiseea lui Homer. După descrierile sale s-a reconstituit așa numitul "Mapamond al lui Homer", care reprezenta orizontul geografic al grecilor în secolul al X-lea î.Hr.

Hesiod, contemporan cu Homer, a scris "Teogonia" și lucrarea "Periodos", care reprezenta descrierea țărilor cunoscute la acea vreme.

Thales din Milet, fenician de origine, poate fi considerat primul geograf adevărat. El a determinat și explicat o eclipsă, întemeind Școala Ioniană care a avut ca principale preocupări, originea lucrurilor; natura corpurilor cerești, constituția Universului, fenomenele naturii, forma și mărimea Pământului.

Anaximandru, un discipol al lui Thales din Milet, are o teorie ciudată, conform căreia Pământul are forma unui cilindru cu fața superioară locuită. El a desenat prima hartă a suprafeței Pământului, care avea forma unui disc, în centrul căruia se afla orașul Delphi și care era înconjurat de fluviul Okeanos. Orizontul geografic cunoscut de Anaximandru se limita la zona de interferență a Europei, Asiei și Libiei (Africa).

Hecateu din Milet oferă în lucrările sale, informații despre Mediterana Orientală și Centrală, Tracia, nordul Africii și Persia, fiind amintită pentru prima dată India.

Hecateu comite o eroare susținând că Dunărea se varsă prin două guri în Pontus Euxinus și Adriatica, dar cu toate acestea rămâne primul autor de geografie sistematică (fig. 22).

Herodot s-a născut la Halicarnas (localitatea Budrum, în Asia Mică) și a trăit între anii 484-429 î.Hr., fiind considerat părintele istoriei și geografiei. El reprezintă în știință spiritul dorian, aflat în opoziție cu școala ioniană. A fost fiul unui armator bogat ceea ce i-a permis să întreprindă numeroase călătorii, unele dintre ele mai mult fortuite, datorită faptului că a fost surghiunit politic.

Herodot a scris lucrarea „Istoriile“, împărțită în 9 cărți, fiecare purtând titlul unei muze. În scrierile sale se regăsesc toate cunoștințele geografice ale grecilor antici (fig. 23).

Vechii greci au înaintat în domeniul geografiei pe câteva direcții:

- raportul dintre uscat și apă (secolul VI î.Hr.), existând în acest sens două orientări, cea a "plutonistilor" care susțineau că focul a creat Pământul și cea a "neptuniștilor", care susțineau că Pământul a fost creat de către apă.
- raporturile omului cu natura, domeniu în care a excelat Hippocrate, considerat a fi părintele geografiei populației
- sfericitatea Pământului, despre care Aristotel aduce primele dovezi și susține teoria sistemului geocentric, care situa Pământul în centrul Universului. Aristarch din Samos este primul care susține teoria heliocentrică, conform căreia Soarele ocupa poziția centrală.
- reprezentarea formei și dimensiunilor Pământului, direcție în care Dicark realizează o hartă pe care apar primele coordonate geografice, primind de asemenea și sarcina să măsoare înălțimea munților din Grecia.

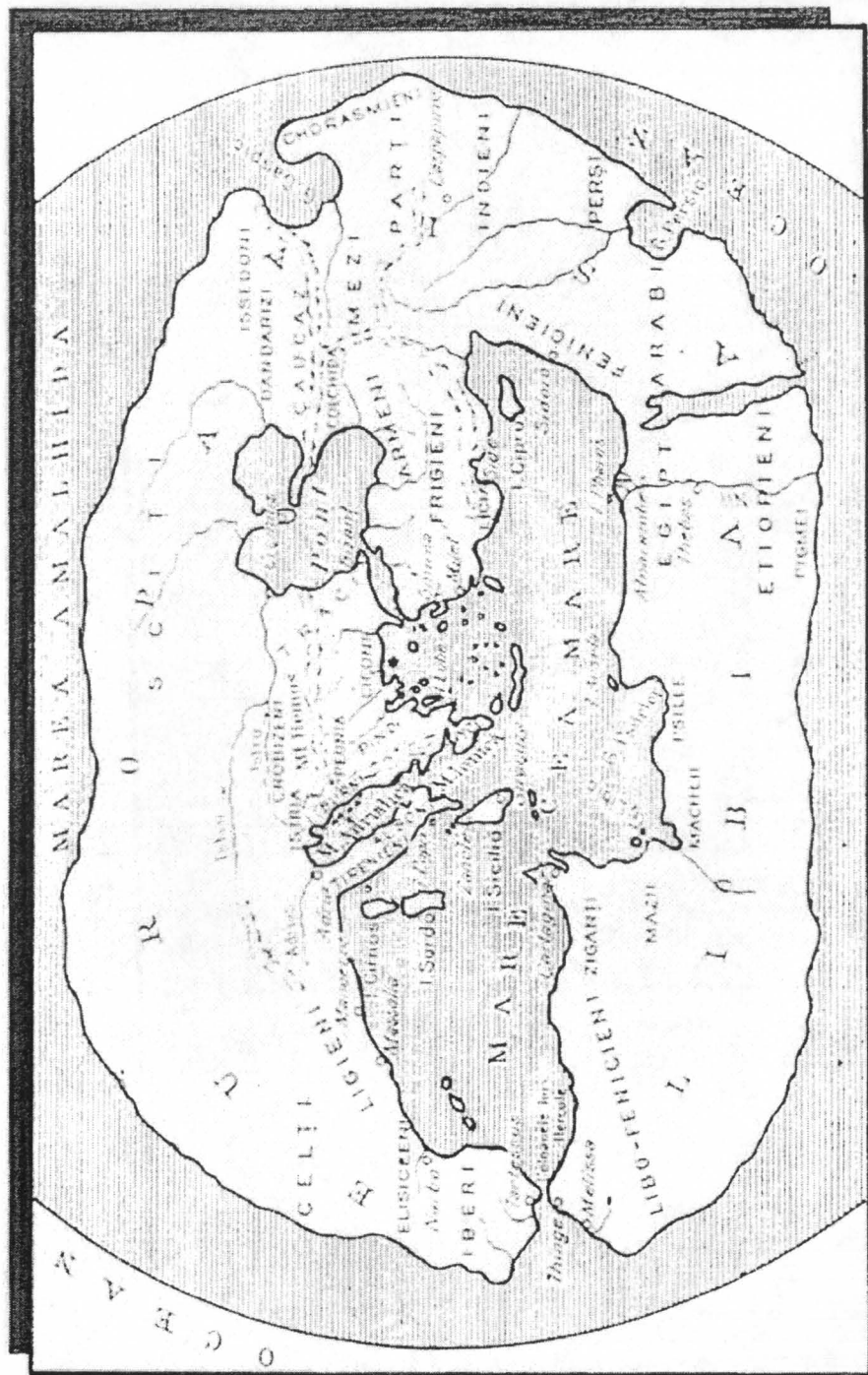

Fig. 22. Mapamondul lui Hecateu (după Hilt V., Popovici I.)

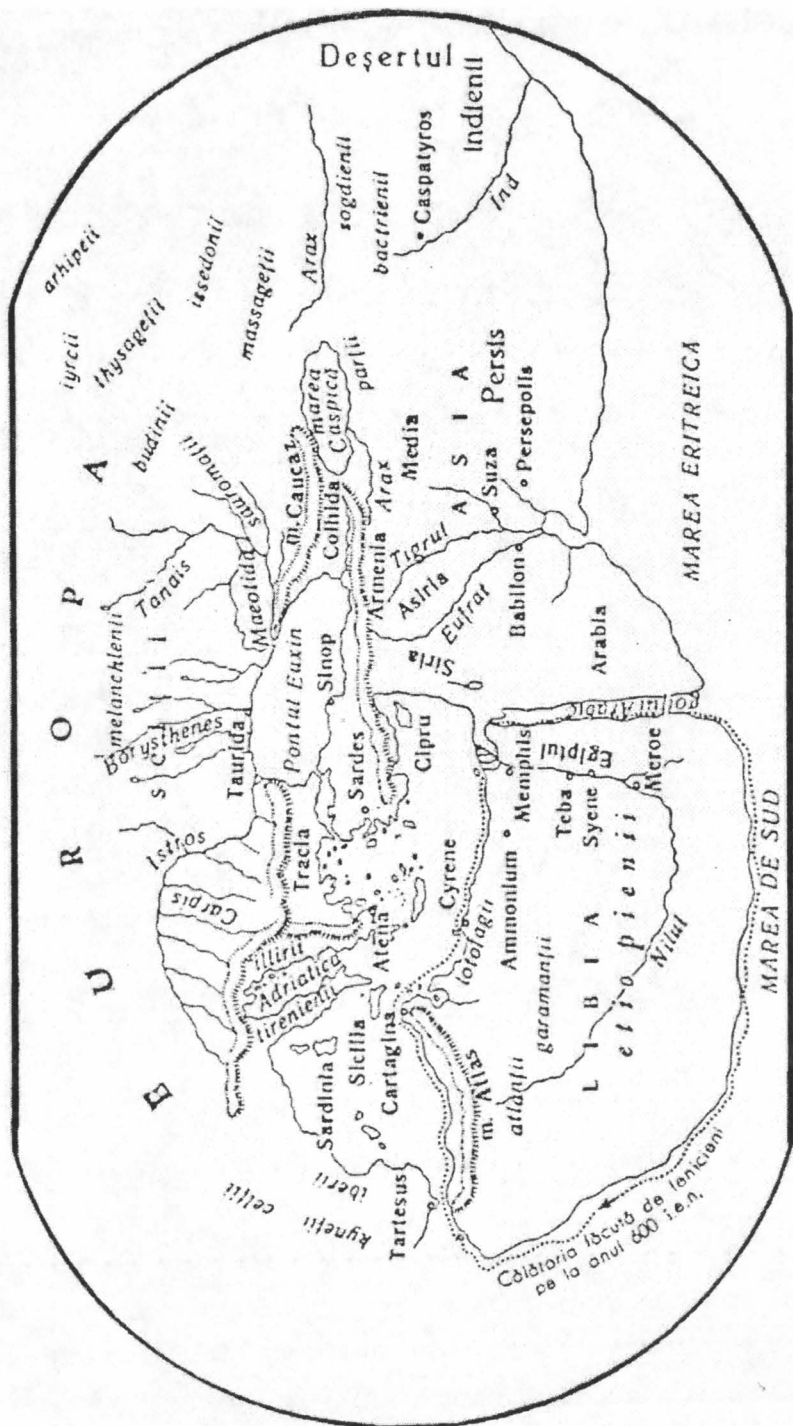

Fig. 23. Pământul după Herodot (după Maghidovici I. P.)

Eratostene, (274-194 î.Hr.), un alt învățat antic, născut la Cyrene în Africa, a măsurat pentru prima dată un arc meridian între localitatea egipteană Alexandria și cea italiană Sienna (fig. 24).

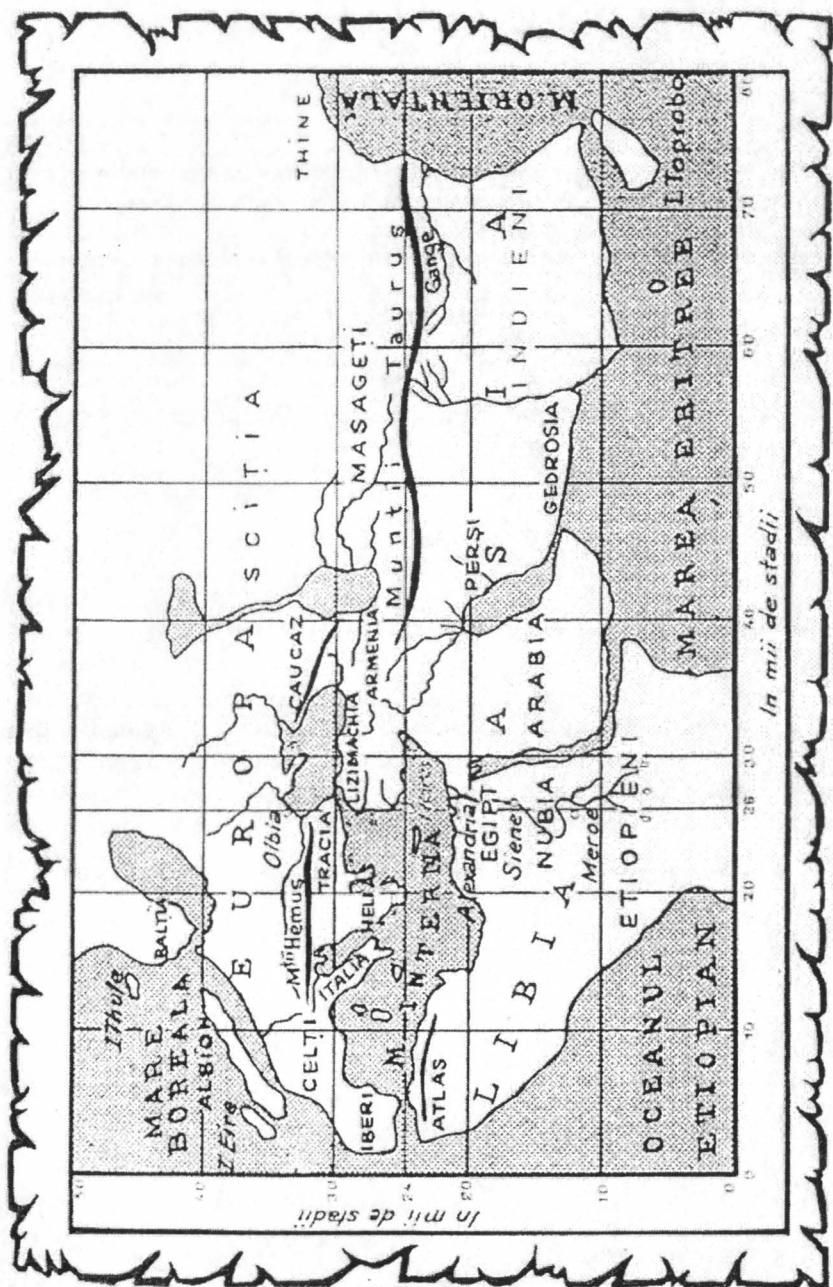

Fig. 24. Mapamondul lui Eratostene (după Hilt V., Popovici I.

De asemenea, Hipark din Rhodos, (secolul II î.Hr.), împarte meridianele și paralelele în grade, introduce determinarea poziției unui punct pe Glob sau hartă și folosirea proiecțiilor în realizarea hărților.

În Grecia antică s-au conturat două orientări geografice principale:

- geografia regională, care avea ca preocupări descrierea și cercetarea țărilor și regiunilor și a fost reprezentată prin Hesiod, Homer, Herodot, Xenofon, Hippocrate, Pytheas, Nearch.
- geografia generală, care se ocupa cu cercetarea, descrierea și explicarea Pământului în întregime: Thales, Anaximandru, Hekateu, Aristotel, Diceark, Eratostene, Hipark, Aristarch din Samos.

2.9.2. GEOGRAFII ROMANI

În primul rând, romanul Polybiu (secolul al II-lea î.Hr.), care era grec la origine, explorează Africa de Nord.

De asemenea, împăratul roman Caius Iulius Cezar scrie celebra lucrare „De bello Gallico” care reprezenta o descriere a Galiei, cucerite de romani.

Juba cel Tânăr, regele Numidiei, a realizat descrierea Africii și Arabiei susținând că Nilul și Nigerul reprezintă același râu, greșeală care a persistat până în Evul Mediu.

Plinius cel Bătrân (secolul I d.Hr.) a scris „Historia Naturalis”, care constituie prima enciclopedie a cunoștințelor omenești. Din cele 37 de cărți ale lucrării, 4 sunt dedicate geografiei, autorul aducând ca argument pentru sfericitatea Pământului, observația că un vas plecat de la țărm dispare treptat, de jos în sus (fig 25).

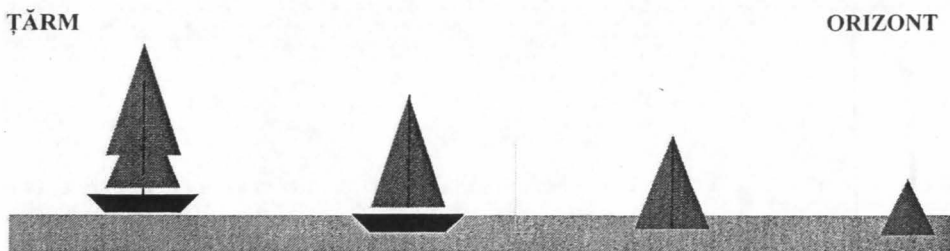

Fig. 25. Teoria lui Pliniu cel Bătrân

La întrebarea care i se pune referitor la lucrarea sa, “Cum rămâne Pământul suspendat în spațiu?”, oferă un răspuns uimitor, acela că, “Nu ar avea unde să cadă”.

Plinius cel Bătrân moare în anul 78 d.Hr., pe când se apropia dinspre mare pentru a studia erupția vulcanului Vezuviu.

O serie de alți învățați își aduc contribuția prin lucrările lor, cazul lui Lucrețius și a lucrării „De rerum natura” (Despre natura lucrurilor), în care tratează teoria atomilor a lui Epicur, precum și al lui Tacit, care scrie monografia Germaniei.

În secolul al II-lea î.Hr., apare la romani așa numitul “Glob al lui Krates”, care reprezintă primul glob geografic cunoscut vreodată (fig. 26).

Un alt mare geograf roman al antichității a fost Strabon, care la origine era grec din nordul Asiei Mici și a cărui operă geografică cuprinde 17 volume, în care apar un mapamod (hartă a lumii) și o hartă a Europei (fig. 27).

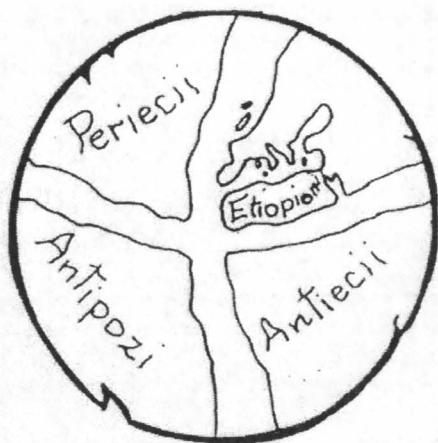
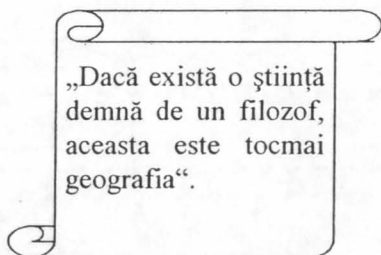

Fig. 26. Globul lui Krates (secolul al II-lea î.Hr.)

Strabon a enunțat o frază celebră pe care cred că trebuie să o reținem:

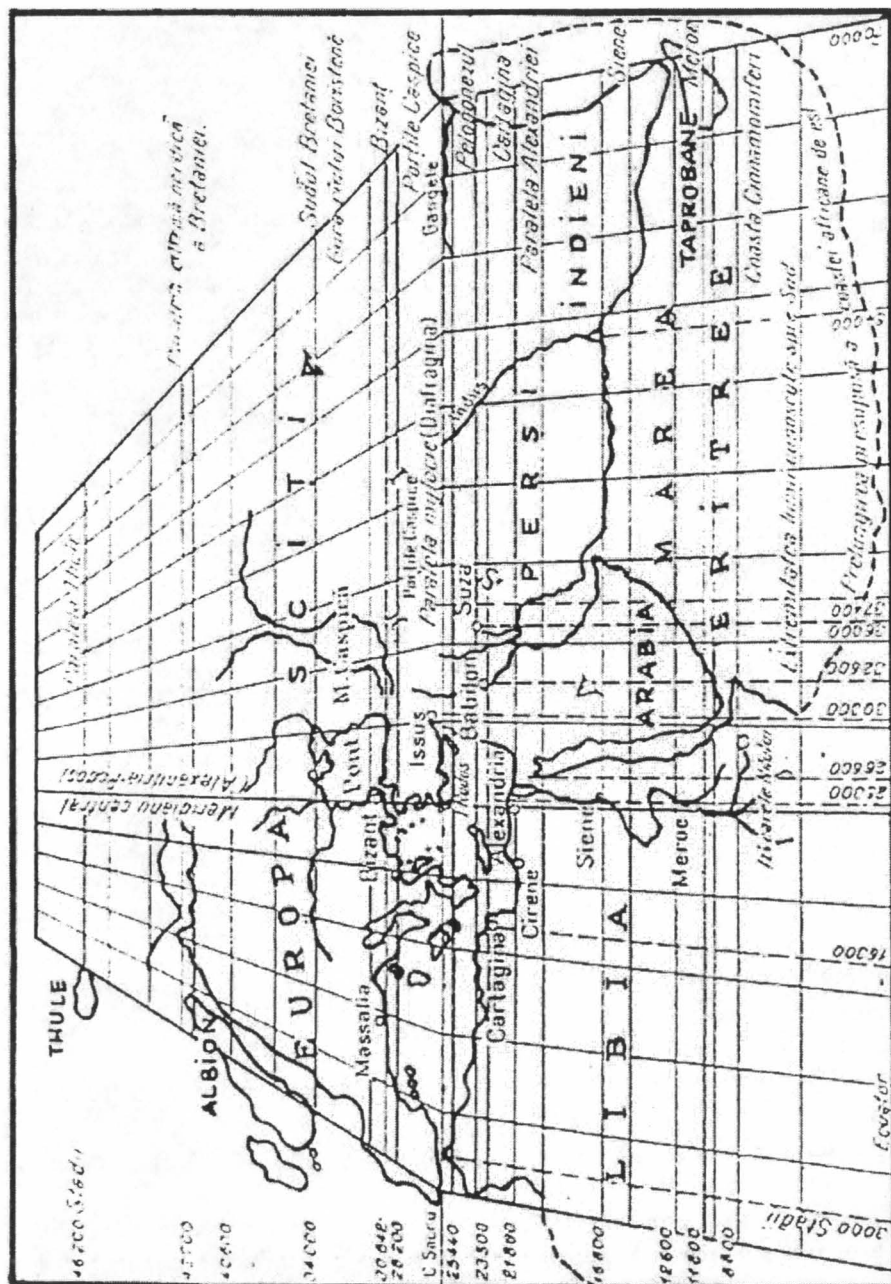

În anul 43 d.Hr. Pomponius Mela scrie primul tratat de geografie în limba latină, care cuprindea și un mapamond (fig. 28).

Claudiu Ptolemeu a trăit în secolul al II-lea d.Hr. în orașul Alexandria și este ultimul mare savant al Antichității, după moartea sa geografia intrând în declin.

El a scris printre altele, un tratat de astronomie intitulat „Almagesta” și unul de „Geografie matematică”.

Tratatul de geografie era împărțit în 8 cărți, în prima dintre ele fiind expuse principiile de bază ale geografiei, metodele de localizare ale unui punct pe glob și modul de a trasa o proiecție pe un plan (proiecția conică). Următoarele 6 cărți reprezintă de fapt un catalog al marilor localități, munți și râuri, aranjate pe regiuni și țări, după cum urmează: o carte pentru Africa, 3 cărți pentru Asia și 2 pentru Europa.

Distanțele în strălămurire de la Capul Mării

Fig. 27. Harta lumii după Strabon (după Hilt V., Popovici I.

Ultima carte, a 8-a, le recapitulează pe celelalte și indică localitățile a căror latitudine a fost determinată. Lucrarea era însoțită de hărți, printre

This is a historical map of the world, titled "Mappa del Mondo". It is oriented with North at the top. The map shows the Americas on the left, Europe and Africa in the center, and Asia on the right. The map is framed by a decorative border with the words "Mappa del Mondo" repeated. Various geographical features, rivers, and cities are labeled in Latin. The map is oriented with North at the top.

59

<https://biblioteca-digitala.ro> / <https://unibuc.ro>

2.9.3. EVOLUȚIA GEOGRAFIEI

Orizontul geografic al popoarelor antice era redus, fapt atestat și de încercările lor cartografice, care indicau de asemenea și modul în care încercau să redea diferite fenomene geografice (fig. 30).

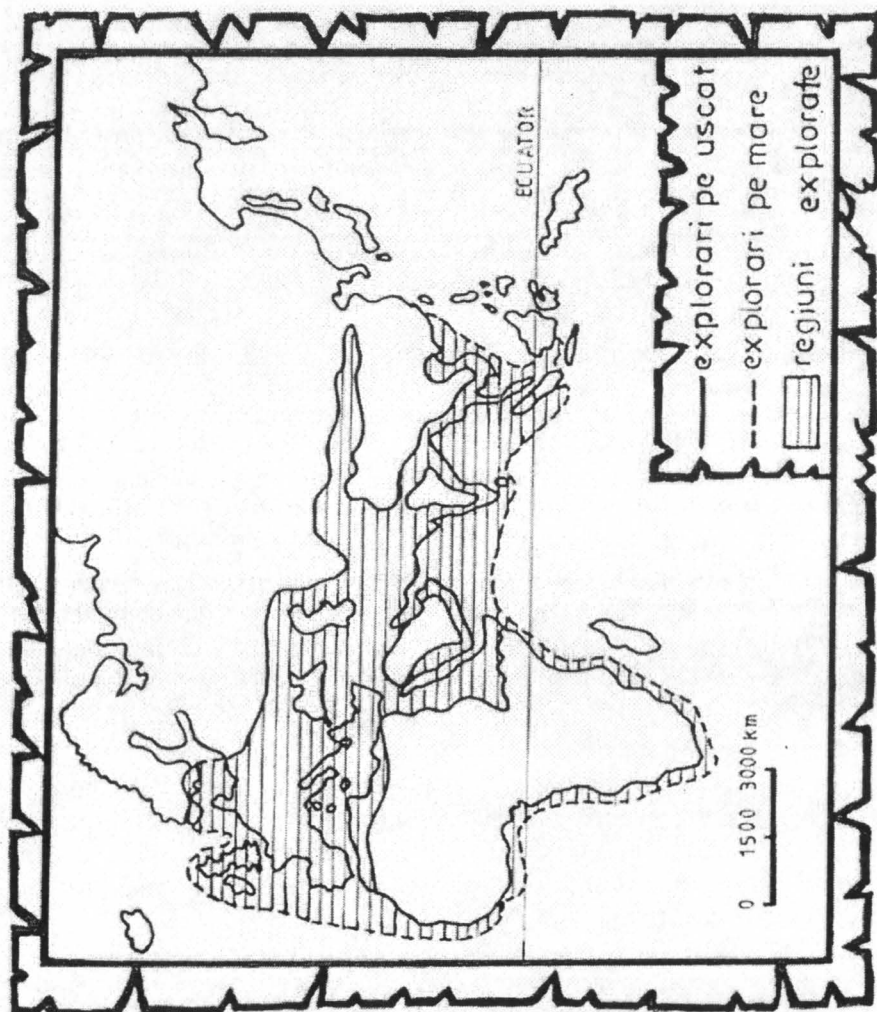

Fig. 30. Orizontul geografic în Antichitate

Lucrările de geografie propriu-zisă erau puține, deoarece științele nu erau încă diferențiate, iar în aceste condiții, informațiile geografice erau fragmentare și incomplete și se bazau mai mult pe descrieri.

În epoca sclavagistă știința avea ca scop cunoașterea și folosirea forțelor naturii și de aceea, practica productivă necesita cunoașterea unor fenomene naturale cum ar fi:

- alternarea zilelor și a nopților
- revărsările
- anotimpurile
- starea vremii
- proprietățile fizico-chimice și mecanice ale corpurilor
- cunoașterea plantelor și animalelor
- cunoașterea unor boli

Apariția scrierii a constituit un salt calitativ, oferind posibilitatea acumulării cunoștințelor, dar la început, însemnările și observațiile erau dezordonate și se refereau numai la:

- expediții militare
- viața și obiceiurile unor popoare
- flora și fauna unor regiuni
- caracteristici ale producției: revărsări, perioade de coacere, începutul muncilor agricole

Odată cu acumularea cunoștințelor, a devenit posibilă stabilirea legăturilor dintre fenomenele naturale, apărând științe ca: astronomia, matematica, mecanica, geometria, medicina, botanica, zoologia, anatomia, geografia.

Popoarele din Orientul Apropiat și cele din Orientul Mijlociu, strâns legate de existența unor mari fluvii, au dezvoltat mai mult științe legate de aspectele productive: astronomia, geometria, matematica, mecanica, medicina.

Geografia apare ca știință în Grecia antică, premisele fiind date de resursele sărace care au determinat o intensă emigrare și întemeierea de colonii. Din acest motiv, grecii au fost nevoiți să-și lărgască orizontul geografic, fapt care a permis apariția Geografiei.

Principalul merit al geografilor Antichității este acela că au preluat, unificat și sintetizat informațiile existente în lumea antică.

Învățăatul Thales din Milet (secolul al VI-lea î.Hr.) este considerat întemeietorul științelor naturii și al geografiei grecești, iar Anaximandru discipolul său, a întocmit prima hartă geografică.

Câteva teme majore au dominat dezbaterea geografică în Antichitate:

- împărțirea uscatului în continente - geografii din Milet au introdus noțiunea de continent și denumirile Europa, Asia și apoi Libia (Afriga la romani). Denumirile de Europa și Asia derivă de la cuvintele asiriene asu, însemnând răsărit și ereb, însemnând apus.
- concepția despre forma sferică a Pământului

- măsurarea circumferinței Pământului - Eratostene (secolele III-II î.Hr.) și sirianul Poseidonios (secolele II-I î.Hr.) au măsurat circumferința Pământului exagerând-o însă cu mult.
- teoria unității Oceanului Mondial – această teorie a generat mari polemici fiind susținută de Eratostene, Poseidonios, Strabon, Pomponius Mela și atacată de Ptolemeu.
- împărțirea Pământului în zone și ipoteza continentului sudic - Strabon împărțea Pământul în 5 zone: ecuatorială, pe care o considera de nelocuit datorită arșitei, două zone polare, de nelocuit datorită frigului și două zone mijlocii, temperate și locuite. Poseidonios propunea o împărțire mai complicată în nouă zone. Toți geografuli antici deduceau din teoria sfericității existența unui uscat sudic care mai târziu a căpătat denumirea de „Terra Australis“. Interesantă era explicația pe care ei o dădeau, aceea că existența unui continent sudic este obligatorie, pentru a contrabalansa întinsul uscat din emisfera nordică, altfel, Pământul s-ar fi răsturnat.

2.10. NAVELE ANTICHITĂȚII

2.10.1. PRIMELE MIJLOACE DE PLUTIRE

Prinși uneori de furia apelor, oamenii primitivi s-au agățat cu disperare pentru a-și salva viața de orice obiect plutitor. Astfel a apărut primul mijloc de plutire, trunchiul de copac (fig. 31), cu care erau traversate apele mai puțin adânci, în general râuri și lacuri, lipsite de valuri sau de curenți puternici. Pentru a face să înainteze aceste mijloace de plutire, oamenii foloseau crengi sau prăjini, pe care la înfingeau în mâlul de pe fund.

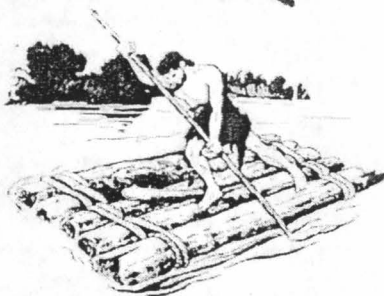
Se presupune că în paleolitic au apărut prin alipirea mai multor trunchiuri plutele, care au constituit timp de milenii principalul mijloc de plutire (fig. 31) și care confereau o mai mare stabilitate și capacitate de transport, comparativ cu trunchiul de copac.

Cu timpul, prin atașarea a două grinzi transversale plutele au căpătat rigiditatea necesară pentru a rezista acțiunii valurilor.

Materialele din care erau confecționate plutele erau extrem de diverse, mergând de la trunchiuri de copac, la mănunchiuri de trestie în cazul egiptenilor, tulpini de bambus în cazul chinezilor sau stuf (pipirig) în cazul amerindienilor din California (Retinschi Al., 1979).

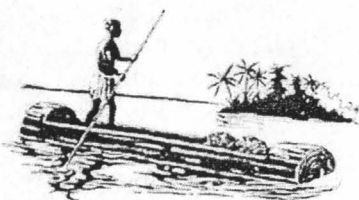
Trunchi de copac

Pluta

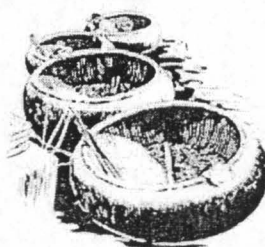
Luntre din trestie

Luntre monoxila

Vas din piele de bivoli

Vase de argila arsă

Cos din trestie

Fig. 31. Primele mijloace de plutire

Și în țara noastră, plutăritul s-a practicat timp îndelungat pe râurile de munte, cel de pe Bistrița intrând deja în legendă, în timp ce în China și nu numai, plutele sunt folosite și astăzi (fig. 32).

Luntrea monoxilă (dintr-un singur trunchi) reprezintă un salt calitativ, pentru că era mai rapidă și mai ușor manevrabilă decât pluta și era realizată prin scobirea cu ajutorul focului și mai apoi a uneltelor, a unui trunchi de copac. Astfel de luntre s-au conservat în turbării, dintre care una din secolele X-XIII a fost scoasă din albia Crișului Alb.

Fig. 32. Plutele sunt folosite și astăzi în China

Apariția luntrilor monoxile, prin siguranța și rapiditatea mai mare pe care le confereau, a impulsionat popularea unor noi teritorii și a ușurat legăturile dintre diferite comunități umane.

Denumirea cea mai frecvent utilizată pentru luntrea monoxilă era cea de pirogă, specifică Oceaniei și Americii de Sud. În Egipt și Peru acest tip de luntre era confecționate din papirus sau trestie (fig. 31).

Bărcile care circulă și azi pe lacul Titicaca, poartă denumirea de balsa și sunt confecționate din tulpinile unei plante asemănătoare stufului, numită totora (fig. 33). Vechii egipteni și asirienii foloseau și luntre rotunde (coșuri împletite din trestie etanșate cu smoală sau rășină

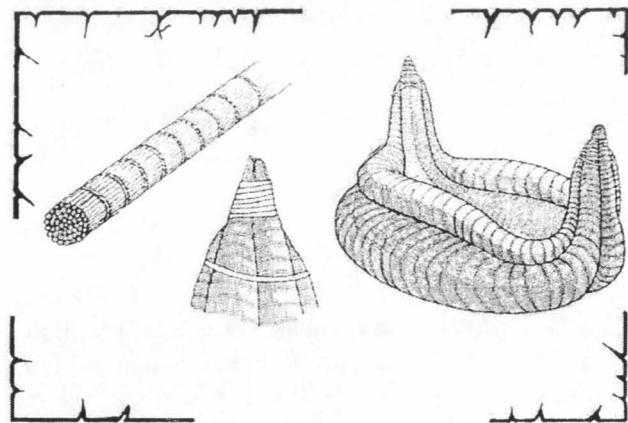

Fig. 33. Balsa – barca de stuf de pe lacul Titicaca

În Asam erau folosite vase rotunde din lut ars, iar în Mesopotamia (kelek, guffe), India și Nubia burdufuri din piele umplute cu aer, utilizate chiar și la noi pentru trecerea Dunării sau a altor râuri mari (31).

Caiacele și uimacele eschimoșilor reprezintă ambarcațiuni mai evoluate, deoarece

erau confecționate din piele de ren sau focă, prinsă pe un schelet de oase de balenă și ulterior din lemn (fig. 34). Caiacul era pentru o singură persoană, iar uimacul reprezenta barca familială a eschimoșilor.

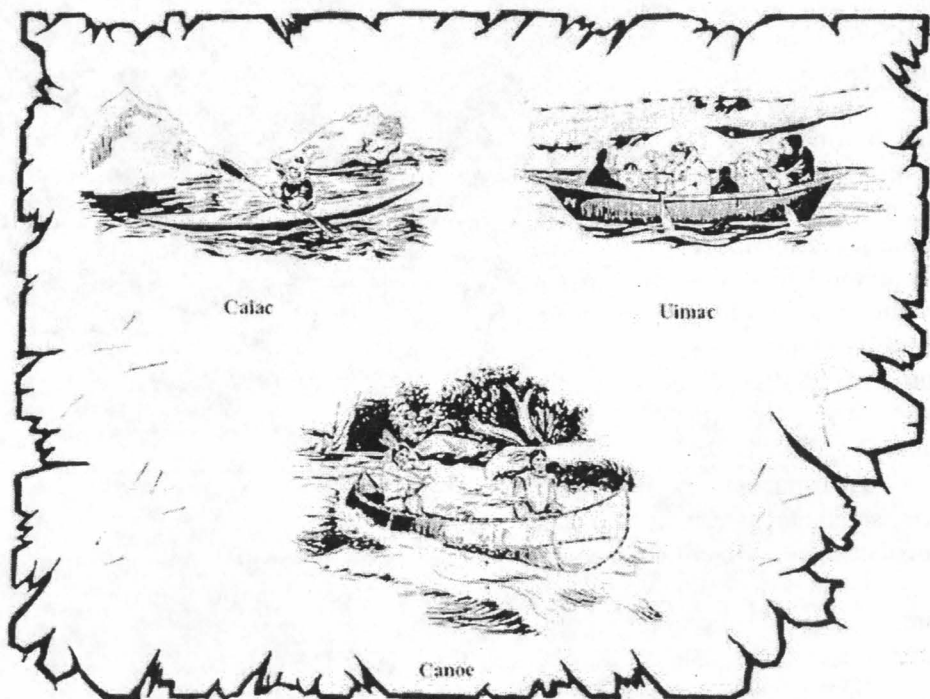

Fig. 34. Mijloacele de deplasare pe apă ale eschimoșilor

Luntre de piele de animale se confecționau și în America de Sud, unde purtau denumirea de pelota, dar și în Asia și Europa Nordică.

Existau de asemenea și luntre confecționate din coajă de copac, precum cele din Țara de Foc, Australia, America de Nord, cea mai evoluată fiind canoea indienilor numită canadiană (fig. 34), care era realizată din coajă de mesteacăn, cusută cu rădăcini de conifere fierte și acoperită cu un amestec de clei de pește și rășină și care putea atinge 8 metri lungime și 1,2 metri lățime.

În Oceania apar pentru prima dată pirogile cu flotor de stabilitate și pirogile duble numite catamarane, care erau dotate și cu velă (fig. 35).

Două expediții celebre au confirmat calitățile de navigație ale plutelor, încercând să demonstreze faptul că polinezienii au ajuns în America, scepticii aducând ca principal argument, faptul că plutele erau mult prea fragile pentru a rezista la traversarea Oceanului Pacific.

Prima expediție, numită Kon-Tiki a avut loc în anul 1947, navigatorul norvegian Thor Heyerdhal străbătând în 101 zile distanța dintre Callao (Chile)

și reciful Raroia din Polinezia (fig. 36). Pluta folosită în această expediție era confecționată din bușteni de balsa.

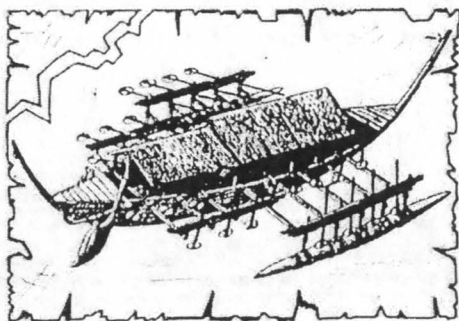

Fig. 35. Corocore din Kalimantan

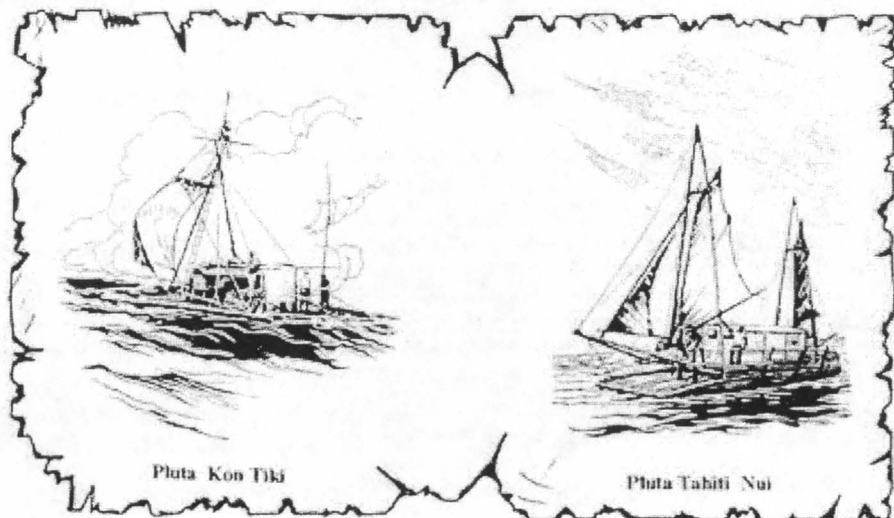

Fig. 36. Plutele folosite în expedițiile lui Thor Heyerdhal și Eric de Bisschop

Cea de-a doua expediție, condusă de către Eric de Bisschop a avut loc în anul 1956, sub denumirea Tahiti-Nui și a străbătut în 200 zile drumul dintre insula Tahiti și Chile (fig. 36), cu ajutorul unei plute confecționate din tulpini de bambus.

De asemenea, în anul 1977, cinci japonezi și doi filipinezi au străbătut cu ajutorul unei plute confecționate din tulpini de bambus, numită « Jam-go », distanța de 2000 de kilometri care desparte insula Luzon din Filipine de portul japonez Kogoshima.

În anul 1978, un echipaj românesc alcătuit din Victor Molocea, Gero Szekeres, Emil Braharu, Emeric Suhanek, Ladislau Aratids și Ion Preda, a

parcurs în 25 de zile cu ajutorul unei plute confecționate din trunchiuri de brad conform metodelor tradiționale de pe Bistrița, în cadrul expediției numite «Dacia 2050», 400 de mile pe Marea Neagră, depășind recordul european.

La începutul secolului XX, căpitanul John C. Voss a călătorit cu ajutorul unei luntre monoxile confecționate dintr-un trunchi de cedru roșu, numită «Tilikum», timp de 39 de luni, pe traseul coasta vestică a Canadei – Australia – Noua Zeelandă – Insulele Sonde – Brazilia – Insulele Azore – Londra (Retinschi Al., 1979).

2.10.2. APARIȚIA NAVELOR

Navele provin prin evoluția din plute și din luntrele scobite dintr-un singur trunchi, primele dintre ele apărând în Mesopotamia și Egipt (fig. 37), în timp ce prima flotă comercială a fost cea feniciană (fig. 38).

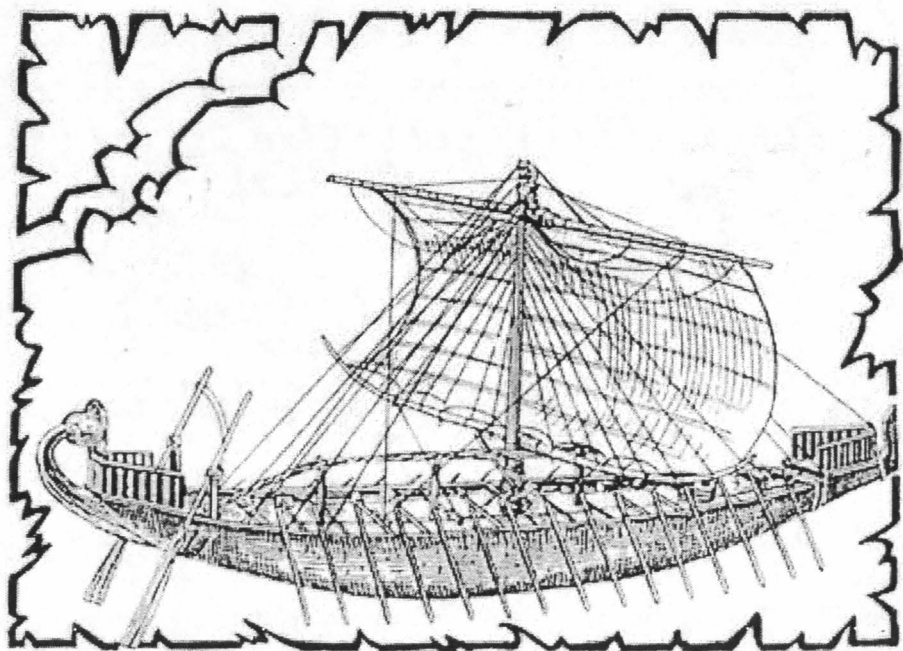

Fig. 37. Navă egipteană (reconstituire, după Herrmann P.)

Cu timpul, navele s-au diversificat, existând în principal nave de transport și nave de luptă (fig. 39).

Fig. 38. Corabie feniciană

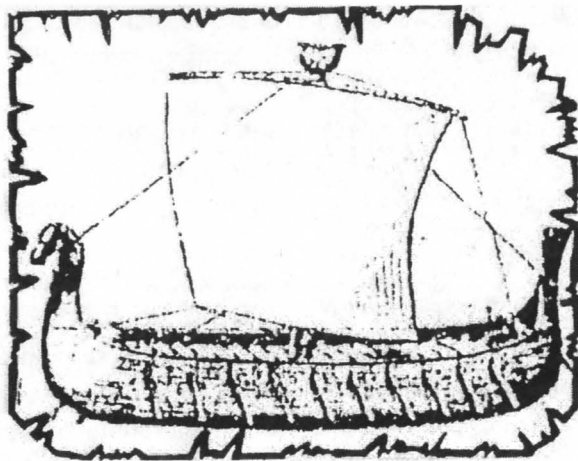
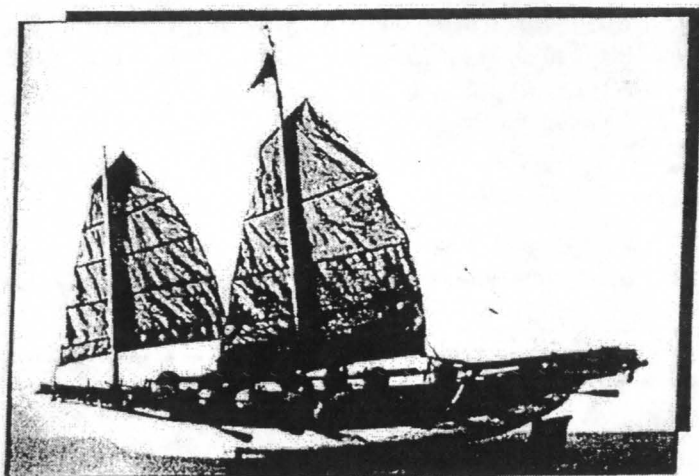

Fig. 39. Navă chineză antică de luptă (reconstituire, după Erdball)

Întâietatea este atribuită sumerienilor, dar imaginile de nave găsite pe niște vase de lut din insulele Ciclade, confirmă stadiul avansat în care se găsea în ceea ce privește navigația, civilizația cretano-miceniană.

Din spusele lui Herodot rezultă că și egiptenii dețineau încă din secolul al V-lea î.Hr. nave cu vele, unele dintre ele apărând pe basorelieful de la Deir-el-Bahari.

Fenicienilor li se atribuie însă primatul în ceea ce privește negoțul maritim antic, navele lor de luptă rotunde apărând pe basorelieful asirian din palatul lui Sennacherib, datând din secolul al VII-lea î.Hr.

Grecii foloseau mai multe tipuri de nave dintre care amintim: dierele, trierele, penterele și tetririerele (secolul al IV-lea î.Hr.), acestea din urmă fiind supraetajate.

Denumirile erau date în funcție de numărul de rânduri de vâsle pe care le aveau pentru propulsie, în cazul dierelor fiind două, câte unul pe fiecare parte alcătuit din 20-25 de rame.

Începând cu secolul al VIII-lea î.Hr. cea mai folosită navă era triera atenienă și interesant este faptul că la început cei care trăgeau la rame erau oameni liberi, care astfel își plăteau o datorie cetățenească, ulterior fiind folosiți oameni plătiți și în cele din urmă sclavii.

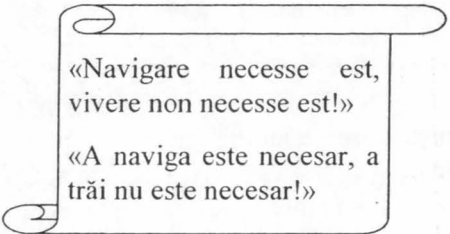
Echipajul unei triere avea 201 de oameni, dintre care 174 vâslași, 17 marinari pentru mânuirea velor și 10 ostași (Retinschi Al., 1979). Trieră era comandată de către așa numitul «trierah», iar cel care conducea oamenii de la rame se numea «keleustes», în timp ce flotele erau conduse în bătălie de către «navarhi».

În Cartagina exista pentera având cinci rânduri de rame suprapuse și pentacontera, care reprezenta o navă cu 50 de rame lungi, câte 25 pe fiecare parte.

Romanii foloseau atât nave asemănătoare celor grecești, biremele și triremele, dar și o navă de transport rotunjită numită corbito, sau hippago, o navă pentru transportul cailor. Tot romanilor li se atribuie și inventarea așa numitului «corb», care nu era altceva decât un podeț de lemn mobil legat de lateralele navei și care se agăța de nava adversă în timpul luptei, permițând centurionilor romani să ajungă pe aceasta. Mai exista și actuară, o navă de luptă cu vele dreptunghiulare și 15 perechi de rame și liburna care fusese preluată de la liburnii de pe coastele dalmatice (fig. 40).

După ce romanii au cucerit Moesia și Panonia, frontiera pe Dunăre era păzită de două flotile, «classis Flavia Moesica» și «classis Panonica», iar pe Marea Neagră naviga «classis Pontica».

Pentru a realiza importanța pe care navigația o avea în acele timpuri, redăm spusele consulului roman Pompei (106-48 î.Hr.), atunci când a fost surprins de o furtună pe mare, în timp ce transporta o încărcătură de grâu:

«Navigare necesse est,
vivere non necesse est!»

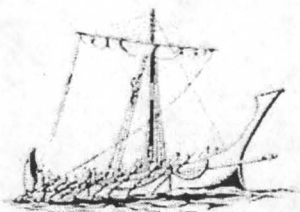
«A naviga este necesar, a
trăi nu este necesar!»

În Extremul Orient navele aveau un specific aparte, atât ca formă, cât și ca mod de construcție. Erau folosite jonca fluvială cu rame și jonca de mare (fig. 40), care avea și vele, ambele evoluând din plute.

Existau de asemenea și o navă realizată dintr-un trunchi scobit, numită Ka-wom (fig. 40), dar și pirogile specifice Oceaniei (fig. 41).

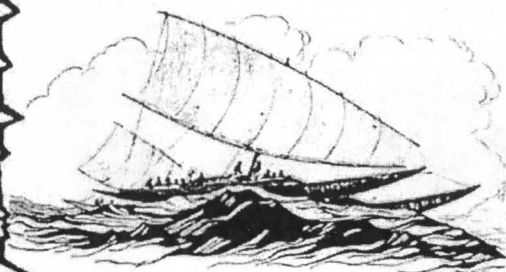
Liburna

Actuaria

Corbita

Piroga dubla cu vele

Jonca de mare

Ka wom

Fig. 40. Navele romanilor și ale popoarelor din Extremul Orient

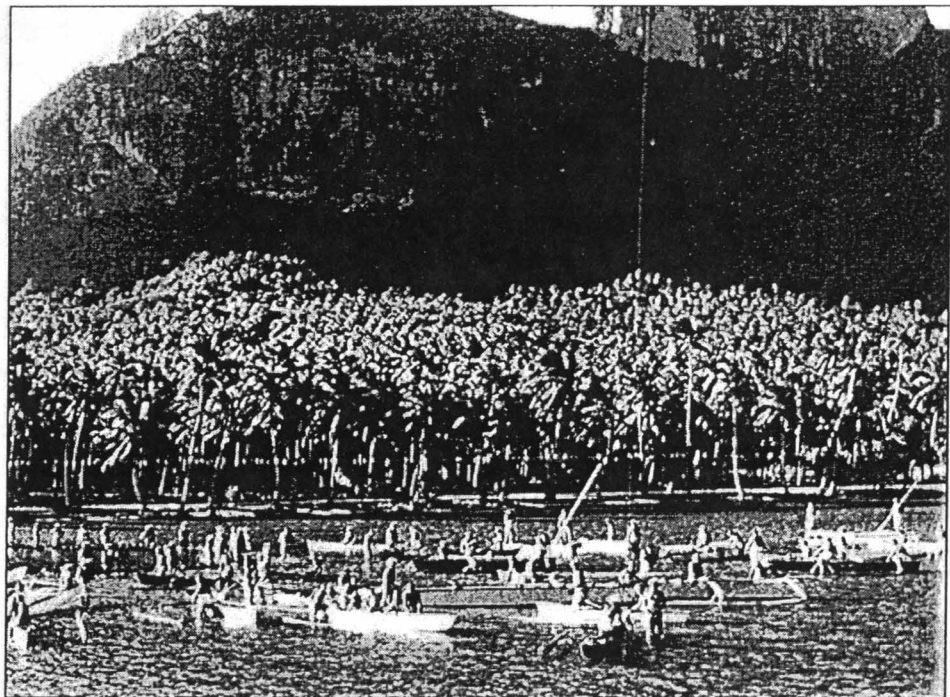

Fig. 41. Pirogile polineziene navighează și astăzi

2.11. CRONOLOGIA DESCOPERIRILOR GEOGRAFICE

PERIOADA	Evenimentul geografic
Mileniul II î.Hr.	Au loc presupuse călătorii dincolo de Strâmtoarea Gibraltar ale carienilor și cretanilor.
Mijlocul mil. II î.Hr.	Fenicienii ajung în Insula Creta. Egiptenii navigau spre Fenicia, descoperind Insula Cipru.

Mileniul I î.Hr.	Indienii aveau legături cu Iranul și Mesopotamia. Indienii descoperă izvoarele principalelor fluvii din Munții Himalaya.
Secolul VIII î.Hr.	Grecii colonizează bazinul Mării Negre.
Secolul VI î.Hr.	Fenicienii călătoresc în jurul Africii la porunca faraonului Nechao al II-lea. Dorienii colonizează Insulele Ionice, descoperă Illiria și estul Italiei. Ionienii explorează Sicilia, mările Tireniană și Ligurică și litoralul sudic al Franței.
557-530 î.Hr.	Sub Cyrus al II-lea perșii descoperă regiunile din jurul Mării Caspice.
522-486 î.Hr.	Sub Darius I perșii ajung în Golful Taranto, la strâmătorile Mării Negre și la Dunăre.
510-508 î.Hr.	Călătoria pe mare a persanului Skilak din Karianda – Indus, Marea Arabiei, Golful Suez.
Secolul V î.Hr.	Chinezii ajung în Mexic (Fu Sang). Călătoria fenicianului Himilcon în Insulele Britanice. Fenicianul Hannon explorează coasta de vest a Africii, până la sud de capul Verde.
Secolul IV î.Hr.	Călătoria grecului Pytheas în care atinge Insulele Orkney.

325-324 î.Hr.	Expediția pe mare a macedoneanului Nearchos între gurile de vărsare ale Indusului și Eufratului.
Secolul III î.Hr.	Chinezii ajung la Podișul Tibet și fluviul Mekong. Regele indian Așoka trimite misionari în Siria, Egipt, Cirenaica, Libia, Grecia, Indochina, Ceylon.
Secolul II î.Hr.	Chinezii cuceresc în timpul domniei lui U Di, Vietnamul. Romanii explorează Meseta spaniolă, Munții Pirinei și centrul și sudul Franței.
138-126 î.Hr.	Călătoria chinezului Cian Țian în Asia Centrală.
125 î.Hr.	Expediția romanului Elius Gallus ajunge în Yemen.
Secolul I î.Hr.	Împăratul roman Caius Iulius Cezar cucerește Galia și debarcă în Britania. Regele maur Juba II descoperă Insulele Canare.
19 î.Hr.	Prima expediție romană în Sahara condusă de Lucius Cornelius Balbus.
12 î.Hr.	Expediția romană condusă de Claudius Nero Drusus explorează Rinul, Marea Nordului și ajunge la Weser și Elba.
12-10 î.Hr.	Romanul Tiberius cucerește spațiul cuprins între Rin, Dunăre și Elba.

Secolul I d.Hr.	Două expediții romane în Sahara conduse de Septimius Flaccus și Iulius Maternus. Romanii descoperă Podișul Abisiniei, râurile Atbara și Nilul Albastru, ajungând pe Nilul Alb până la prima cataractă.
4-6 d.Hr.	Corăbiile romane ale lui Tiberius explorează litoralul vestic al Peninsulei Iutlanda.
43-85 d.Hr.	Romanii cuceresc Britania.
97 d.Hr.	În timpul expediției chineze a lui Ban Ciao, Gan In ajunge la Golful Persic.
399 d.Hr.	Călugărul budhist Fa Sian ajunge în Asia Centrală și India de nord-vest.
629-645 d.Hr.	Expediția chinezului Siuan Tzan.
689-695 d.Hr.	Expediția chinezului I Tzin
Secolul VII d.Hr.	Tibetanii traversează Munții Himalaya prin pasurile de altitudine.

2.12. STADIUL CUNOAȘTERII PĂMÂNTULUI

Expresia orizontului geografic al popoarelor antice o constituie așa-zisele «mappamonduri» (hărți ale lumii), întocmite pe rând de mari învățați ai Antichității, Hecateu, Herodot, Eratostene, Strabon, Pomponius Mela, Ptolemeu.

Excluzând informațiile uneori fantasmagorice, precum cele ale lui Ptolemeu în legătură cu Europa estică, putem trage mai multe concluzii cu privire la stadiul cunoașterii Pământului în Antichitate.

Anticii cunoșteau bine Europa Sudică, Vestică și Centrală, inclusiv Insulele Britanice și sudul Peninsulei Scandinavice.

Acest fapt se datorează pe de o parte, activității comerciale susținute desfășurate în bazinul mediteranean de către egipteni, fenicieni, cartaginezi și greci.

Pe de altă parte, grecii erau de asemenea responsabili pentru explorarea bazinului Mării Negre și împreună cu fenicienii pentru descoperirea țărmului Europei Vestice.

Nu în ultimul rând, romanii, prin expedițiile lor militare au ridicat vâlul care acoperea Europa Centrală și Vestică.

De asemenea, anticii cunoșteau tot datorită romanilor, o parte din Marea Baltică și Marea Nordului, iar în estul continentului european se opreau pe aliniamentul format de râurile Vistula și Volga.

Era cunoscut și întreg bazinul Mării Mediterane, cu mare aproximație țărmurile Africii, nordul «continentului negru», iar în interior Egiptul și nordul Sudanului (Nubia).

În Asia, era cunoscută regiunea situată la nord de Marea Neagră și Marea Caspică, Peninsula Asia Mică, Orientul Apropiat, țărmurile Peninsulei Arabia, actualele teritorii ale Irakului, Iranului, Afganistanului și Pakistanului.

Totodată, era cunoscută India, cu excepția Podișului Deccan, Indochina și o parte din Asia Centrală. Anticii navigau și pe Marea Roșie, Marea Arabiei, Golful Bengal, Marea Chinei de Sud și în vestul Arhipelagului Indonezian.

Analizând mapamondurile care au ajuns până la noi, putem trage concluzia că la toți autorii antici Europa Sudică, bazinul mediteranean și nordul Africii erau destul de corect reprezentate, pentru restul lumii cunoscute existând interpretări care diferă destul de mult, de la un autor la altul.

În cazul grecilor, pe mapamondul lui Herodot, țărmurile Europei Vestice, cât și Britania și Peninsula Scandinavică nu sunt reprezentate (fig. 23).

De asemenea, erau aproape de realitate țărmul nordic al Libiei (Africii) și cel de la golful Arabic (Marea Roșie), în timp ce în interiorul continentului, doar Munții Atlas și Delta și cursul inferior al Nilului erau corect amplasate. Privind cu atenție harta lui Herodot, constatăm marea eroare în ceea ce privește Nilul, care este reprezentat ca izvorând din apropierea Munților Atlas și care traversează Sahara de la vest la est? (fig. 23).

Referitor la Asia, doar regiunile vestice și sud-vestice, incluzând Asia Mică, Orientul Apropiat, Peninsula Arabia, Mesopotamia și Persia (Iranul) sunt aproximativ corect reprezentate.

În rest, o poziționare cât de cât corectă o au Marea Caspică, Munții Caucaz și fluviul Indus (Ind), în timp ce Lacul Aral (Maeotida) este redat ca având legătură cu Marea Neagră și că în el se varsă râul Tanais (Don)?.

Pe mapamondul lui Hecateu singurele deosebiri decurg din faptul că nu mai apar erorile legate de izvoarele Nilului și Lacul Aral, dar India este plasată mult pre la vest și nord, iar Marea Caspică este redată ca golf. De asemenea apare denumirea de Marea cea Mare în cazul Mediteranei.

Mapamondul lui Eratostene mi se pare a fi cel mai corect pentru acele timpuri și cel mai complet (fig. 24). În acest sens, sunt figurate pe hartă întreg țărmul Europei Vestice, Britania (Albion), Irlanda (Eire), Peninsula Scandinavică (Balția), Marea Baltică, apărând chiar și insula Thule?. De asemenea, Marea Nordului este redată sub denumirea de Mare Boreală, iar Marea Mediterană sub cea de Marea Internă.

În ceea ce privește Africa (Libia), izvoarele Nilului sunt mult mai aproape de realitate, apare Peninsula Somalia, Marea Roșie se apropie de forma corectă și încep să se contureze spre sud țărmurile continentului, fiind redat chiar și Oceanul Atlantic (Oceanul Etiopian).

Vorbind despre Asia, trebuie să remarcăm forma destul de precisă a Peninsulei Arabia, poziționarea corectă a Mării Caspice, apariția pe hartă a fluviului Gange, a insulei Ceylon (Toprobo), a Chinei (Thine), precum și a Oceanului Indian (Marea Eritree) și Pacific (Marea Orientală).

În cazul geografilor romani, mapamondul lui Pomponius Mela, conține pentru prima dată un continent situat la sud de Africa și Asia, populat de așa numiții «antihthoni» (fig. 28).

Tot pe harta lui Pomponius Mela apare denumirea de Oceanul Atlantic, cât și cea de Oceanul Indian, în timp ce Pacificul era denumit Oceanul de

Răsărit. Pentru prima dată, pe această hartă apare denumirea de Africa, iar Mediterana este denumită Mare Nostrum.

Mapamondul lui Strabon are meritul de a avea reprezentate meridianele și paralele măsurate în stadii, dar conține și numeroase erori, printre care cea referitoare la faptul că Marea Caspică comunică cu Oceanul Arctic și mai ales reprezentarea coastei Africii de Est, care traversează Oceanul Indian, ajungând undeva în zona de vărsare a Gangelui (fig. 27).

CAPITOLUL 3 EVUL MEDIU

3.1. CONSIDERAȚII GENERALE

Noțiunea de „Ev Mediu“ provoacă oamenilor simțăminte diverse și uneori contradictorii. Cum ar putea fi altfel, atâta timp cât Evul Mediu înseamnă pe de o parte castele mărețe, cruciade, povești de dragoste și fapte cavalierești fără seamăn, catedrale și biserici renumite, iar pe de altă parte, Inchiziție, războaie sângeroase, foamete, molime și ignoranță.

Termenul de Ev Mediu este controversat, istoricul italian Roberto S. Lopez susținând că:

«Orice epocă poate fi numită un ev mediu, o tranziție între trecut și viitor“. Se pune întrebarea însă dacă o perioadă lungă de un mileniu mai poate fi considerată o simplă epocă de tranziție».

De altfel, acest termen are un sens aplicat numai la Europa, în special cea Occidentală, neavând substanță în privința Imperiului Bizantin în care tradițiile antice s-au prelungit, al Africii care menține până și astăzi în anumite regiuni o organizare socială de tip tribal.

De asemenea el nu poate fi aplicat lumii arabe care reprezintă o civilizație aparte, ale cărei caracteristici s-au perpetuat din secolul al VII-lea până astăzi, și nici îndepărtatei Asii care a păstrat germeni medievali până în secolul trecut.

Termenul de „Ev Mediu“ a apărut în secolul al XV-lea și reprezintă o creație a umaniștilor Renașterii, care-l defineau ca pe o perioadă de regres față de ce reprezentase Antichitatea și comparativ cu ceea ce începuse să fie Renașterea.

În secolul al XIX-lea, romanticii germani reconsideră termenul de Ev Mediu care nu poate fi definit numai ca o epocă a decadentei, ignoranței, obscurantismului și barbariei, mai ales că aceste atribute pot fi, din păcate, regăsite și în secolul nostru.

El trebuie considerat și ca o epocă în care s-a construit burghezia, statele și națiunile, au apărut germeii capitalismului și orașele, și nu în ultimul rând școlile profesionale și universitățile.

De cele mai multe ori, cultura și civilizația Evului Mediu este considerată ca provenind ca urmare a simbiozei elementului greco-latin cu aportul popoarelor germanice și cu ideologia creștină instituționalizată (Ovidiu Drimba, 2000).

În ceea ce privește Istoria descoperirilor geografice, periodizarea istorică, secolele VI-XV este respectată, cu precizarea că finalul acestei epoci îl reprezintă Columb, odată cu care încep acei 160 de ani de glorie pentru omenire, care nu puteau fi tratați decât ca un capitol cu totul aparte, intitulat sugestiv „Epoca Marilor descoperiri geografice”.

Zorii Evului Mediu au apărut odată cu secolul al III-lea d.Hr., atunci când începe să se manifeste declinul lumii antice, care a culminat în anul 496 cu destrămarea Imperiului Roman de Apus.

De asemenea, primele valurile migratorii ale așa numitelor popoare barbare, prăvălite asupra Europei în secolele IV-V au grăbit sfârșitul lumii antice.

În legătură cu termenul de «barbar», trebuie făcute câteva precizări, deoarece înțelesul pe care noi îl dăm astăzi acestui cuvânt, este departe de cel inițial.

Chiar populațiile migratoare foloseau termenul de «barbarus», cu înțelesul de străin, la rândul lor, grecii numind barbari pe toți cei care nu le împărtășeau limba, obiceiurile și civilizația. De asemenea, romanii îi considerau barbari pe toți cei care nu aveau nici la cultura greacă, nici la cea latină. Putem deci afirma, că la început termenul de barbar avea sensul de străin neasimilat.

Evul Mediu poate fi divizat în trei perioade:

- timpuriu – secolele VI-X
- dezvoltat – secolele XI-XIII
- târziu – secolele XIV-XV

Din punct de vedere al descoperirilor geografice, perioada timpurie le-a aparținut arabilor și normanzilor, cea dezvoltată arabilor și rușilor, iar cea târzie rușilor și portughezilor.

3.2. CELȚII

«Celții au fost primul popor devenit poporul clasic al lumii barbare».

Jan Filip

În jurul anului 2000 î.Hr. și-au făcut intrarea în Europa o serie de populații indo-europene, printre care și cea a celților, stabilită în regiunea renano-bavareză.

Cert este că undeva către anul 800 î.Hr. civilizația celtică începe să se cristalizeze, pentru a ajunge la apogeu în secolul III î.Hr, fapt care l-a condus pe omul de știință francez Albert Grenier să afirme:

«Timp de două secole, celții au fost cel mai mare popor din Europa».

Migrația celtică s-a produs începând cu secolul al VIII-lea și până în secolul al III-lea î.Hr., în Irlanda ei sosind în valuri între secolele VI-III î.Hr.

Primele mențiuni în legătură cu celții apar în jurul anului 600 î.Hr. în lucrările lui Hecateu din Milet, care amintește despre țara «Keltike» și ale lui Herodot, care îi menționează de două ori sub numele de «Keltoi».

În anul 51 î.Hr., Caius Iulius Caesar tremină redactarea celor 7 cărți ale lucrării «De bello Gallico», care reprezintă cea mai importantă sursă antică despre civilizația celților.

Denumirea de Irlanda (Eire), provine din limba irlandeză veche de la «eriu», insula fiind numită Eire de către Eratostene sau Hibernia de către Pomponius Mela.

Literatura medievală irlandeză abundă de povestiri și legende despre călătorii și țări, care există departe spre apus.

Cele mai multe dintre acestea, sunt legate de numele «druizilor», care reprezentau un ordin preoțesc, cu putere chiar și asupra regelui și care avea și rolul unui corp didactic menit să instruiască tinerii, cărora le predau printre altele, noțiuni de geografie, astronomie sau medicină.

În Irlanda, urmașii druizilor, «filizii», au fondat școli care au funcționat pe toată durata Evului Mediu.

Denumirea de druid, în ipoteza cea mai larg acceptată, ar însemna «prea-înțelepții», adică cei care stăpânesc întreaga știință. O altă ipoteză, susține că acest termen ar avea semnificația de «preoții stejarului», deoarece druizii din Gallia (Franța) practicau un cult al stejarului, în schimb, cei din

Irlanda aveau ca semn al spiritualității lor o nuia de alun sau scoruș (Henri Hubert, 1983).

Se vorbește astfel, în legătură cu călătoriile întreprinse de către druizi în scopul propovăduirii creștinismului despre «Țara veșniciei», denumită Mag Meld, despre care se crede că reprezintă, ceea ce și vechii greci numeau «insulae fortunatae» (insulele binecuvântate sau fericite).

În vechile legende irlandeze apar și nume de navigatori precum Maeldwin, Bran sau Condle, care ar fi navigat spre pământul de apus.

De asemenea, galii din Peninsula Cornwall, susțineau că Goffran, fiul lui Aedan a plecat într-o călătorie din care nu s-a mai întors, spre «insula verde a curenților».

Un capitol aparte îl constituie legendarul sfânt Brandan și cele două călătorii ale sale, analizate de către omul de știință irlandez Gordon A. Little (1946).

Datele istorice atestă faptul că Brandan a fost un personaj real, cunoscut sub diverse nume : Brenaind Moccu Alti, Brendan Navigatorul, Brandan cel Curajos sau Călugărul din Clonfert (Todericiu D., 1966).

Prima călătorie a lui Brandan ar fi început în anul 543 d.Hr. și ar fi durat 7 ani, ocazie cu care nu au fost depășite insulele Shetland.

În anul 551 d.Hr., Brandan pornește în cea de-a doua călătorie, spre legendara insulă a fericirii, numită de către irlandezi O'Brazil. După 40 de zile, el ajunge în Insula Terra Nova (Newfoundland), iar de aici în Arhipelagul Bahamas și în Peninsula Florida, undeva în regiunea San Agostino de astăzi (Little G. A.). Alte păreri (Boland Ch. M.) susțin că Brandan nu ar fi acostat în drumul său spre Florida în Insulele Bahamas ci în Insulele Bermude.

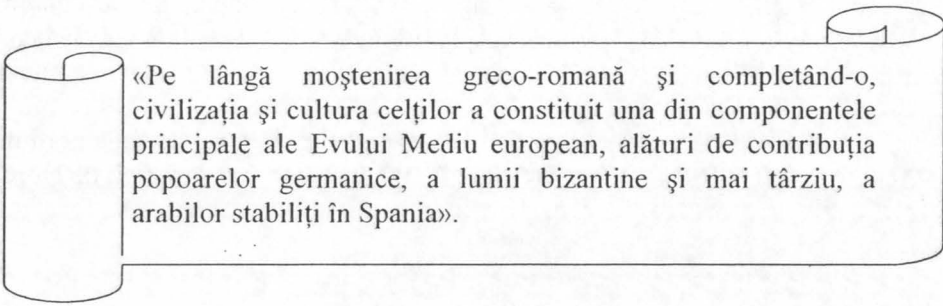
Brandan, pe numele adevărat Brenainn, a murit în anul 577 d.Hr., fiind canonizat sub denumirea de Brandanus. Foarte interesant este faptul că pe hărțile și portulanele din Evul Mediu este reprezentată insula Sfântului Brandan, care reprezenta pământul descoperit de el, aceasta apărând chiar și pe globul lui Martin Behaim din anul 1492.

Se vorbește de asemenea, despre trei călătorii între Irlanda și Islanda, efectuate de către Cormac (521-597 d.Hr.).

În lucrarea sa «Libellus Islandorum», normandul Ari cel Înțelept (1067-1148 d.Hr.) susține că atunci când a ajuns în Groenlanda, Erik cel Roșu a găsit acolo locuințe omenești care nu puteau fi decât ale irlandezilor, eschimoșii ajungând în Groenlanda mai târziu.

De asemenea, trebuie amintit și misteriosul nume « Hvitrarnaland » din America de Nord, în irlandeză « Irland it Mikla », care înseamnă Irlanda Mare și care reprezenta un teritoriu celtic situat probabil pe actualul teritoriu al statelor americane Carolina, sau Georgia sau poate Florida (Boland Ch. M.).

În încheiere, pentru a evidenția importanța civilizației celtice în Evul Mediu, prezentăm cele spuse de către Ovidiu Drimba în lucrarea sa «Istoria culturii și civilizației»:

«Pe lângă moștenirea greco-romană și completând-o, civilizația și cultura celților a constituit una din componentele principale ale Evului Mediu european, alături de contribuția popoarelor germanice, a lumii bizantine și mai târziu, a arabilor stabiliți în Spania».

Un capitol apartine al epopeii descoperirilor geografice din această perioadă îl constituie enigmaticele insule denumite “rătăcitoare”, denumire care provine de la faptul că locul lor a fost mutat în continuu pe hărți, pe măsură ce orizontul geografic se lărgea, până au dispărut cu desăvârșire.

Unele dintre ele au fost deja amintite în legătură cu călătoriile efectuate în special de preoții irlandezi (druizii).

Încă din antichitate, popoarele din bazinul mediteranean au fost fascinate de ceea ce se găsește dincolo de Coloanele lui Hercule (strâmtoarea Gibraltar).

Întinderile necunoscute ale Oceanului de Apus (Oceanul Atlantic) au creat convingerea că aici ar exista tărâmurile fabuloase, unde locuiau cei exilați dar și o serie de popoare misterioase.

Anticii le-au atribuit acestor ținuturi necunoscute denumirea de “Insule fericite sau binecuvântate (insulae fortunatae), mențiuni despre ele apărând în scrierile lui Aristotel, Plinius cel Bătrân și Plutarh, existând posibilitatea ca în discuție să fi fost insulele Canare, Madeira sau Azore.

În acest sens, conform unei legende nordice preluate de geografii Antichității apare denumirea de “Insula sfântului Brandan”, despre care nu se poate spune sub nici o formă unde era localizată, numai dacă așa cum am prezentat mai sus, este vorba despre Insula Terra Nova.

La început insula a fost plasată la vest de Irlanda, apoi pe o hartă venețiană din anul 1367 apare pe locul actual al Insulei Madeira, pentru ca pe globul lui Martin Behaim realizat în anul 1492 să fie situată la vest de Insulele Capului Verde.

De asemenea, despre enigmatică insulă Brazil (denumirea irlandeză O’Brazil) se credea mai întâi că ar putea fi la sud-vest de Irlanda, fiind apoi mutată spre sud, până a fost confundată cu insula Lumea Nouă, de fapt coasta de nord-est a Americii de Sud, pe vremea când aceasta era încă considerată a fi insulă.

Legenda despre "Insula celor 7 orașe" a apărut după cucerirea peninsulei Iberice de către mauri, când se spune că șapte preoți de rang înalt au fugit pe o insulă din Oceanul Atlantic, pe care au întemeiat șapte orașe creștine. Se credea că această insulă se află la vest de strâmtoarea Gibraltar și apare pe hărți alături de o altă insulă misterioasă Antilia, amplasată fără nici o dovadă în arhipelagul Antilelor numai pe baza analogiei legate de denumire, a cărei localizare a rămas necunoscută și azi.

Interesant este faptul că, spaniolii căutând Insula celor 7 orașe la nord de Mexic, au descoperit o mare parte din regiunile interioare ale Americii de Nord.

3.3. NORMANZII

3.3.1. CIVILIZAȚIA NORMANDĂ

«Nec sit servus ultima Thule»

«Și Thule nu va mai fi cel de pe urmă pământ»

Seneca, Medeea.

"Astăzi, mai mult decât în trecut, lumea vikingilor, descoperitorii de lumi, se cere redescoperită. Prin îndrăzneala lor, călătoriile vikingilor, care trebuie înțelese, în primul rând, ca rod al întregii lor civilizații, au căpătat semnificații de metaforă, constituind în același timp un subiect pasionant al cunoașterii trecutului umanității" (Belcin Cornelia, Popescu Al., 1976).

În legătură cu numele lor există mai multe ipoteze, francezii numindu-i normani, iar englezii dani (locuitori ai pământurilor daneze).

De asemenea, irlandezii îi numeau fie gall, în traducere străin, fie lochlannach, adică nordici, în timp ce în Spania erau numiți madjus, cuvânt de origine arabă, cu înțelesul de vrăjitori păgâni.

Denumirile cele mai des folosite erau cele de vikingi și normanzi. Pentru prima dintre ele se susține proveniența fie din cuvântul nordic vik = golf, fiord, fie din cuvântul anglo-saxon wik, derivat din latinescul vicus = tabără, oraș. Mai poate fi luată în calcul și varianta cuvântului scandinav vikinghar = cineva care face un înconjur sau cineva care e departe de casă.

În Rusia, vikingilor suedezi li se spunea varegi de la cuvântul var = marfă, iar în Franța normanzi, de la locul în care s-au așezat, Normandia.

Normanzii trăiau în Peninsula Iutlanda, insulele daneze și țărmurile sudice și vestice ale Peninsulei Scandinavia, unde se stabiliseră începând cu secolul I d.Hr. strămoșii lor, triburile germanice din nord.

În sudul Suediei (Gotland) trăiau ceții și goeții, în timp ce în Suedia Centrală (regiunea Lacului Malar) existau sveii, de la care provine și denumirea de Suedia. Pe litoralul norvegian trăiau raumii, hordii, haleigii, troendii și ringhii (Todericiu D., 1966).

Perioada de expansiune a civilizației normanzilor numită perioada Vendel, are loc între secolele VII-IX d.Hr. Normanzii erau vânători și pescari (fig. 42), condițiile neprielnice ale ținuturilor locuite de ei obligându-i să plece după grâne și sclavi în țările agricole din Europa, conducătorii cetelor de războinici purtând denumirea de konungi (regii mărilor).

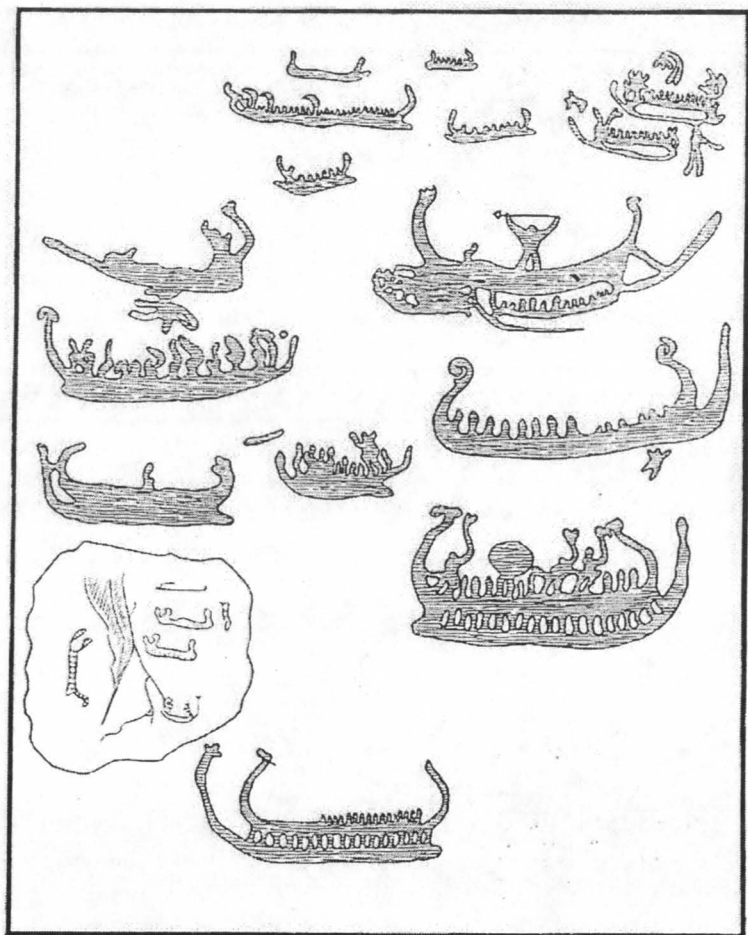

Fig. 42. Nave desenate pe stânci descoperite la Bohuslan, în Suedia (epoca bronzului)

Cauzele expansiunii normanzilor sunt însă mult mai complexe, celor prezentate anterior adăugându-se, dorința de îmbogățire, de cucerire a unor noi teritorii, de descoperire a noi pământuri sau cauze demografice.

3.3.2. RUTELE COMERCIALE ALE NORMANZILOR

Expansiunea normandă începe în secolul al VIII-lea d.Hr. și a fost favorizată de faptul că Europa se afla în acel moment într-o perioadă de cristalizare, cele mai multe țări fiind fărâmițate și sfâșiate de lupte interne.

Apariția normanzilor inspira populațiilor europene o mare groază, fapt pentru care a și devenit celebră expresia folosită atunci când erau zăriți:

“A furore normannorum libera nos domine”, în traducere, “Păzește-ne Doamne, de sălbăticia oamenilor nordului”.

Căile lor maritime străbăteau între secolele IX-XI toată Europa Centrală, Occidentală și Sudică.

În acest sens, rutele principale erau următoarele:

- ruta estică care traversa Marea Baltică, Golful Riga și cel Finic, fluviile răsăritene până la Marea Neagră și apoi ajungea în Bizanț.
- ruta nordică care ocolea Peninsula Scandinavică și ajungea în Marea Albă, pe țărmurile Peninsulei Kola.
- ruta vestică care includea Islanda, Groenlanda și ajungea pe țărmul nord-est american.

Fig. 43. Drakkarele lui Wilhelm Cuceritorul
(tapiseria din Bayeux)

Normanzii au cucerit în trei rânduri Marea Britanie, estul Irlandei, Insula Man, gurile Senei, Peninsula Normandia și devastau vestul Peninsulei Iberice, pătrunzând în Marea Mediterană până în Sicilia și Italia de Sud (fig. 43).

3. 3. 3. DESCOPERIRILE GEOGRAFICE ÎN ATLANTICUL DE NORD

Prima călătorie cunoscută este cea din secolul IX d.Hr., întreprinsă de către Other, care a navigat prin Marea Nordului până în Marea Albă, trecând de Capul Nord și atingând țărmul sud-estic al Peninsulei Kola numită în acea vreme Țara Ter.

În secolul al XIV-lea așezările normanzilor se întindeau de-a lungul întregului țărm nordic al Peninsulei Scandinave, până la fiordul Varanger, unde exista o puternică fortăreață, cunoscută sub numele de Vardehus.

La începutul secolului al VIII-lea d.Hr., normanzii cuceresc succesiv Insulele Shetland, Orcade și Hebride, situate la nord de Insulele Britanice (fig. 44).

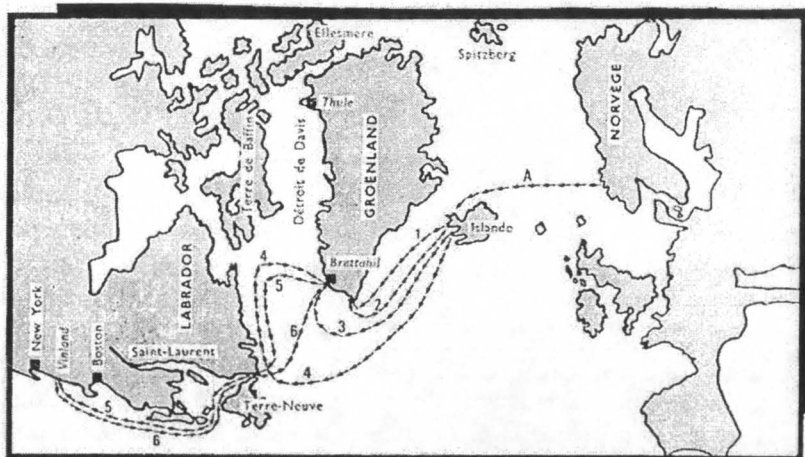

Fig. 44. Călătoriile normanzilor în Atlanticul de Nord

Insulele Faroer și Islanda nu au fost descoperite așa cum s-ar fi crezut de către normanzi, ci de către celti, fapt atestat de o veche cronică celtică, care spune că în anul 825 călugărul Dicuil a ajuns în aceste locuri.

Primul normand care ajunge în Islanda este norvegianul Naddod care a numit-o Sneeland, în traducere Țara zăpezii. Apoi, suedezul Gardar Svafarsson, ajunge și el în Islanda, pe care a denumit-o Gardar-holm, în traducere Țara lui Gardar.

Actualul nume, Iceland, adică Țara de gheață, se datorează lui Floke Vildgerisson din Rogaland, care ajunge aici plecând din Scoția și a numit-o așa pentru că a considerat că este neospitalieră (fig. 44).

În anul 874 d.Hr. pornesc spre Islanda frații de cruce Ingolf Arnarson și Hjalmar Hrodmarsson, primul debarcând pe țărmul sud-estic, iar cel de-al

doilea pe cel sudic. Ingolf acostează apoi pe țărmul sud-vestic, mai ospitalier și întemeiază așezarea Reykjavik, în traducere “golful fumegând”, care devine în anul 877 capitala Islandei, țara europeană cu cea mai veche capitală și cel mai vechi parlament.

În anul 920 d.Hr., fiind aruncat de furtună pe niște insule pustii, Gunnbjorn Ulavson zărește pământul întins al Groenlandei.

Pe baza acestei informații, în anul 982, Erik Raude (Erik cel Roșu) găsit vinovat de tulburări de către adunarea poporului din Thorones, este surghiunit și pornește în căutarea Groenlandei, pe care o descoperă, spunându-i „Pământul Verde“, probabil pentru că a acostat pe partea neacoperită de gheață sau pentru a-i atrage pe viitorii coloniști (fig. 44).

Până în anul 985, el cercetează țărmurile sudic și vestic, pentru ca în anul 986 Groenlanda să fie colonizată, iar în anul 1300 să aibă deja 5000 de locuitori.

Descoperirile normanzilor din nord-vestul Oceanului Atlantic sunt redată în harta danezului Klaudius Klausen Svart din anul 1427 și au meritul de a fi elucidat în mare măsură, problema enigmaticului pământ nordic care a înflăcărat imaginația anticilor, numit Ultima Thule.

Anul 987 d.Hr., este un an de referință, pentru că, rătăcindu-se pe întinderile nesfârșite pentru acea vreme ale Oceanului Atlantic, islandezul Bjarne Herjulfsson zărește coastele nord-estice ale Americii, fără a debarca însă pe continent.

Informațiile despre călătoriile normanzilor în America sunt cuprinse în trei manuscrise, Flatey Bok (Flatyjarbok), găsit în Insula Flat din vestul Islandei, Hauk's Bok și un manuscris anonim intitulat Saga lui Erik cel Roșu, toate scrise în secolele XIII-XIV.

În anul 1000 d.Hr., Leif cel Fericit, fiul lui Erik cel Roșu, pornește în căutarea pământului misterios, relatarea călătoriei sale apărând în Heimskringla (Istoria regilor Norvegiei), redactată de către Snorre, fiul lui Hurlae. Mai întâi, el debarcă pe o coastă stâncoasă, pe care o numește Helluland, în traducere “Țara Pietroasă” sau “Țara câmpiei sterpe”, probabil undeva în nordul Insulei Terra Nova sau în Peninsula Labrador (fig. 44).

Continuându-și călătoria, Leif debarcă mai la sud, pe o coastă împădurită pe care o numește Markland, adică “Țara Pădurilor”, probabil sudul Insulei Terra Nova, Insula Cape Breton sau Peninsula Noua Scoție.

În fine, navigând și mai la sud, acostează la gura unui râu, pe malurile căruia creștea viță sălbatică și de aceea o denumește Vinland, adică “Țara Vinului”, aproximativ în dreptul paralelei de 40° latitudine nordică, teritoriul statului New Jersey de astăzi, unde întemeiază o așezare (fig. 44). Așezarea a fost denumită Leifsbudir, termen folosit pentru casele mari de piatră construite de către normanzi.

În anul 1002, fratele lui Leif, Thorvald Eriksson, ajunge și el la Leifsbudir, întreprinde o recunoaștere spre sud până la așa numitul Cap Kjalarnes (capul Chilei), dar în urma unei confruntări cu localnicii moare. De

altfel, în anul 1831 a fost descoperit în orașul american Fall River un schelet al unui bărbat, despre care unii autori au spus că ar fi fost al lui Eriksson.

De asemenea, în anul 1010 pornește o altă expediție, comandată de către Thorfin Karlsefni, care ajunge până dincolo de Golful Albemarle din statul Carolina de astăzi.

În anul 1014, o altă expediție normandă ajunge pe coasta de est a Americii de Nord, cea condusă de către Freydis, fiica lui Erik cel Roșu și de frații săi Helgi și Finbogi. Din păcate această expediție are o desfășurare dramatică, deoarece odată ajunsă în America, Freydis într-un acces de furie provocat de gelozie, omoară cu secura toate femeile din grup.

Începând cu anul 1050, scrierile normande nu mai amintesc nimic despre Vinland, peste care se așterne uitarea.

Totuși, se mai amintește despre călătoria lui Paul Knutsson din anul 1354, cu vasul «Scârțâietoarea», care ar fi ajuns, ocolind Peninsula Labrador și navigând în continuare pe fluviul Sfântul Laurențiu și pe Marile Lacuri, până în actualul stat Minnesota, adică la 1400 de kilometri în interiorul continentului american. Deși sunt aduse în discuție dovezi reprezentate prin pietre runice descoperite în America, această călătorie are un caracter mai mult ipotetic.

Pentru a demonstra faptul că normanzii au ajuns întradevăr pe litoralul nord-estic al Americii de Nord, norvegianul Magnus Anderson a întreprins în anul 1893 o călătorie din Norvegia, până în America. Interesant este faptul că în această călătorie a folosit un drakkar, construit după modelul celui de acum celebru, descoperit în localitatea suedeză Gokstad și a avut un echipaj constituit din 12 oameni (Kozlowski B.).

3.4. ARABII

3.4.1. CIVILIZAȚIA ARABĂ

“Arabii sunt cei care au dat exemplul unei valorificări și unei analize critice a moștenirii culturale antice”.

Norman Daniel

Un popor de nomazi din Peninsula Arabia își face intrarea pe scena istoriei într-un mod deosebit de spectaculos, în secolul al VII-lea î.Hr.

Expansiunea lor a fost de-a dreptul explozivă, în numai 10 ani ei cucerind Iranul, Mesopotamia, Siria, Palestina și Egiptul.

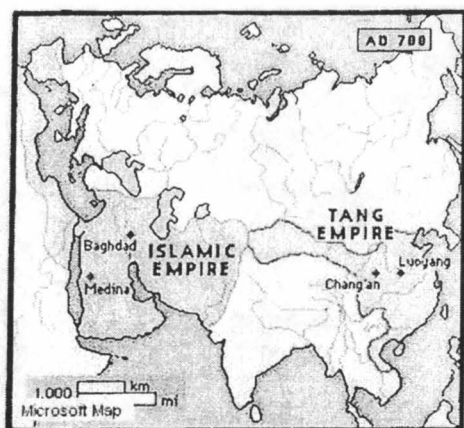

Fig. 45. Harta Imperiului arab

Continuându-și expansiunea, ei reușesc în mai puțin de un secol să creeze un imperiu mai întins decât Imperiul Roman, în perioada de apogeu stăpânind și Sicilia, Africa de Nord, Peninsula Iberică, în est ajungând până la granițele Indiei și Chinei, iar în sud-vest până la Etiopia și Sudan (fig. 45).

Cea mai veche mențiune despre arabi apare în Vechiul Testament, înainte de anul 1000 î.Hr. (Facerea, X, 21).

Numele lor apare pentru prima dată în inscripțiile asiro-babiloniene

din secolul al IX-lea î.Hr., sub forma aribi, arabu sau urbi. Pe de altă parte, în inscripțiile persane din secolul al VI-lea î.Hr. este menționată și denumirea țării, sub numele de Arabaya. Totuși, cei care au generalizat denumirea de arabi, au fost grecii și romanii.

Până în secolul I î.Hr. ei nu au cunoscut calul, care a fost adus din Siria, dar pentru un beduin, adevăratul dar al lui Allah era cămila. Importanța pe care cămila o are în viața arabilor este subliniată și de faptul că în limba arabă există în jur de 1000 de denumiri referitoare la cămilă, număr egalat doar de sinonimele cuvântului sabie.

Prima menționare a acestui animal apare tot în Biblie (Judecătorii, VI, 5) în secolul al XI-lea î.Hr. Din nord-vestul Arabiei, cămila a pătruns în Siria și Palestina, în Egipt odată cu cucerirea asiriană, în secolul al VII-lea î.Hr., iar în Africa de Nord abia în secolul al VII-lea d.Hr.

Arabii din partea centrală și nordică a peninsulei erau în mare parte nomazi și vorbeau limba arabă. Cei din partea de sud, erau sedentari și vorbeau o limbă asemănătoare cu dialectele etiopiene. Pe teritoriul lor treceau drumurile de caravane care legau Egiptul de Mesopotamia, și au creat o civilizație agricolă înfloritoare, încă din secolul al VIII-lea î.Hr. (digul din Marib, sec. al VII-lea î.Hr.), existând două regate importante, minean și sabean.

Cel mai puternic era regatul sabeilor (regina din Saba, secolul al X-lea î.Hr. avea legături cu regele Solomon), care ocupa colțul de sud-vest al peninsulei (actualul Yemen) și domina Arabia Sudică.

În nord, regatul nabateilor controla drumul de caravane Yemen-Siria și avea capitala la Petra (secolul I î.Hr.).

De asemenea, pe un alt drum de caravane, care traversa Golful Persic-valea Eufratului-Siria, s-a dezvoltat regatul Palmirei (secolul al III-lea d.Hr.).

Între secolele IV-VII d.Hr., în partea nordică a Peninsulei Arabia au continuat să joace un rol important, lahmizii în nord-est, cu centrul la Hira și gasanizii în nord-vest.

În interiorul peninsulei s-au dezvoltat o serie de orașe printre care și Makka (Mecca), aflat sub autoritatea tribului quraișitilor, din care a făcut parte și Muhammad (în arabă "preaslăvitul").

Premisele creării unui stat arab unitar și ulterior a unui imperiu, au apărut odată cu Muhammad. Acesta s-a născut în anul 571 d.Hr., a rămas orfan de ambii părinți, s-a căsătorit cu o văduvă bogată Khadija, a avut 7 copii, dintre care a supraviețuit doar o fată Fatima.

La un moment dat, lui Muhammad i-a apărut convingerea că primește mesaje de la Dumnezeu, spre a le transmite poporului său și începând din anul 610 (612 ?), el începe să predice fiind fondatorul religiei islamice.

Întrând în conflict datorită predicilor sale cu negustorii bogați din Mecca, este obligat să se expatrieze în anul 622 d.Hr. în orașul Yathrib, care de atunci primește numele de Medina (Al-Madinah, în traducere "orașul Profetului").

3.4.2. EXPANSIUNEA ARABĂ

Expansiunea arabă începe în secolul al VII-lea d.Hr., ei cucerind spre est Podișul Iranului și Turkestanul, spre nord Mesopotamia, Podișul Armeniei și o parte din regiunea Caucazului, spre nord-vest Siria și Palestina, iar spre vest Africa de Nord.

În anul 711 au trecut strâmtoarea Gibraltar, care de atunci poartă acest nume (derivat din cuvântul arab Djebel Tarik sau Gebel Tariq) și au cucerit aproape toată Peninsula Iberică, fiind numiți de către europeni mauri, termen care provine din limba greacă, de la «mauroi» având sensul de «negri».

Prin cuceririle lor arabii deveniseră intermediarii comerțului dintre Europa, pe de o parte și Asia de Sud și Sud-Est și China, pe de altă parte, datorită faptului că principalele rute comerciale treceau pe teritoriul lor (fig. 46). Acest lucru le-a permis să-și mențină mult timp dominația în bazinul mediteranean și în Asia de Sud-Vest.

În continuare, la mijlocul secolului al VIII-lea d.Hr., arabii descoperă Insulele Comore din Oceanul Indian, care devenise practic o «mare arabă».

În secolul al IX-lea descoperă Insulele Madagascar și Mozambic, aceasta din urmă, din strâmtoarea cu același nume.

Ca urmare a acestor descoperiri, drumul comercial maritim al arabilor urmarea traseul:

- Strâmtoarea Ormuz - Marea Arabiei - coasta Malabar din India (țărml vestic) - Insula Ceylon - coasta Coromandel (țărml estic indian) -

Golful Bengal - Insulele Andamane și Nicobare din Oceanul Indian -
 Insula Sumatra - Strâmtoarea Malacca - Marea Chinei de Sud - China.

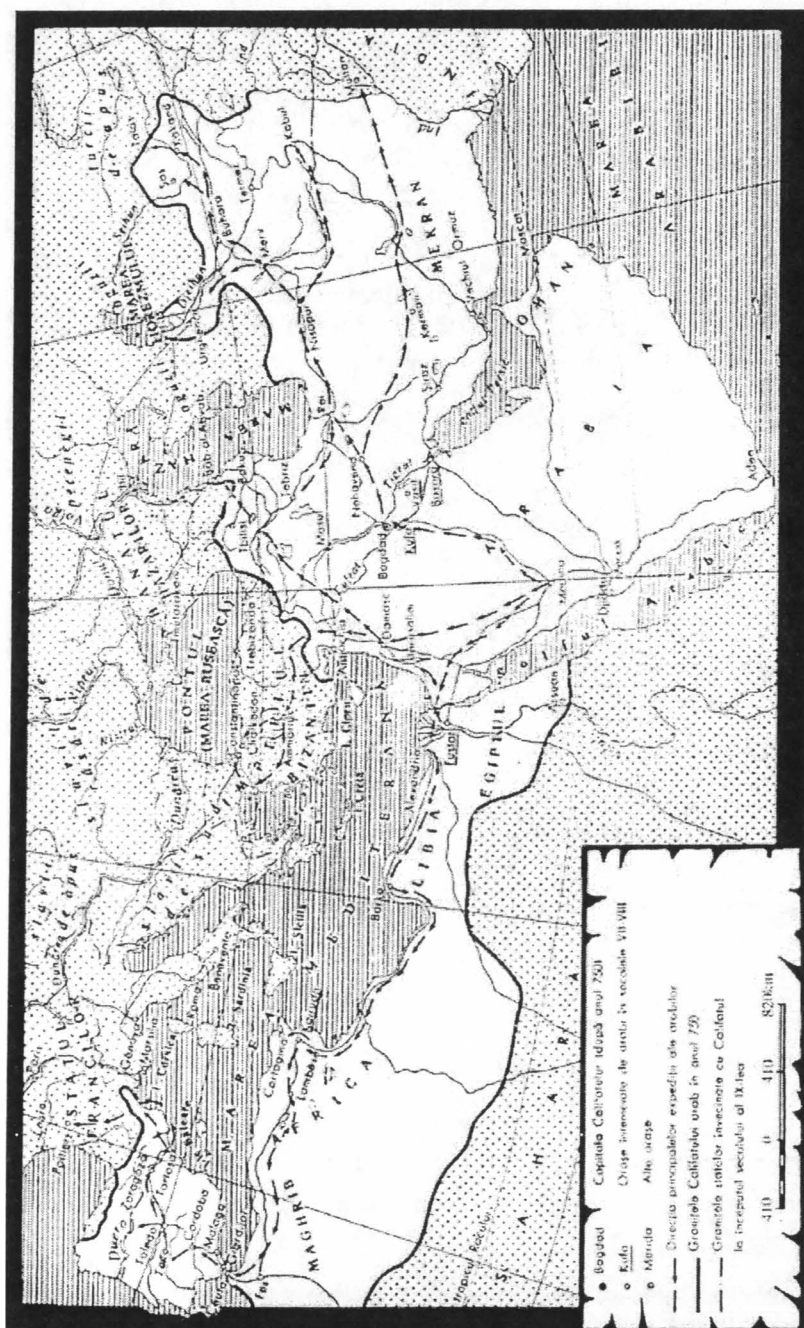

Fig. 46. Cuceririle arabilor în secolele VII-IX d.Hr. (după Maghidovici I. P.)

Arabii ne-au lăsat o bogată moștenire, alcătuită din numeroase lucrări științifice, multe dintre ele conținând și valoroase informații geografice.

Astfel, din secolul al IX-lea datează "Cartea drumurilor și a statelor", avându-l ca autor pe Ibn Hordadbeh. și "Cartea comorilor", scrisă de către Ibn Rusta, în care acesta oferă informații despre Europa de Est.

Între anii 921-922, arabul Ibn Fadhlān este trimis într-o solie, în timpul căreia străbate următorul traseu:

- fluviul Volga - Podișul Iran - localitatea Buhara - Podișul Ustiurt - Câmpia Mării Caspice - gurile de vărsare ale râului Kama.

Tot în secolul al X-lea, Masudi a călătorit în Orientul Apropiat și Mijlociu, Asia Centrală, Caucaz, Europa de Est și Africa de Est, impresiile din aceste călătorii apărând în cărțile, "Pășunile de aur și minele de diamante" și "Comunicări și observații".

De asemenea, Istachri scrie în anul 952 d.Hr. „Cartea climelor“, iar în anul 977 d.Hr. apare cartea lui Ibn Haukal „Căi și regate“.

Biruni care a trăit între anii 972-1048 și care este considerat cel mai mare geograf din secolul X, a scris lucrarea de geografie generală intitulată „Kanon Masuda“.

În secolul al XII-lea, Idrisi (1100-1166), berber născut la Ceuta, în Africa de Nord, a întocmit două hărți ale lumii (fig. 47), fiind considerat unul dintre cei mai mari cartografi arabi, în timp ce Iakut (1179-1229) a scris „Dicționarul geografic“, iar Ibn al Vardi elaborat cartea intitulată „Mărgăritarele minunilor“ și un mapamond mai exact decât cel realizat de către Idrisi.

În secolul al XIV-lea, s-a remarcat Ibn Battuta (1304-1377), un berber născut la Tanger, tot în nordul Africii, considerat a fi unul dintre cei mai mari călători din toate timpurile și cel mai mare geograf al timpului său.

Călătoriile lui Ibn Battuta, care era negustor, încep în anul 1325 pe traseul Tanger, Alexandria, valea Nilului până la prima cataractă, Siria, estul Asiei Mici, Arabia de Vest, unde poposește timp de 2 ani la Mecca, Irak, Yemen, Strâmtoarea Mozambic, Insula Zanzibar, Strâmtoarea Ormuz, Bahrein, Iranul de sud, Egipt.

Ulterior, pleacă din Siria, traversează Peninsula Asia Mică și ajunge în orașul Sinop de la Marea Neagră. În continuare, străbate Strâmtoarea Crimeei, ajunge în anul 1333 în orașul Sarai-Berke, capitala Hoardei de Aur tătare și de acolo mai la nord în orașul Bolgar de pe fluviul Volga (fig. 48).

După ce însoțește o solie tătară la Constantinopol, se reîntoarce la Sarai Berke, de unde pleacă într-o altă călătorie, pe traseul Horezm (denumirea de

atunci a Mării de Azov), Buhara, Samarkand, fluviul Amu Daria, Munții Hindukuș, valea Indului, provincia indiană nord-vestică Punjab, orașul Delhi (1342), insulele Maldive, insula Ceylon, orașul Pekin, orașul Tanger (1349) și de acolo în provincia din sudul Spaniei, Granada (fig. 48).

Fig. 47. Harta lumii a lui Idrisi

În anul 1354 pornește din orașul Fes, unde se stabilise, orașul Timbuctu pe Niger, prin vestul Saharei, navighează pe fluviul Niger și se întoarce la Fes prin podișul Ahaggar, străbătând Sahara centrală (fig. 48).

Ibn Battuta a străbătut în 25 ani 120 000 de kilometri și ne-a lăsat impresiile sale de călătorie în cartea „Călătoriile lui Ibn Battuta“.

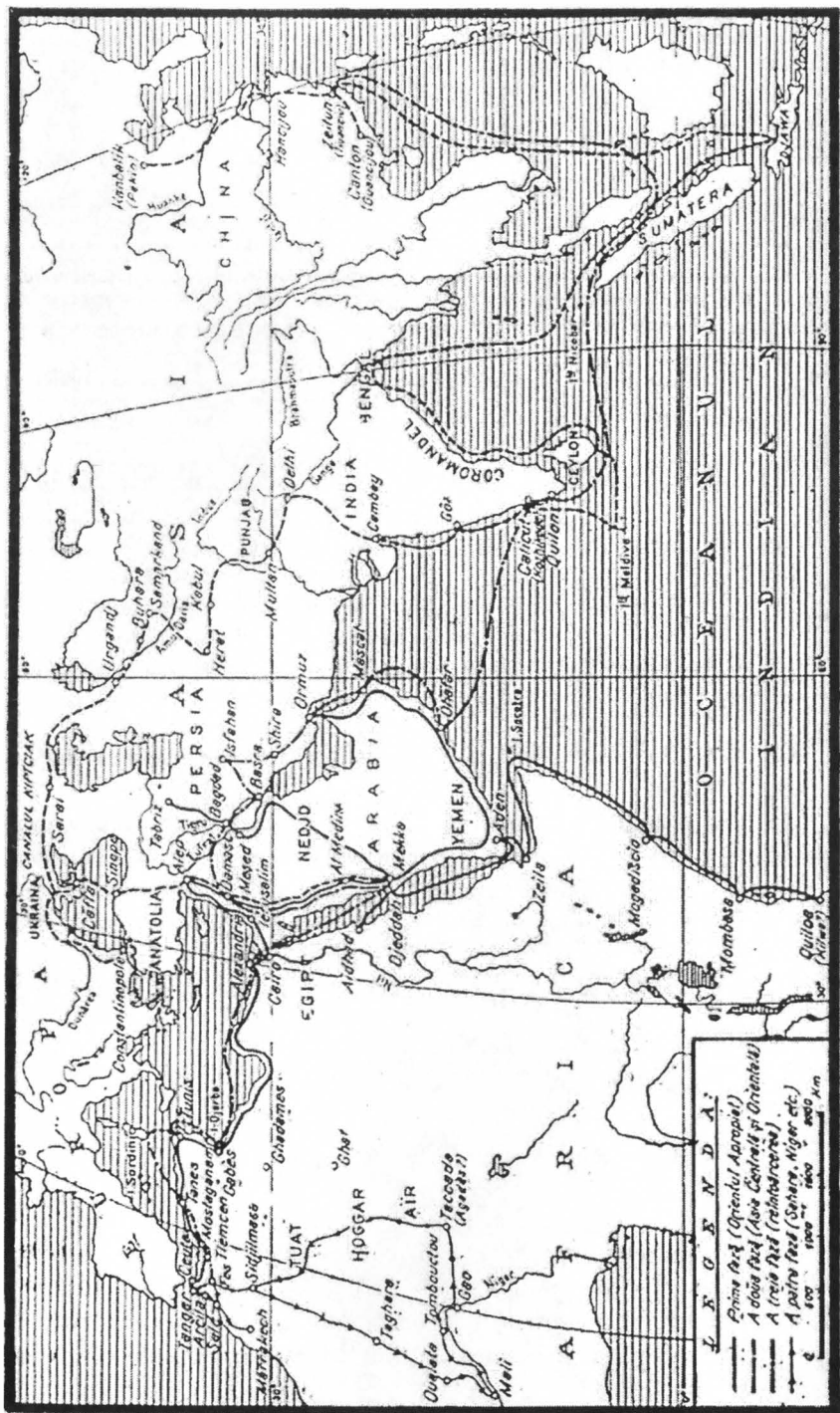

Fig. 48. Harta călătoriilor lui Ibn Battuta

3.5. BIZANȚUL

3.5.1. CIVILIZAȚIA BIZANTINĂ

“Bizanțul reprezintă o sinteză a tuturor elementelor politice, religioase, intelectuale ale lumii antice în declin : tradiție latină, elenism, creștinism, cultură orientală”.

Louis Brehier

Termenul de Bizanț sau bizantin datează din secolul al XVII-lea î.Hr., denumirea oficială a imperiului fiind «Basileia ton Romaion», în traducere “Împărăția romanilor”.

Referitor la civilizația bizantină, aceasta este definită în mod interesant de către Louis Brehier:

“Sinteză a tuturor elementelor politice, religioase, intelectuale ale lumii antice în declin: tradiție latină, elenism, creștinism, cultură orientală”.

Timp de 11 secole, a reprezentat singurul stat civilizat din Europa evului mediu timpuriu, care a conservat tradițiile clasice, cultura greacă și dreptul roman, cărora le-a integrat elemente orientale.

Istoria Imperiului Bizantin cunoaște trei etape:

- 330-610 d.Hr., când avea un caracter prevalent latin și reprezenta practic jumătatea răsăriteană a Imperiului Roman (Pars Orientalis). În anul 330 d.Hr., împăratul Constantin cel Mare inaugurează noua capitală, pe locul orașului antic Byzantion, fondat în secolul VI î.Hr. de către coloniștii greci din Megara. Denumirea oficială era Noua Romă, dar i s-a spus Constantinopol, după numele împăratului. Perioada cea mai fastă a fost între 527-565 d.Hr., în timpul ultimului mare împărat roman, Iustinian (fig. 49).
- 610-1081 d.Hr., care reprezintă epoca clasică a imperiului și când se pun bazele statului feudal bizantin care capătă un profund caracter grecesc.
- 1081-1453 d.Hr., reprezintă perioada de declin, care se încheie în anul 1453, când după 7 săptămâni de asediu, Mahomed al II-lea cucerește Constantinopolul.

Fig. 49. Împăratul Iustinian și împărăteasa Teodora (detaliu din biserica San Vitale, Ravenna, secolul al VI-lea d.Hr.)

Unul dintre comentarii, cel al lui Steven Runciman, susține că:

“Imperiul Bizantin s-a menținut timp de 11 secole aproape numai grație virtuților Constituției sale imperiale și ale administrației sale”.

Religia a fost reprezentată inițial printr-un monoteism solar “Sol invictus”, iar din anul 392 d.Hr. sub împăratul Theodosius I, creștinismul este adoptat ca religie de stat.

Împăratul era considerat “alesul lui Dumnezeu și reprezentantul lui pe Pământ”, fiind un personaj sacru.

Imperiul Bizantin reprezintă primul mare stat creștin din lume, în care se considera că ordinea socială era stabilită de Dumnezeu:

- clasa celor puternici – dynatoi
- clasa celor săraci – penetes

În Imperiul Bizantin s-a dezvoltat așa numitul iconoclastism, de la cuvântul de origine grecească eikon, care în traducere înseamnă “imagine” sau “chip”. În acest sens, existau iconoclaștii care se opuneau cultului prin icoane și iconodulii, care îl susțineau.

În anul 730 d.Hr., împăratul Leon al III-lea interzice printr-un edict cultul icoanelor, fapt care se menține până în anul 843.

3.5.2. LOCUL IMPERIULUI BIZANTIN ÎN GEOGRAFIA EVULUI MEDIU

Aportul original al bizantinilor la progresul științelor în general, n-a fost foarte însemnat, ei mărginindu-se la comentarea operelor autorilor antici. Cu toate acestea și simplele comentarii au avut valoarea lor, prin prisma faptului că s-au scris cărți care au păstrat informația geografică din Antichitate.

În secolul al VI-lea d.Hr., în timpul domniei lui Iustinian, istoricul Procopiu din Cezareea, care l-a însoțit în calitate de secretar în toate expedițiile sale pe generalul Belizarie, publică cartea "Istoria secretă", care conține descrieri geografice interesante asupra Asiei, Africii și Italiei.

În secolul al X-lea, se remarcă lucrarea lui Constantin al VII-lea Porfirogenetul, "Tratatul despre administrarea imperiului", care cuprindea și descrieri asupra bulgarilor și ungarilor de pe Volga, asupra cazacilor din Crimeea și a pecenegilor dintre Don și Dunăre, puțin cunoscuți în acele timpuri.

O altă lucrare importantă este "Cronica lui Menandru", în care este descrisă călătoria lui Zemark la Samarkand, care era în acele vremuri capitala Imperiului mongol condus de Timur Lenk. Zemark este cel care a introdus în literatură denumirea poporului turc și a furnizat informații despre unele teritorii din interiorul Asiei, despre care anticii credeau că sunt acoperite de ape.

3.6.1. CONTRIBUȚIA CHINEZILOR

Încă din secolul al II-lea d.Hr. a apărut în China feudală o bogată literatură geografică, reprezentată prin Diliciki, adică descrieri geografice ale Chinei și Difauciki, descrieri ale Chinei.

Descrierile geografice ale Chinei (diliciki) cuprindeau date referitoare la condițiile naturale, populație, așezări, economie, căi de comunicație, dar și date referitoare la Asia centrală și insulele situate la sud de China.

În secolul al III-lea d.Hr., apare o altă lucrare, cu caracter hidrologic, care descria principalele sisteme hidrografice din China, inclusiv regiunile pe care acestea le străbăteau și date referitoare la irigații.

De asemenea, în anul 725 d.Hr., învățatul chinez Nanigan a efectuat măsurători de grade ale meridianelor.

Încă din secolul al XI-lea, chinezii foloseau busola în navigația pe mare, iar în secolele XIV-XV, Genke a întreprins o impresionantă expediție pe mare, atingând Peninsula Indochina, Arhipelagul Malaez, Asia de Sud-Vest și coastele răsăritene ale Africii (Somalia).

În domeniul cartografiei, se remarcă Pei-Siu, care a realizat în secolul al III-lea d.Hr. o hartă a Chinei, în care a introdus scara, orientarea și reprezentarea înălțimilor.

O altă hartă a Chinei a fost realizată în secolul al VIII-lea de către Ţia-Tane, cartografia chineză cunoscând o mare dezvoltare începând cu secolul al XIII-lea.

3.6.2. SOLIILE CREȘTINE LA MONGOLI

Expansiunea musulmană devenise un pericol pentru biserica catolică de la Roma, motiv pentru care aceasta, pentru a-și apăra interesele a organizat cruciadele.

În același timp, în Asia a început să se răspândească creștinismul, prin intermediul negustorilor sirieni, cunoscuți sub numele de nestorieni. În Europa Catolică exterminarea ereticilor, adică a europenilor necatolici, era o practică obișnuită a bisericii, care în schimb îi cruța pe ereticii din Orient (propovăduitorii creștinismului), deoarece vedea în persoana lor potențiali aliați împotriva musulmanilor.

Cu alte cuvinte, statele catolice europene, cât și biserica catolică de la Roma susțineau aproape orice grupare din Asia, care se împotriva musulmanilor, a căror ascensiune devenise extrem de periculoasă.

În aceste condiții nu a fost deloc greu ca o legendă, cum este cea a regelui preot Ioan, să înflăcăreze în acele vremuri, imaginația europenilor.

Totul a început în anul 1141, când sultanul turc Sandjar este înfrânt la nord de localitatea Samarkand de către karakitai, o populație originară din Mancuria de Sud, care crează ca urmare a acestei victorii, un stat nemusulman în centrul Asiei.

Victoria a fost atribuită în Europa unui legendar rege-preot Ioan, dar în realitate mongolii sunt cei care au distrus în acea perioadă o serie de state musulmane.

În timpul lui Ginghis-han și a urmașilor săi Ughedei și Munke, mongolii au cucerit China de Nord, Turkestanul, Podișul Iranului, Mesopotamia, Transcaucazia și Europa Est, punând bazele unui stat uriaș (fig. 50).

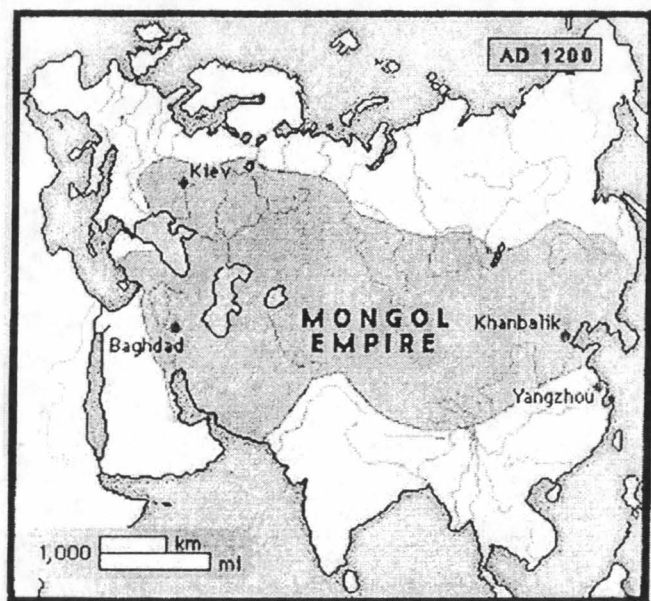

Fig. 50. Harta Imperiului mongol

Datorită forței pe care o căpătaseră mongolii, statele creștine create în Orientul Apropiat, au început să caute ajutorul acestora împotriva musulmanilor, în aceste încercări de alianță implicându-se și statele europene.

În secolele XII-XIV au fost trimise o serie de solii catolice în statele din Asia centrală și sudică, în scopul realizării unei alianțe împotriva musulmanilor, primele fiind soliile papale la hani mongoli.

În perioada 1240-1250, papa Inocențiu al IV-lea trimite drept soli, călugări franciscani și dominicani.

Astfel, franciscanii conduși de Plano Carpini au pornit în anul 1245 din Lyon, străbătând Europa Centrală, regiunea Hoardei de Aur, stepele Caspice, Asia Centrală și ajungând în cele din urmă, în Karakorum, capitala mongolilor. Această solie s-a întors în anul 1247 cu informații valoroase despre mongoli (fig. 51).

Ulterior, în anul 1252, pornește în călătorie trimis de Ludovic al IX-lea, regele Franței, Rubruquis care ajunge și el la Karakorum. Acesta are meritul de a fi primul călător european care susține că Marea Caspică este închisă, precum și existența podișului Asiei Centrale (fig. 51).

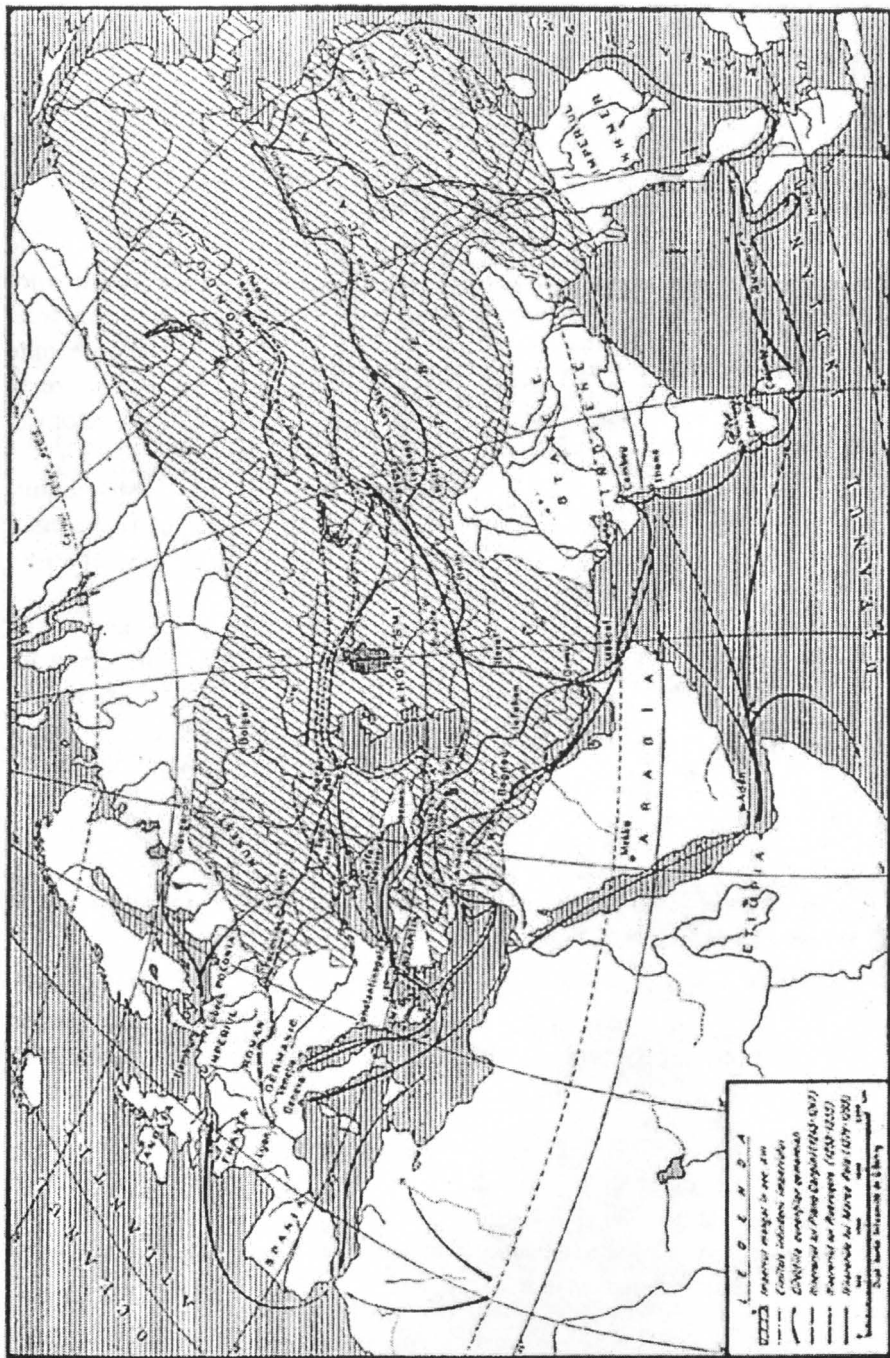

Fig. 51. Harta itinerariilor solilor creștini în secolul al XIII-lea (după Maghidovici I. P.).

3.6.3. MARCO POLO

În secolul al XIII-lea, negustorii care plecau din Europa apuseană în Asia aveau și misiuni diplomatice sau de spionaj, dar principala preocupare o constituia însă comerțul și de aceea a apărut necesitatea existenței unui îndreptar sau ghid.

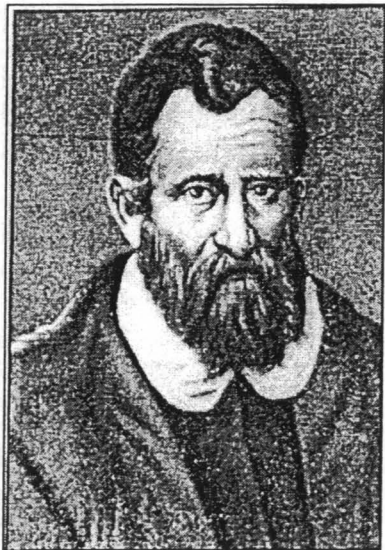

Fig. 52. Marco Polo (portret din secolul al XVIII-lea)

Rolul acestui ghid comercial era acela de a indica regiunile de origine a anumitor mărfuri, locurile unde prețul era cel mai accesibil, în ce regiuni pot fi vândute anumite mărfuri europene, dar și acela de a prezenta rutele cele mai sigure, descrierea traseelor sau prezentarea locurilor de înnoptat.

Astăzi se consideră că aceste ghiduri sau îndreptare comerciale au reprezentat germenii care au stat la baza apariției Geografiei economice.

Printre primele cărți de acest gen scrise în vestul Europei se numără cea a lui Marco Polo (fig. 52), intitulată "Carte despre varietatea lumii". Informațiile geografice și nu numai, cuprinse în această carte, au la bază atât observațiile realizate de Marco Polo însuși, cât și pe cele ale tatălui și unchiului său Niccolo și Maffeo Polo.

De altfel, cei doi au întreprins trei călătorii în Asia, prima dintre ele în anul 1254, pe traseul (fig. 53):

- Veneția - Constantinopol (unde au stat șase ani) - Crimeea de sud - fluviul Volga - stepele Mării Caspice - Podișul Ustiurt - Horezm (Aral) - fluviul Amu Daria - Munții Tian Șan - Depresiunea Djungaria - oaza Hami - râul Sulehe și de acolo la curtea hanului Hubilai (Kubilai).

Deși nu se știe cu precizie pe ce drum s-au înapoiat cei doi la Veneția, se cunoaște în schimb anul, 1269.

În anul 1271, frații Polo împreună cu Marco (fig. 53), pleacă într-o a doua călătorie, care a urmărit traseul:

- Palestina - Asia Mică - Podișul Armeniei - valea Tigrului - Iranul - poalele Munților Hinducș - poalele Podișului Pamir - sudul

Deșertului Takla Makan - râul Sulehe - Marele Zid Chinezesc - orașul Karakorum - fluviul Huang He - Klemenfu, reședința provizorie a hanului Hubilai situat la nord de Beijing (au stat în China 15 ani, fig. 53).

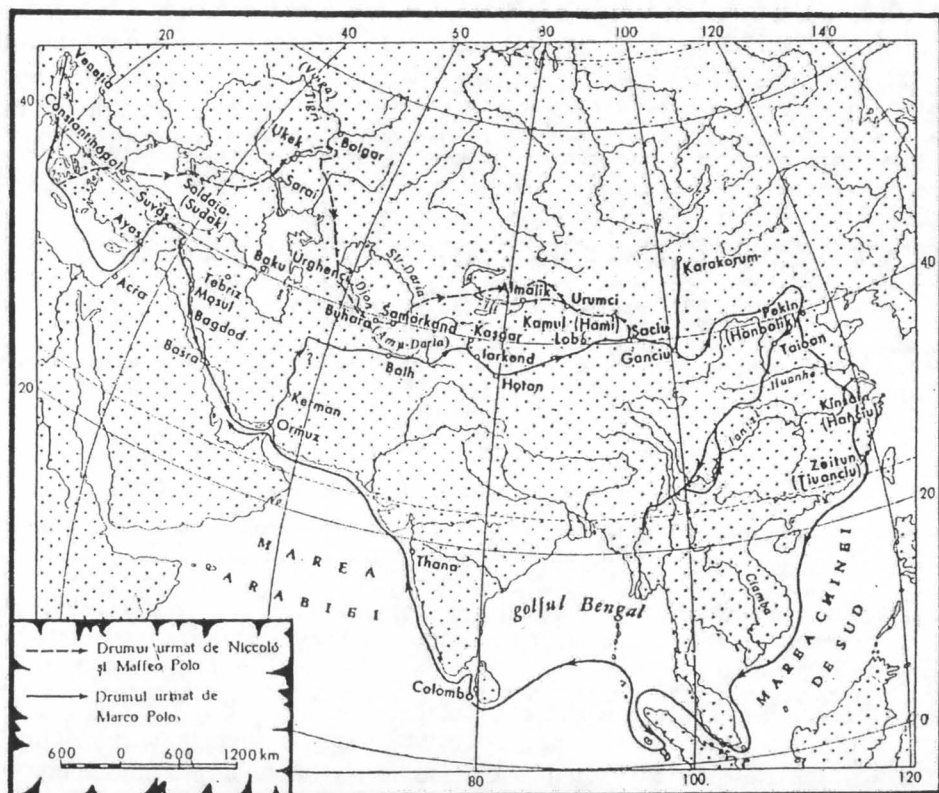

Fig. 53. Itinerariile familiei Polo în Asia (după Maghidovici I. P.).

Pe vremea cât a stat în China, Marco Polo a mai întreprins mai multe călătorii, dintre care două pe traseele:

- Pekin (Beijing), litoralul estic până în estul Insulei Taiwan, străbătând China de Nord, Centrală și de Sud (fig. 53)
- Spre sud-vest până în estul Tibetului și regiunile înconjurătoare

În anul 1291 au hotărât să se întoarcă acasă folosind drumul pe mare și au plecat din dreptul Insulei Taiwan:

- Marea Chinei de sud - Insula Sumatra - Insulele Nicobare și Andamane - Insula Ceylon - Marea Arabiei - Golful Persic - Iran - Veneția, unde au ajuns în anul 1295 (fig. 53).

Între 1297-1299, din motive necunoscute până astăzi, Marco Polo a stat în închisoarea din Genova, locul în care i-a dictat cartea sa unui alt deținut Rusticiano (Rusticello) din Pisa, carte care a apărut în anul 1298.

În anul 1299 el a fost eliberat din închisoare și s-a întors la Veneția unde a și murit în anul 1324

Cartea lui Marco Polo era foarte exactă, motiv pentru care a jucat un rol foarte important în istoria marilor descoperiri geografice, în trasarea drumurilor prin Asia și în realizarea unor hărți (mapamondul lui Fra Mauro), constituind în același timp, una dintre cele mai importante lucrări geografice din Evul Mediu.

3.6.4. CĂLĂTORI EUROPENI ÎN ASIA ÎN SECOLELE XIV-XV

3.6.4.1. *MISIONARII CATOLICI*

In anul 1289, călugărul franciscan italian Giovanni Montecorvino pleacă într-o călătorie spre localitatea Tebriz, în calitate de trimis al papei, ocazie cu care realizează descrieri ale Indiei și Chinei (aici a stat 35 de ani).

De asemenea, călugărul franciscan Odorico Da'Pordenone întreprinde o călătorie în Asia care a durat 12 ani, între 1318-1330, ducându-se pe mare și întorcându-se pe uscat. El este primul care descrie consumul de ceai în China și obiceiul de a lega strâns picioarele fetițelor pentru a rămâne mici.

În timpul călătoriei sale, el a străbătut Marea Arabiei, India, Ceylonul, Insulele Sumatra și Jawa, sudul Vietnamului și China, iar la întoarcere a traversat pe uscat întreaga Asie.

În anul 1339, în calitate de trimis al papei, Giovanni Marignolli a plecat din Avignon pe uscat, până la Beijing și s-a întors pe mare în anul 1353.

3.6.4.2. *CĂLĂTORI LAICI ÎN SECOLUL AL XV-LEA*

Cucerirea statelor musulmane din Asia centrală de către mongoli, a determinat apariția dorinței monarhilor din vestul Europei, de a-i câștiga de partea lor în calitate de aliați, împotriva turcilor.

În acest sens, între anii 1403-1406, Ruy Goncalez Clavijo întreprinde o călătorie în calitate de sol al lui Henric al III-lea, regele Castiliei, la curtea hanului mongol Timur Lenk, în traducere Timur cel Șchiop - a cărui denumire a

fost deformată de către europeni în Tamerlan - , la Samarkand. La întoarcere, el aduce informații noi despre Iranul de Nord și Asia Centrală, pe care le sintetizează în lucrarea „Istoria lui Tamerlan“.

De asemenea, între anii 1424-1444 negustorul venețian Niccolo de Conti, care a trăit mulți ani la Damasc, întreprinde o călătorie pe ruta:

- Damasc – Ormuz - portul indian Cambay - litoralul vestic al Indiei - Insula Ceylon - litoralul estic al Indiei - gurile de vărsare ale Gangelui - cursul râului Irrawaddy din Indochina - portul indian Cambay - Insula Socotra – Arabia - Peninsula Somalia - Egipt - Libia.

Impresiile sale de călătorie sunt cuprinse în cartea scrisă de către Poggio Bracciolini la porunca papei Eugeniu al IV-lea, intitulată “Patru cărți despre soarta schimbătoare”.

3.7. DESCOPERIRILE RUȘILOR

«Locuitorii din Novgorod au format un fel de oaze rusești printre pădurile nelocuite».

Platonov S. F.

3.7.1. DESCOPERIREA EUROPEI NORDICE

În mileniul I î.Hr., se constituie între râurile Vistula și Nipru, comunitatea vechilor triburi slave.

Abia în secolele I-II d.Hr., sunt menționate în scrierile lui Plinius cel Bătrân, Tacit și Ptolemeu, triburile slavilor sub numele veneților din regiunea Vistulei. Denumirea de slavi apare doar în secolul al VI-lea d.Hr. în izvoarele bizantine.

În general, istoricii consideră că între secolele IV-VI are loc cristalizarea celor trei mari ramuri slave, între secolele V-VII se produc marile lor migrații, iar între secolele VIII-X se situează expansiunea teritorială maximă.

Începând cu anul 602 d.Hr., slavii avansează spre nord în lungul cursului Volgăi și Niprului și ajung până în ținutul Lacului Ladoga.

Urmașii acestora sunt rușii, care au descoperit, cu excepția nordului Peninsulei Scandinavice și a Peninsulei Kola, în cazul cărora meritul aparține

normanzilor, tot nordul Europei și al Asiei și au fost în același timp, primii europeni care au călătorit pe mările Oceanului Arctic.

Pionierii acestor descoperiri au fost locuitorii din Novgorod care stăpâneau nordul european de la Peninsula Kola până în bazinul râului Pecioara și chiar dincolo de Munții Ural.

La acea vreme, pe actualul teritoriu european al Rusiei, existau mai multe state feudale, printre care și cnezatul Novgorodului.

Orașul Novgorod era localizat în apropierea Golfului Finic, pe râul Volhov care se varsă în Lacul Ladoga (fig. 54).

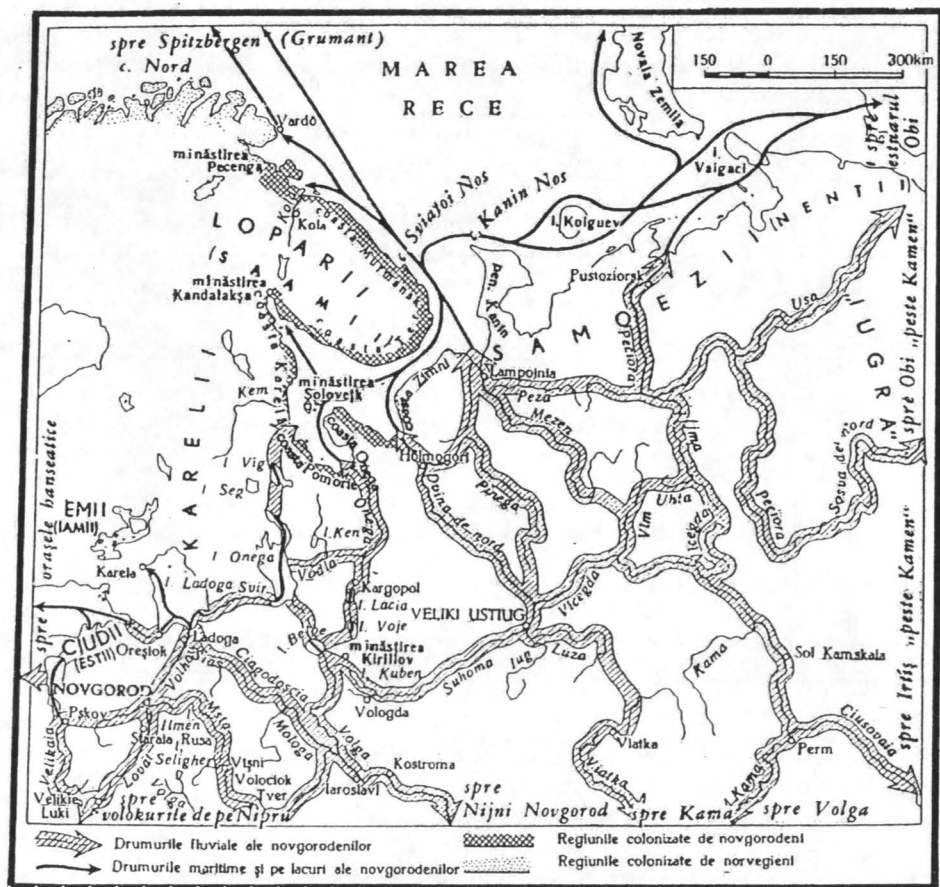

Fig. 54. Descoperirea Europei nordice de către ruși (după Maghidovici I. P.).

Novgorovenii erau în principal negustori, având legături strânse cu normanzii, fapt atestat de denumirea celui mai important port din Peninsula Kola, cu ieșire la Marea Barents, Murmansk, care în traducere înseamnă "normand".

Locuitorii din Novgorod foloseau mai multe căi comerciale, care având în vedere specificul Europei de Nord-Est, foloseau din plin numeroasele suprafețe acvatice, fie că erau lacuri, fie râuri.

Astfel, exista o rută de nord-est, care urmărea traseul:

- cursul râului Volhov - Lacul Ladoga – cursul râului Svir - Lacul Onega și ajungea la Marea Albă în golfurile Onega și Dvina (fig. 54).

O a doua rută, cea de nord-vest, urmărea:

- țărmul vestic al Lacului Ladoga, traversa Karelia, denumire sub care era cunoscută partea estică a Finlandei și ajungea pe țărmul vestic al Mării Albe (fig. 54).

Cu timpul, locuitorii din Novgorod au început să-și îndrepte atenția spre regiunile situate la est de ei, înspre Munții Ural.

În acest sens, au descoperit bazinul râului Peciora, cea mai importantă arteră fluvială din nord-estul Europei și Munții Ural, pe care îi numeau “Kamen”, în traducere Brâul de piatră (fig. 54).

Ei au numit întreaga regiune cuprinsă între râul Peciora și fluviul Obi, de o parte și de alta a Munților Ural, Iugra, termen cu care denumeau o serie de populații care trăiau în această regiune (fig. 54).

Pentru a ajunge din Novgorod în bazinul Pecioarei, ei foloseau două rute:

- ruta nordică mai dificilă, care urmărea râul Dvina, afluentul acesteia râul Pinega, râul Mezen cu afluentul său Peza, râul Țilma, până la Peciora.
- ruta sudică, mult mai ușoară, pe râurile Suhona și Vicegda, până la Pecioara, fără a se mai trece peste râul Mezen (fig. 54).

După ce novgorodenii au fost supuși de către cnezatul Moscovei au fost descoperite succesiv Peninsula Kanin, Insula Kolguev, Insula Vaigaci și marea insulă Novaia Zemlea, cuprinse în spațiul dintre mările Albă, Barents și Kara (fig. 54).

3.7.2. PRIMELE CĂLĂTORII ÎN SIBERIA

Anul 1483 este foarte important, deoarece el marchează prima expediție rusă în Siberia, pe fluviul Irtâș, o expediție militară condusă de către cnejii Feodor Kurbski-Ciornâi și Ivan Saltâkov-Travin.

Denumirea Siberiei, Sibir, apare prima dată în 1375 pe harta Catalană, unde era trecută Sebur. În Europa apuseană, denumirea de Sibir era dată unei localități și apare pe mapamondul venețianului Fra Mauro (1457-1459).

Interesant este faptul că termenul era necunoscut populațiilor băștinașe, ipoteza cea mai plauzibilă (Bartold V. V.) fiind aceea că el fusese preluat din izvoarele arabe, de la Ibir-Şabir.

Între anii 1499-1501, voievozii Moscovei și aliații lor au întreprins o mare expediție în Siberia de Vest, condusă de către cnejii Piotr Fiodorovici Ușatâi, Semion Feodorovici Kurbski și Vasili Ivanovici Gavrilov-Brajnik.

În timpul acestei expediții s-a stabilit pentru prima dată direcția corectă de la nord la sud a munților Ural, între Marea cea Rece (Oceanul Arctic) și Marea Chvalissk (Marea Caspică) și s-a descoperit partea cea mai înaltă a munților Ural, cea nordică, cu vârful Narodnaia, 1894 m.

În concluzie, în secolele XIV-XV, rușii își întinseseră stăpânirea până la fluviul Irtâș și pe cursul inferior al Fluviului Obi, tot din această perioadă începând să apară pe hărți lanțul muntos al Uralului.

În continuarea expansiunii lor spre est, spre sfârșitul secolului al XV-lea, vânătorii ruși aflați în căutare de blănuri, poate la fel de prețioase în această regiune ca și aurul în America de Nord de mai târziu, descoperă una după alta Marea Kara, Peninsula Iamal și Golful Obi.

Ei ajung departe spre est, până în bazinul inferior al râului Taz care se varsă într-o ramificație a Golfului Obi, cunoscută sub numele de Golful Taz, descoperind practic aproape întreaga jumătate nordică a Câmpiei Siberie de Vest. Regiunii din bazinul râului Taz i-au dat denumirea de Mangazeia, după numele unei populații locale.

Din acest moment, expansiunea rusă în Siberia este oprită, deoarece la mijlocul secolului al XVI-lea, regiunile până atunci fărâmițate locuite de către tătari, sunt cucerite și unificate de către hanul Kucium, fapt care nu a mai permis pătrunderea rușilor.

3.7.3. CĂLĂTORIA LUI AFANASI NIKITIN

Afanasi Nikitin era negustor rus, originar din localitatea Tver din apropierea Moscovei și în anul 1466 s-a alăturat împreună cu două corăbii, soliei trimise de către un șah care stăpânea unele teritorii de la Marea Caspică, la marele cneaz al Moscovei, Ivan al III-lea.

El a plecat din Tver, a urmărit cursul fluviului Volga, până la Marea Caspică, unde în timpul unei furtuni și-a pierdut întreaga avere, ajungând totuși în portul Derbent și apoi în localitatea Şemaha. Din acest moment, toate peregrinările sale au avut ca scop refacerea averii și în consecință el și-a continuat drumul în sudul Mării Caspice (fig. 55). De aici a traversat Munții Elbrus, a străbătut întreg Iranul, a ajuns la Strâmtoarea Ormuz și de acolo a plecat spre India (fig. 55).

După ce a stat doi ani în Podișul Deccan, în anul 1472 a pornit înapoi spre casă, traversând Marea Arabiei, Peninsula Somalia, Strâmtoarea Ormuz, a traversat pentru a doua oară Iranul, Podișul Armeniei, a ajuns la Marea Neagră și de aici pe valea Niprului, la Smolensk (fig. 55).

Însemnările sale sunt cuprinse în "Călătorie peste trei mări", care este inclusă în așa numita "Cronică de la Lvov" din anul 1475.

Călătoria lui Afanasi Nikitin, în afara caracterului ei aventuros, este importantă pentru că oferă prima descriere exactă a Indiei.

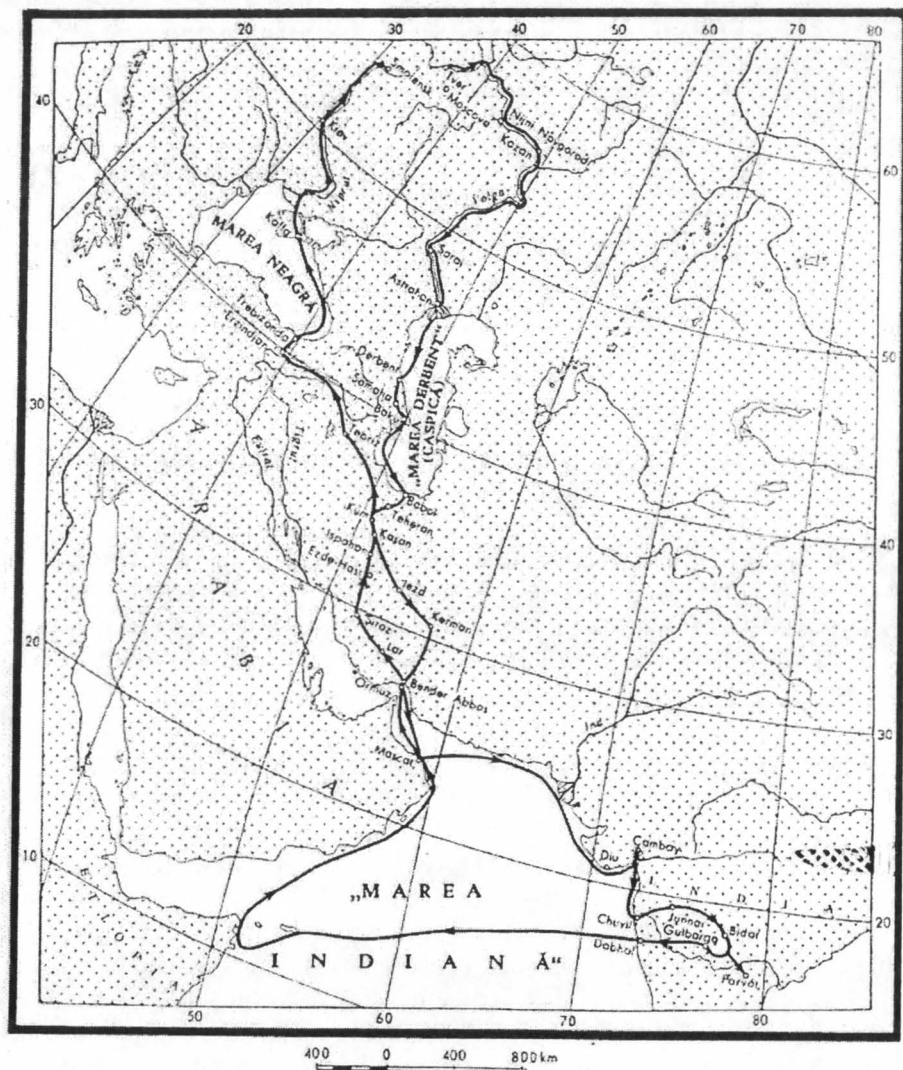

Fig. 55. Călătoria lui Afanasi Nikitin (după Maghidovici I. P.).

3.8. DESCOPERIRILE PORTUGHEZILOR

«În timpul lui Henric Navigatorul, țărml apusean al Africii a fost explorat și însemnat pe hărți pe o distanță de circa 3500 de km, de la strâmtoarea Gibraltar până în Guinea portugheză de astăzi, unde țărml cotește spre sud-est, indicând parcă drumul către India de miază-zii».

Maghidovici I. P.

3.8.1. PREMIZELE EXPANSIUNII PORTUGHEZE

Rivalitatea pe mare din Evul Mediu între Portugalia și Spania este arhicunoscută, precedând-o pe cea dintre Spania și Anglia și a impulsionat ritmul descoperirilor geografice.

Izvoarele antice menționează încă din mileniile II-I î.Hr. prezența triburilor iberilor în peninsula cu același nume, partea sa vestică fiind ocupată de triburile lusitanilor. Denumirea de iberi a derivat după toate aparențele din numele fluviului Hiberus (Ebru).

Civilizația din Peninsula Iberică s-a dezvoltat sub numeroasele influențe ale fenicienilor, celților, grecilor sau cartaginezilor.

În anul 19 î.Hr. în timpul domniei lui Augustus, romanii reușesc după 200 de ani de războaie să cucerească întreaga Peninsula Iberică, pe care o împart în trei provincii: Hispania Citerior în Nord, Hispania Ulterior în sud și Lusitania în vest.

În acest sens, este consemnată în izvoarele antice, în anul 154 î.Hr. răscoala triburilor lusitanilor din vestul peninsulei, conduși de către Viriathus.

Începând cu secolul al V-lea d.Hr. Peninsula Iberică este invadată de valurile migratoare ale vandalilor, suebilor, alanilor și vizigoților.

În anul 711 d.Hr. generalul berber Tariq ibn Ziad îl învinge în bătălia de lângă Toledo pe regele vizigot Roderic, această victorie marcând începutul dominației arabe în Peninsula Iberică. Denumirea de mauri dată arabilor de către europeni, provine din cuvântul grecesc «mauroi», în traducere negri.

Către anul 850 d.Hr., extremitatea nordică a Portugaliei nu se mai afla sub stăpânirea maură, iar către anul 1100 deja jumătatea nordică fusese eliberată. În jurul anului 1200 d.Hr., numai o porțiune restrânsă din extremitatea sudică a Portugaliei se mai afla sub influența maurilor.

Trebuie subliniat faptul că, la început, în contextul celor prezentate mai sus, Portugalia a avut un mare avantaj în raport cu Spania, deoarece în anul 1249 se petrece un fapt istoric de mare însemnătate, care a determinat un avânt deosebit în ceea ce privește călătoriile pe mare, acela că regii portughezi reușesc eliberarea de sub stăpânirea maurilor, cu aproape 250 de ani înaintea spaniolilor.

În același timp, premise ale expansiunii portugheze le-au constituit poziția geografică avantajoasă, dar și faptul că regii portughezi sprijiniți de burghezia din orașe au înfrânt primii în spațiul european, puterea clerului și a marilor feudali, dezvoltând o puternică flotă militară.

Se naște întrebarea de ce portughezii și-au direcționat expedițiile spre sud, în lungul litoralului vestic al Africii? Răspunsul este destul de simplu, deoarece în Marea Mediterană dominau catalanii, genovezii și venețienii, în Marea Nordului și Marea Baltică stăpânea Uniunea hanseatică, spre vest se desfășurau întinderile necunoscute ale Oceanului Atlantic și în aceste condiții, singura direcție ce oferea perspective era sudul, în lungul țărmurilor Africii.

În secolul al XIV-lea erau deja cunoscute arhipelagurile Azore, Madeira și Canare, care erau reprezentate pe harta Catalană de la 1375.

Începutul expansiunii portugheze poate fi plasat în anul 1415, atunci când este cucerit în nordul Africii orașul Ceuta, care devine baza de plecare a viitoarelor expediții.

De asemenea, nu trebuie neglijat rolul jucat de către prințul Henric Navigatorul (fig. 56), căruia i s-a dat acest apelativ în ciuda faptului că nu a întreprins nici o călătorie semnificativă, datorită importantului sprijin pe care l-a acordat expedițiilor portugheze.

Astfel, el a participat la expediția din 1415 care a dus la cucerirea Ceutei și odată ajuns acolo, a cules informații despre vestul Africii. Aceste informații arătau că dincolo de Munții Atlas se întindea Deșertul Sahara, iar dincolo de acesta se afla un fluviu mare - era vorba despre Senegal și Niger, considerate a fi unul singur și că ar avea legătură cu Nilul - de unde se aduc sclavi și aur.

Obsesia lui a fost să descopere țara aurului și a sclavilor, trimițând în acest scop foarte multe expediții, el fiind și întemeietorul unui observator și a unei școli de navigație.

Fig. 56. Portretul prințului Henric Navigatorul

3.8.2. DESCOPERIREA AFRICII DE VEST

În scurt timp, portughezii ajung până la 26° latitudine nordică, adică până la Capul Bojador situat la sud de Insulele Canare (fig. 57).

În anul 1419, Joao Zarco și Tristao Teixeira, doi nobili portughezi, descoperă pentru a doua oară Insula Madeira (în traducere înseamnă Pădure), prima oară acostând acolo navigatorii italieni, acest eveniment marcând începutul exploatării coloniilor de către portughezi (fig. 57).

Fig. 57. Portughezii descoperă Africa de Vest

Între anii 1431-1432, Gonsalvo Velho Cabral descoperă în timpul unei expediții pe mare Insula Santa Maria din Arhipelagul Azorelor, găsit mai întâi tot de către italieni.

Trei ani mai târziu, în 1435, Gil Eannes navighează dincolo de Capul Bojador (Sahara Occidentală), iar Affonso Goncales Baldaya ajunge la Tropicul Racului (fig. 57).

Din acest moment, descoperirile portughezilor pe țărmul de vest al Africii se succed într-un ritm trepidant, în anul 1441 Antao Goncalves și Nuno Tristao atingând Capul Blanc, căruia i-au spus Capul Blanco, în traducere din limba portugheză Capul Alb, situat în zona litorală a Saharei Occidentale.

În acea vreme portughezii numeau regiunea cuprinsă între Munții Atlas și Capul Blanc, Rio de Oro, în traducere Râul de Aur.

Același Nuno Tristao descoperă în anul 1443 la sud de Capul Blanc, mica insulă Arguin, situată în largul coastelor Mauritaniei.

Putem susține ideea că începând din acest moment, descoperirea țărmurilor Africii de Vest a fost grăbită de „vânătoarea” de sclavi.

Corăbiile portugheze erau propulsate atât de către vânt, prin intermediul velaturii, cât și prin intermediul vâslelor, la care erau folosiți sclavi. Deoarece băștinașii au părăsit zonele de litoral, fiind îngroziți la fiecare apariție a corăbiilor portugheze, aceștia din urmă au fost obligați să exploreze în căutare de sclavi regiunile din interiorul continentului african. Deoarece ei nu erau familiarizați cu terenul și datorită faptului că la aceste expediții în interior participa un număr redus de soldați, ei erau de cele mai multe ori decimați. Din aceste motive portughezii au fost forțați să exploreze mai departe spre sud țărmurile africane, în goana lor după sclavi.

În acest sens, în anul 1445 a fost organizată o importantă expediție, la care au participat mai multe corăbii și care a fost condusă de către Lanzarote.

Doi dintre căpitanii acestor corăbii, deja celebrul Nuno Tristao și Diniz Diaz, descoperă în timpul unei incursiuni spre sud, gurile de vărsare ale fluviului Senegal.

Cu aceeași ocazie, Diniz Diaz descoperă Capul Verde pe care l-a denumit așa, deoarece era primul punct la sud de Deșertul Sahara unde creșteau palmieri.

Un alt căpitan participant la această expediție, Alvaro Fernandez descoperă gurile de vărsare ale fluviului Gambia (fig. 57).

În anul 1446, Nuno Tristao descoperă în largul coastelor actualului stat Guineea Bissau, în dreptul paralelei de 10° 5' latitudine nordică, Arhipelagul Bissages și mica insulă Tristao, care îi poartă și astăzi numele, dar, din nefericire, marele explorator este ucis în timpul unei expediții efectuate în interiorul continentului.

Zece ani mai târziu, în 1456 sunt descoperite de către negustorul venețian Alvise de Ca' da-Mosto care înființase în Portugalia, împreună cu genovezul Antoniotto Usodimare o companie de comerț, Insulele Capului Verde.

Anul 1460 marchează un eveniment tragic, moartea celui care și-a dedicat întreaga viață sprijinirii expedițiilor portugheze pe mare, fapt pentru care a și fost numit, prințul Henric Navigatorul.

Un an mai târziu, în 1461, Pero Do Cintra descoperă mai întâi Guineea, apoi Sierra Leone, numită de el Serra do Leao în traducere Munții Leoaicei și

Liberia, căreia i-a spus Costa de la Pimienta, adică Coasta Piperului, denumire provenind de la planta malageta asemănătoare cu piperul, care crește în această regiune (fig. 57).

Pero Do Cintra a ajuns până la Capul Palmas, situat la 4° latitudine nordică, în extremitatea sud-estică a Liberiei, dând practic semnalul pentru descoperirea Golfului Guineei.

Între anii 1461-1462, genovezul Antonio Noli și portughezul Diogo Gomez încheie descoperirea Insulelor Capului Verde, prin explorarea grupului vestic al acestor insule.

În anul 1469, Fernao Gomez trimite mai multe expediții, care descoperă succesiv tot Golful Guineei, Costa del Marfil, în traducere Coasta Fildeșului, Costa del Oro, Coasta aurului (Ghana) și Costa de los Esclavos, Coasta sclavilor sau Lagunele blestемate, situată între gura de vărsarea fluviului Volta și delta Nigerului (fig. 57).

Ultima dintre aceste expediții, cea condusă de Sequeira, a trecut pentru prima dată Ecuatorul, ajungând până la 2° latitudine sudică și descoperind cu acest prilej vulcanul Camerun, Insula Sao Tome și Principe și Insula Fernando Poo (fig. 57).

Între anii 1484-1486, expediția condusă de către Diogo Cao, descoperă gurile de vărsare ale fluviului Congo și întreaga coastă a Angolei, ajungând până la Capul Cross, adică la 22° latitudine sudică, în Africa de Sud-Vest (fig. 57).

Epopeea portugheză în vestul Africii, care a durat aproape 75 de ani, se încheie odată cu expediția lui Bartolomeo Diaz, care descoperă Capul Bunei Speranțe (Buena Esperanza), numit inițial Cabo Tormetoso, în traducere Capul Furtunilor (fig. 57).

Diferența atât de mare între înțelesul celor două denumiri, poate fi explicată în cazul termenului “tormetoso”, prin aceea că Bartolomeo Diaz a traversat o mare agitată atunci când l-a descoperit.

În cazul termenului “buena esperanza”, introdus mai târziu, când călătoriile în Oceanul Indian și cel Pacific aveau deja un caracter regulat, explicația ar fi că, marinarii de pe corăbiile care se întorceau în Europa dintr-o călătorie în Asia sau Pacific (luni de zile fără să vadă uscatul), atunci când zăreau extremitatea sudică a Africii, se considerau salvați, de aici traseul fiind foarte ușor, în lungul coastei de vest a continentului negru. Astfel, în timpul lungilor traversări ale întinderilor oceanice aproape nesfârșite, ceea ce îi îmbărbăta pe marinari era numai “buna speranță”, de a zări în sfârșit extremitatea sudică a Africii.

Odată cu expediția lui Bartolomeo Diaz și descoperirea Capului Bunei Speranțe, drumul spre India era deschis, așteptând doar un mare explorator care să-l afle și acesta va apărea în curând în persoana lui Vasco da Gama.

3.9. ROLUL GEOGRAFILOR DIN EVUL MEDIU

Comparativ cu Antichitatea, Evul Mediu este inferior din punct de vedere al realizărilor din domeniul geografiei, dar trebuie făcute totuși, câteva distincții.

În primul rând, fără contribuția normanzilor și arabilor, popoare necreștine, Evul Mediu ar fi avut un orizont geografic mult mai redus. În al doilea rând, Imperiul Bizantin are realizări geografice mediocre, care sunt însă mult superioare celor ale țărilor din Europa Apuseană.

În prima perioadă a feudalismului se constată un regres general al științelor și implicit și al Geografiei, regres care poate fi explicat pe de o parte, prin distrugerea elementelor de bază ale culturii antice de către popoarele migratoare, iar pe de altă parte prin rolul nefast jucat de Biserica catolică prin dogmatismul ei.

În acest sens, grăitoare sunt cuvintele lui J. D. Bernal, care susținea că «știința rămâne în Evul Mediu un aspect, de altminteri nu foarte important, al marii încercări de a justifica ordinea divină a Universului».

De asemenea, unul dintre cei mai studioși oameni de știință medievali, Robert Grosseteste, considera științele ca un mijloc de a ilustra adevărurile teologice.

Între secolele al X-lea și al XV-lea d.Hr. se constată un reviriment determinat în principal de apariția burgheziei și de lupta acesteia împotriva învățăturii scolastice promovate de Biserică.

În secolul al XI-lea, atrag atenția lucrările cu caracter științific scrise de stareța Hildegarde din Bingen, (1098-1179) «Liber divinorum operum» și «Physica», în care se fac referiri la roci, plante și animale specifice Germaniei.

În secolul al XII-lea, se remarcă descrierile călătoriilor întreprinse în Irlanda și Țara Galilor de către englezul Giraldus Cambrensis (1147-1223), intitulate «Topographia Hibernica» și «Itinerarium Cambriae», în care există descrieri bazate pe observații directe referitoare la munți, lacuri, fluvii, caracteristici climatice, fenomene marine, obiceiuri sau influența climei asupra temperamentului oamenilor.

Secolul al XIII-lea le aparține lui Albert cel Mare și Roger Bacon, progresul științelor datorându-se concepției conform căreia «omul este dator să cerceteze natura, deoarece ea este și pentru că este opera divinității».

Albert cel Mare a scris o cosmografie în care apar și elemente de geografie fizică, în timp ce Roger Bacon (1214-1294) explică doctrina lui Aristotel referitoare la sfericitatea Pământului.

Se remarcă de asemenea, lucrările enciclopedice ale lui Thomas Cantipratensis "De rerum naturae" publicată între 1245-1250 și "Speculum naturale" (Oglindea naturii) a lui Vincent de Beauvais publicată în anul 1248.

Tot în secolul al XIII-lea apar și o serie de lucrări de geografie matematică, redactate de către matematicianul arab Nasr ad-Din.

Cele mai importante descoperiri ale Evului Mediu au fost realizate de către normanzi în Atlanticul de Nord, de către ruși în Europa Nordică și Siberia și de către portughezi în vestul Africii.

Arabii au marele merit că au conservat scrierile antice, școala lor geografică bazându-se pe concepțiile lui Eratostene și Ptolemeu, ei neaducând informații noi în privința marilor teme de dezbateră geografică ale timpului.

Totuși, erudiții arabi au perfecționat instrumentele de observație, printre care astrolabul și au întocmit tabele matematice foarte necesare navigației.

De asemenea, în domeniul cartografiei, contribuția arabilor este destul de modestă, pentru că hărțile lor nu aveau scară de proporție, coordonate geografice și erau geometrizate, contururile fiind departe de realitate.

Cele mai importante hărți ale Evului Mediu sunt reprezentate prin Harta catalană de la 1375, Mapamondul lui Fra Mauro (mijlocul secolului XV), pictat pe peretele unei mănăstiri din Veneția și Harta lui Toscanelli de la 1474, care de altfel, a și constituit baza cartografică a primei expediții a lui Columb (fig. 58). Aceștia li se mai pot adăuga și harta danezului Klaudius Klausen Svart din 1427 și Atlasul de la Varșovia din 1467. Remarcăm de asemenea, o hartă portugheză a lumii, realizată în anul 1490 (fig. 59).

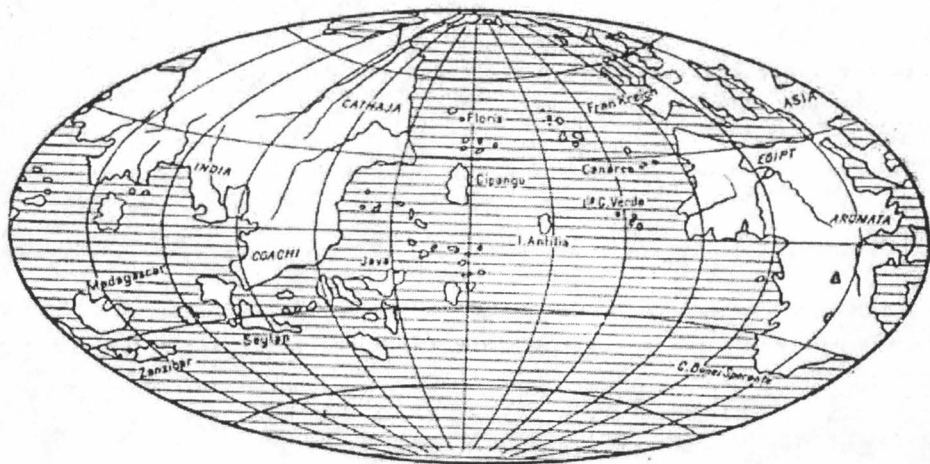

Fig. 58. Harta lui Toscanelli

Fig. 59. Hartă portugheză a lumii din anul 1490

Însă, cel mai vechi document cartografic care s-a păstrat, datează dinaintea anului 1300 (1280-1290?) și este reprezentat de către “harta pisană”.

Cea mai mare realizare cartografică a Evului Mediu o reprezintă portulanele, care erau hărți nautice construite pe baza coordonatelor geografice și orientate după punctele cardinale determinate cu busola. Ele indicau cu precizie direcțiile, distanțele și chiar linia țărmului.

Totuși, portulanele nu reprezentau propriu-zis hărți, ci mai mult descrieri ale litoralului și porturilor, un ghid de navigație care era uneori însoțit și de desene, pe care le-am putea numi hărți.

O situație cu totul diferită este cea a hărților maritime, care au fost menționate pentru prima dată de către Guillaume de Naugis în anul 1270, în legătură cu o călătorie pe mare a regelui Ludovic al IX-lea cu o navă genoveză (Ovidiu Drimba, 2000).

Cel mai vechi portulan cunoscut este cel al lui Pietro Visconti (1318), numit și Atlasul nautic, urmat de Harta lui Marino Sanudo din 1321.

Portulanele se bazau în mare măsură pe vechile periplusuri și au constituit baza cartografică a marilor expediții de mai târziu.

Cu toate că s-au realizat unele progrese în ceea ce privește reprezentarea corectă a țărmurilor bazinului mediteranean, al insulelor britanice sau ale Danemarcei, nu s-a reușit elaborarea nici unei hărți a interiorului vreunei țări.

Un fapt important este acela că în această perioadă, geografia devine unul dintre cele mai importante obiecte de studiu în școală.

3.10. NAVELE EVULUI MEDIU

Vikingii aveau trei tipuri de nave, a căror denumire era dată după podoabele care împodobeau prova. Astfel, cele mai mari nave erau drakkarele (fig. 60), care aveau la prova un cap de balaur (fig. 61), urmate de snekkare, împodobite cu un cap de șarpe. Vikingii mai aveau și o navă auxiliară pe care o denuneau holkkar.

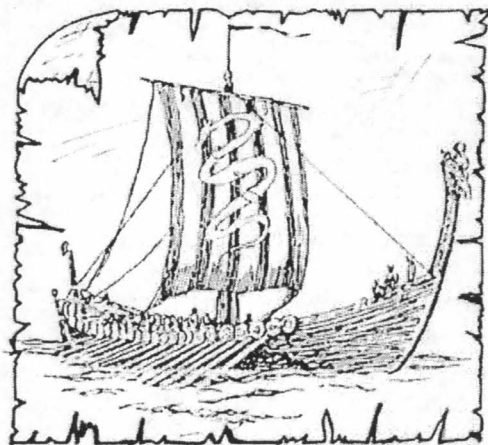

Fig. 60. Drakkar normand

Fig. 61. Cap de balaur (dragon) care împodobește prova corăbiilor normande

Conform descoperirilor arheologice făcute mai ales în Suedia și Norvegia (fig. 62), precum și datorită obiceiului de a îngropa comandantul care a murit împreună cu nava sa, putem afirma astăzi că drakkarele aveau 30 de metri lungime, 12 până la 16 perechi de rame și un echipaj de 60-80 de oameni (fig. 63).

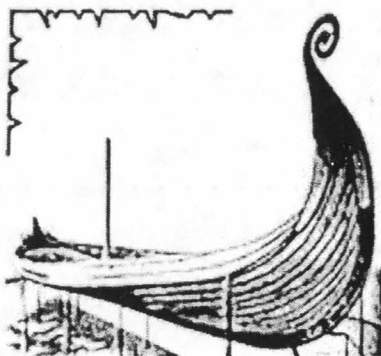

Fig. 62.
Drakkarul
descoperit în
localitatea
Gokstad
(după
Bearn P.)

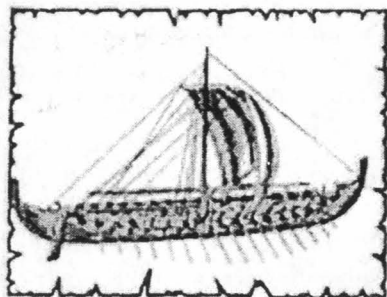

Fig. 63. Aspectul și dimensiunile navelor normande

Vikingii nu cunoșteau Steaua Polară, dar se orientau după o stea dublă care indica cu aproximație nordul, căreia îi spuneau Tyr.

De asemenea, dețineau un fel de cadran cu care determinau poziția Soarelui și foloseau așa numitele aliuri care îi ajutau să navigheze în funcție de direcția vântului.

Singurii care au reușit la începutul Evului Mediu să-i concureze pe arabi în bazinul Mediteranei au fost bizantinii. Aceștia foloseau ca tipuri de nave, dromonul, panfila și accaciile, acestea din urmă fiind nave de transport.

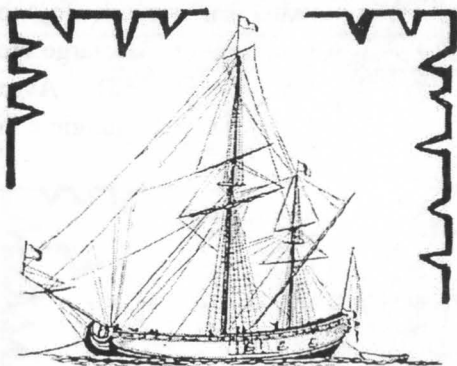

Fig. 65. Galiotă

Nava obișnuită a venețienilor era galera (fig 64), care avea o lungime de 40-55 de metri, între 26-30 rame la fiecare bord și un deplasament de aproximativ 200 tone.

Venețienii dispuneau și de nave ușoare și zvelte de luptă propulsate de vânt, galiota (fig. 65) și fusta, sau de transport, mult mai greoaie, panfila, galionul (fig. 66), galeonca.

Mai târziu a apărut galeasa, un tip intermediar între galera și navele amintite anterior, care a ajuns cea mai mare navă venețiană, având trei catarge, 60-70 de metri lungime, 150 de rame și un deplasament de 1000 tone.

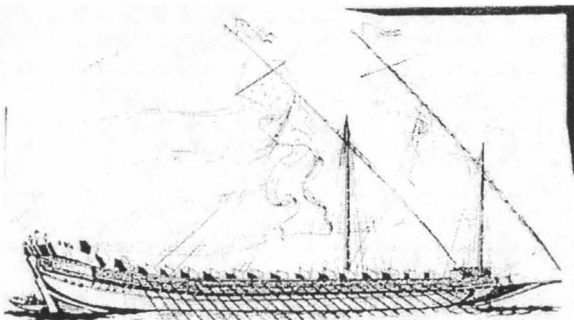

Fig. 64. Galeră

Principalul tip de navă îl reprezenta dromonul care avea două rânduri de rame, câte 30-40 în fiecare bord și un echipaj de 300 de oameni. Dromoanele bizantine au reușit să țină pîpt atacurilor flotelor arabe deoarece foloseau și focul grecesc, un amestec de pucioasă, salpetru și smoală, dizolvate în petrol, care era aruncat asupra navelor adverse printr-un tub de aramă și provoca incendii greu de stăvilit.

Fig. 66. Galion

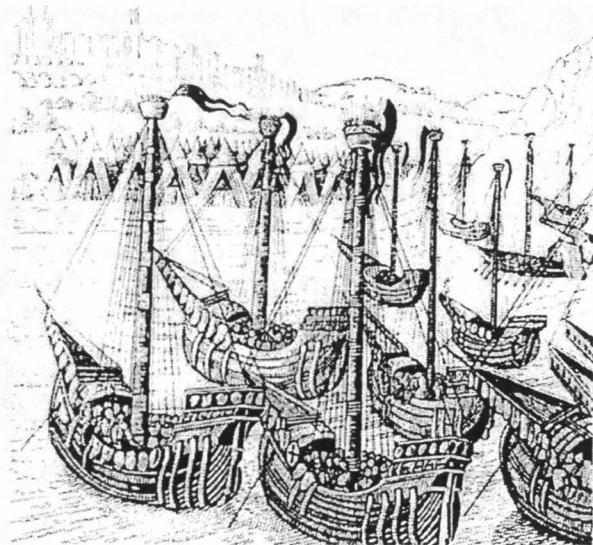

Fig. 67. Flota cruciată în fața Bizanțului

16-24 de rame. Alte nave folosite de către arabi erau dungiyah, baghla (baghia), sanbuk, boom, bedini și galera maură (fig. 69).

Uniunea hanseatică, cunoscută și sub denumirea de Hansa, înființată în secolul XIII folosea kogga (fig. 70) și holk-ul.

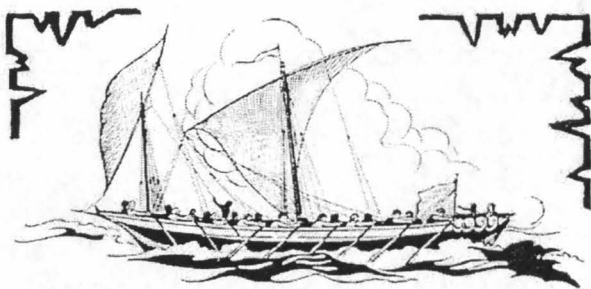

Fig. 68. Felucă

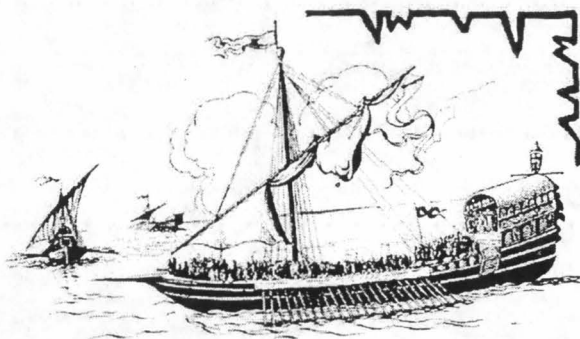

Fig. 69. Galeră maură

Genovezii foloseau în mai mică măsură galerele și mai mult nava, transformată ulterior în cocca (kogga), cu un deplasament care varia între 240-1000 de tone. Tot genovezii mai utilizau și nave de transport mai mici, cum ar fi fusta, tafariele, taride sau teride și legno (fig. 67).

Principala navă arabă care era de fapt o galera cu două catarge era feluca (fig 68). Avea 16-20 de metri lungime și

Țările Române dețineau și ele o flotă comercială, fapt atestat de către un document venețian din anul 1462, care consemna prezența în Marea Mediterană a unei «nave del valacho», sintagmă care îl desemna pe domnitorul Ștefan cel Mare (fig. 71).

De asemenea, în anul 1475, turcii au cucerit cetatea portuară genoveză Caffa și conform cronicii moldo-germane, au trimis 32 de corăbii încărcate cu pradă spre Constantinopol. Însă, în timpul traversării Mării Negre echipajele genoveze s-au răsculat și au predat navele domnitorului Ștefan cel Mare care le-a încorporat în flota moldovenească (Retinschi Al., 1979).

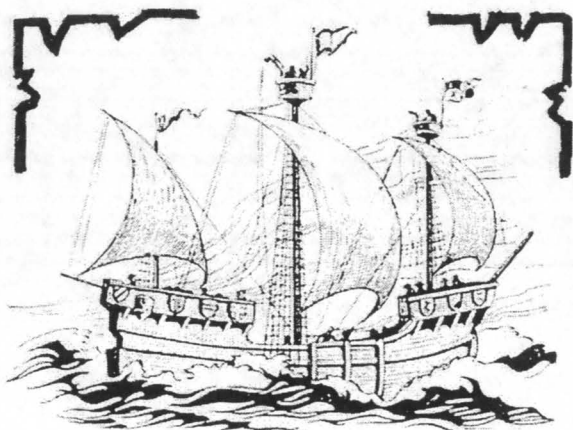

Fig. 70. Kogga hanseatică

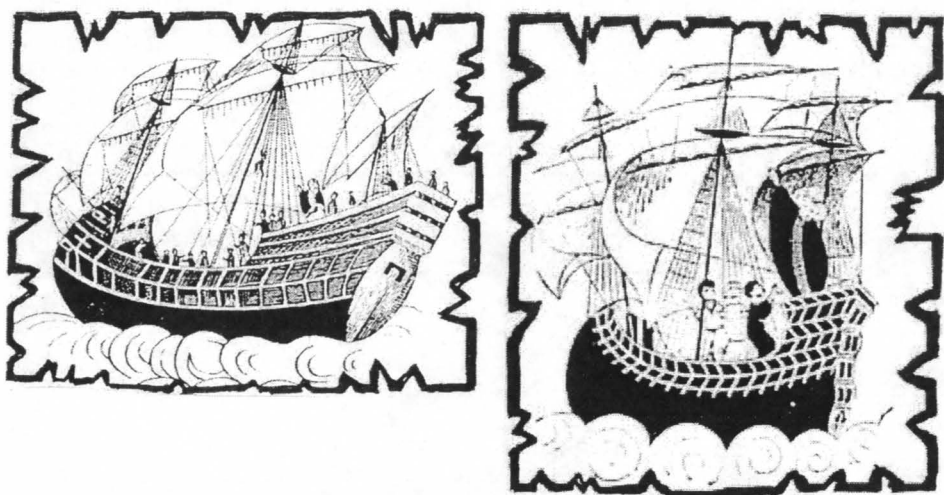

Fig. 71. Nave moldovene (după frescele de la mănăstirile Roman și Sucevița)

3.11. CRONOLOGIA DESCOPERIRILOR GEOGRAFICE

PERIOADA	EVENIMENTUL GEOGRAFIC
Secolul IV d.Hr.	Are loc presupusa călătorie în Oceanul Atlantic a lui Brandan, originar din Irlanda.
Secolul VII d.Hr.	Începe expansiunea arabă.
Secolul VIII d.Hr.	Începe expansiunea normandă. Arabii descoperă Insulele Comore din Oceanul Indian. Călugării celți descoperă Islanda și Insulele Faroer. Normanzii cuceresc Insulele Orcade, Hebride și Shetland. Apare legenda "Insulelor rătăcitoare".
Secolul IX d.Hr.	Arabii descoperă insulele Madagascar și Mozambic. Normandul Other ajunge la Marea Albă. Apare Cartea drumurilor și a statelor scrisă de arabul Ibn Hordadbeh. Apare Cartea comorilor scrisă de arabul Ibn Rusta, cu informații despre Europa de Est.
867 d.Hr.	Normandul Naddod este aruncat de furtună în Islanda.
869-870 d.Hr.	Normandul Hardar își petrece iarna în Islanda.
870 d.Hr.	Călătoria normandului Floke în Islanda, pe care o numește Țara de gheață.

871 d.Hr.	Călătoria în Islanda a normanzilor Ingolfr Arnarson și Leif.
877 d.Hr.	Normandul Ingolfr Arnarson întemeiază în Islanda aşezarea Reykjavik (Golful Fumegând).
920 d.Hr.	Normandul Gunnbjorn zăreşte Groenlanda.
921-922 d.Hr.	Solia arabului Ibn Fadhlān la bulgarii de pe Volga.
952 d.Hr.	Apare Cartea climelor scrisă de arabul Istachri.
Aprox. 956 d.Hr.	Călătorul arab Masudī scrie Pășunile de aur și minele de diamante și Comunicări și observații.
977 d.Hr.	Apare cartea arabului Ibn Haukal Căi și regate
982-986 d.Hr.	Normandul Erik Raude descoperă și colonizează Groenlanda (Țara verde).
987 d.Hr.	Islandezul Bjarne se rătăcește și zărește coasta nord-estică a Americii de Nord.
1000 d.Hr.	Normandul Leif cel Fericit descoperă coasta de nord-est a Americii de Nord.
972-1048 d.Hr.	Perioada în care trăiește cel mai mare geograf din secolul X, Biruni originar din Horezm care a scris prima lucrare de geografie generală Kanon Masuda.

Secolul XI d.Hr.	Rușii din Novgorod descoperă nordul Europei între Peninsula Kola și râul Peciora.
Secolul XII d.Hr.	Rușii trec dincolo de Munții Ural.
1141 d.Hr.	Sultanul turc Sandjar este înfrânt lângă Samarkand de către karakitai, apărând legenda Regelui preot Ioan.
1100-1166 d.Hr.	Perioada în care a trăit arabul Idrisi cel care a întocmit două hărți ale lumii.
1179-1229 d.Hr.	Perioada în care a trăit arabul Iakut cel care a scris Dicționarul geografic.
1245-1247 d.Hr.	Călătoria călugărului franciscan Plano Carpini la curtea hanului mongol de la Karakorum.
1249 d.Hr.	Regii portughezi eliberează țara de sub stăpânirea maurilor.
1252 d.Hr.	Călătoria lui Rubruquis la Karakorum.
1254-1269 d.Hr.	Călătoria fraților Pole, Niccolo și Maffeo la curtea hanului mongol.
1271 d.Hr.	Călătoria lui Marco Polo în Asia.

1289 d.Hr.	Călătoria călugărului franciscan italian Giovanni Montecorvino în India și China.
1318 d.Hr.	Apare Atlasul nautic al lui Pietro Visconti.
1318-1330 d.Hr.	Călătoria călugărului franciscan Odorico Da' Pordenone în Asia.
1325-1350 d.Hr.	Călătoriile arabilui Ibn Battuta, care au însumat peste 120000 km.
1339 d.Hr.	Călătoria în China a lui Giovanni Marignolli.
1364-1365 d.Hr.	Rușii trec de Munții Ural și ajung la fluviul Obi.
1375 d.Hr.	Apare Harta catalană.
1403-1406 d.Hr.	Călătoria lui Ruy Goncalez Clavijo la curtea lui Timur Lenk de la Samarkand.
1415 d.Hr.	Portughezii cuceresc orașul Ceuta din nordul Africii.
1419 d.Hr.	Nobilii portughezi Joao Zarco și Tristao Teixeira descoperă pentru a doua oară Insula Madeira (Pădure).
1427 d.Hr.	Apare harta danezului Klaudius Klausen Svart cuprinzând descoperirile normanzilor din nord-vestul Oceanului Atlantic.

1431-1432 d.Hr.	Portughezul Gonsalvo Velho Cabral descoperă Insula Santa Maria din Arhipelagul Azorelor.
1435 d.Hr.	Portughezul Gil Eannes trece dincolo de Capul Bojador 26 ⁰ latitudine nordică, iar Affonso Goncalves Baldaya ajunge la Tropicul Racului.
Mijl. sec. XIV d.Hr.	Rușii descoperă insulele Novaia Zemlea, Kolguev, Vaigaci și Peninsula Kanin. Navigatori italieni rămași necunoscuți descoperă insulele Azore și Madeira.
1441 d.Hr.	Portughezii Antao Goncalves și Nuno Tristao ating capul Blanc din vestul Africii.
1443 d.Hr.	Nuno Tristao descoperă la sud de Capul Blanc, Insula Arguin.
1445 d.Hr.	Expediția portughezului Lantarote descoperă gurile de vărsare ale fluviilor Senegal și Gambia, Capul Verde, Arhipelagul Bissages și Insula Tristao.
1456 d.Hr.	Portughezul Ca' Da Mosto descoperă insulele Capului Verde.
1457-1459 d.Hr.	Mapamondul lui Fra Mauro pictat pe pereții unei biserici din Veneția.
1461 d.Hr.	Portughezul Pero Do Cintra descoperă Guineea, Sierra Leone și Liberia, ajungând până la Capul Palmas (4 ⁰ latitudine nordică).

1466-1472 d.Hr.

Are loc călătoria peste trei mări a rusului Afanasi Nikitin.

1467 d.Hr.

Apare Atlasul de la Varșovia.

1469 d.Hr.

Portughezul Fernao Gomez trimite mai multe expediții care descoperă Golful Guineei, între fluviile Volta și Niger.

Ultima expediție condusă de Sequeira trece Ecuatorul (2^0 latitudine sudică) și descoperă vulcanul Camerun și insulele Sao Tome și Principe, Fernando Poo.

1474 d.Hr.

Apare harta lui Toscanelli.

1483 d.Hr.

Rușii întreprind prima expediție în Siberia, pe Irtâș afluentul lui Obi.

1484-1486 d.Hr.

Portughezul Diogo Cao descoperă gurile fluviului Congo (Zair) și coasta Angolei, ajungând până la Capul Cross (22^0 latitudine sudică).

1487 d.Hr.

Portughezul Bartolomeo Diaz ajunge la Capul Bunei Speranțe (Tormetoso) și deschide calea spre India.

3.12. STADIUL CUNOAȘTERII PĂMÂNTULUI

În Evul Mediu, cunoștințele asupra întinderii Pământului erau mai ample în raport cu Antichitatea (fig. 72).

Oamenii cunoșteau deja Atlanticul de Nord, incluzând insulele Hebride și Orcade, Shetland, Islanda și Groenlanda. De asemenea, normanzii debarcaseră pe coastele nord-estice ale Americii de Nord.

Portughezii exploraseră țărmul vestic al Africii, până la Capul Bunei Speranțe și fuseseră descoperite insulele situate în largul Africii de Vest.

Țărmul estic al Africii era cunoscut între «cornul Africii», Peninsula Somalia și Insula Madagascar, inclusiv insulele Comore și Seychelles din Oceanul Indian.

În interiorul continentului african fusese explorată o parte a Deșertului Sahara și Podișul Abisiniei.

În Europa, fusese descoperită întreaga Peninsulă Scandinavică, Peninsula Kola, și Marea Baltică, realizări datorate normanzilor.

De asemenea, rușii au explorat întreaga Europă Nordică și Estică, ajungând la Munții Ural. Tot rușii au început și explorarea Oceanului Arctic descoperind Marea Albă și Kara și insulele Vaigaci, Kolguev și Novaia Zemlea.

În Asia, rușii trecuseră de fluviul Obi, ajungând la râul Taz, descoperind o parte însemnată din Câmpia Siberiei de Vest. Tot pe continentul asiatic, era acum cunoscută în întregime Peninsula Arabia, India, Indochina, China, Coreea și Asia Centrală, inclusiv Mongolia.

Totodată, corăbierii din Evul Mediu navigau pe Marea Japoniei, Marea Galbenă și Marea Chinei de Est.

Cu toate aceste realizări, nu erau cunoscute deloc Americile și Australia, cât și cea mai mare parte a Africii interioare. De asemenea, nu era cunoscută partea nord-estică a Asiei și cea mai mare parte a oceanelor Arctic și Pacific.

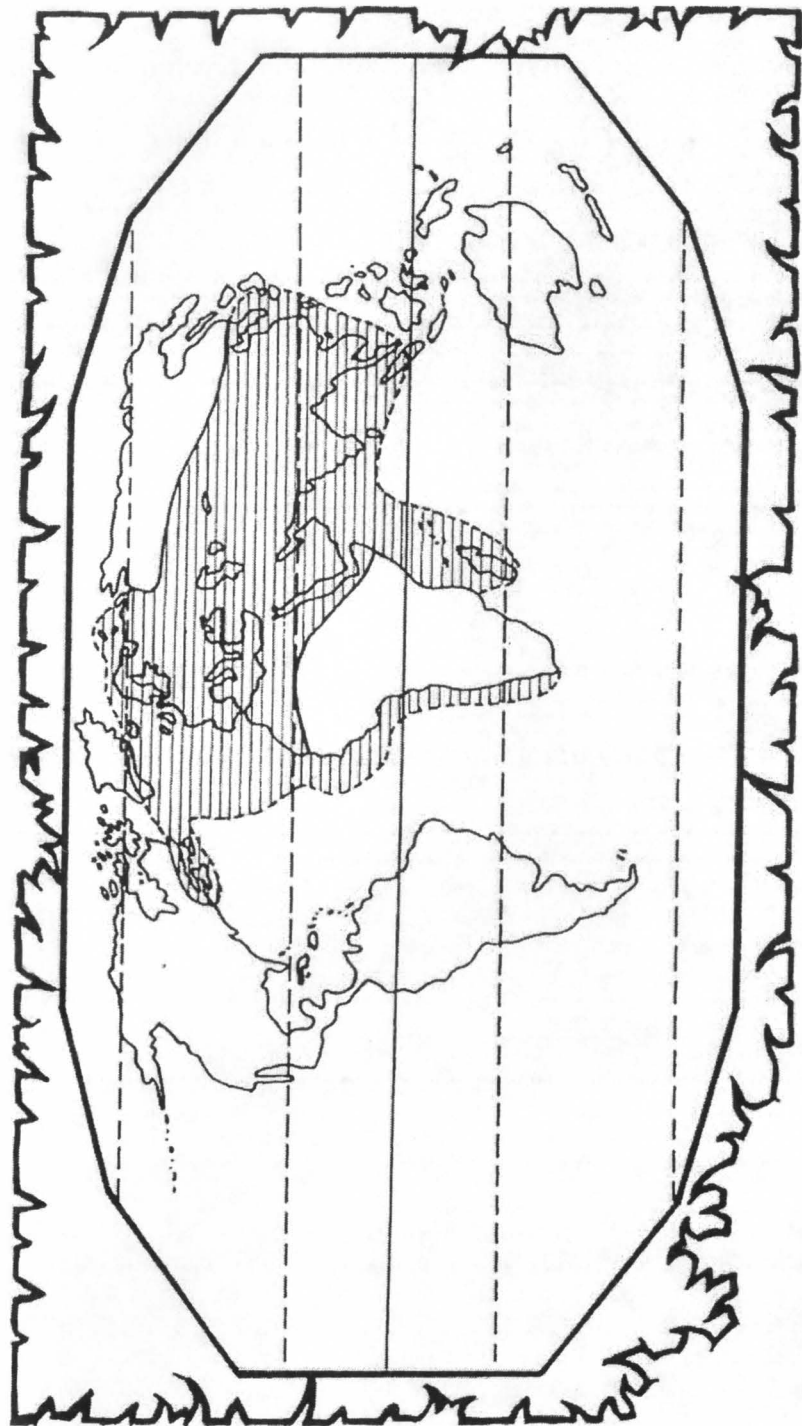

Fig. 72. Horizontul geografic în Evul Mediu

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. Belcin Comelia, Popescu Al. (1976), Vikingii, Ed. Albatros, București.
2. Brunton P. (1991), India secretă, Ed. Venus, București.
3. Daniel C. (1985), Cultura spirituală a Egiptului antic, Ed. Cartea românească, București.
4. Daniel C. (1983), Civilizația sumeriană, Ed. Sport-Turism, București.
5. Drimba O. (2000), Istoria culturii și civilizației, vol. I-V, Ed. Saeculum I.O., Ed. Vestala, București.
6. Eliade M. (1991), Istoria credințelor și ideilor religioase, vol. II-III, Ed. Științifică, București.
7. Hilt V., Popovici I. (1967), Cum au cunoscut oamenii Pământul, Ed. Științifică, București.
8. Hubert H. (1983), Celții și civilizația celtică, Ed. Șt. și Enc., București.
9. Lalouette Claire (1988), Civilizația Egiptului antic, vol. I și II, Ed. Meridiane, București.
10. Lamb H. (1992), Ghinghis-Han, Ed. Gemenii, București.
11. Maghidovoci I. P. (1959), Istoria descoperirilor geografice, Ed. Științifică, București.
12. Matei H. C. (1984), O istorie a lumii antice, Ed. Albatros, București.
13. Oertwig S. (1966), Călătorie prin orașe dispărute, Ed. Științifică, București.
14. Piatkowski Adelina (1988), O istorie a Greciei antice, Ed. Albatros, București.
15. Platon N. (1988), Civilizația egeeană, vol. I-IV, Ed. Meridiane, București.
16. Popescu F. (1999), Divinități, simboluri și mistere orientale, Ed. Floarea darurilor, București.
17. Rădulescu I. (1956), Istoria Geografiei, Tipografia Învățământului București.
18. Retinschi Al. (1979), Epopeea navelor, Ed. Albatros, București.
19. Todericiu D. (1966), Spre America înainte de Columb, Ed. Științifică, București.
20. Verne Jules (1963), Istoria marilor descoperiri, Ed. Științifică, București.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

Tiparul s-a executat sub c-da 964/2002 la
Tipografia Editurii Universității din București

DE SPIRITU ET ANIMA

DATA RESTITUIRII

17. IAN. 2005	14. IUN. 2011	
1. APR. 2005	5. IUN. 2011	
8. APR. 2005		
	29 MAI 2012	
18 APR. 2005		
18. APR. 2005	10 IAN 2011	
20. IUN. 2007	19. MAR. 2015	
8. FEB. 2007		
2 MAR. 2009		
12 IUN. 2011		

